

Maktskiftes- valet 2022

– EN RESA IN I DET OKÄNDA

Sammanfattning

Moderaterna lyckades med sitt viktigaste mål för valet 2022 - att samla en majoritet för en ny regering. Opinionsmätningar, vadslagningsfirmor och olyckskorpar fick fel. Med 176 mandat till Ulf Kristerssons sida i politiken har Sverige fått sin första borgerliga regering och med en moderat statsminister på åtta år. Och maktskiftet är inte en slump. Medvetna strategiska val under mandatperioden och valrörelsen bidrog till valsegern.

Utöver maktskifte hade partistyrelsen även målet att Moderaterna ska leda eller ingå i fler styren i landets kommuner och regioner. Detta lyckades delvis. Moderaterna ökar totalt sett i antalet mandat i kommunfullmäktige och ingår i en majoritet av alla styren. I hela 177 av landets 290 kommuner är Moderaterna med och styr, en ökning med 22 kommuner. Regionvalet blev dock ingen framgång. Även om Moderaterna totalt sett ökade i antal mandat i regionfullmäktige så minskar antalet regioner från 13 till 11 där Moderaterna är med och styr.

Trots att partistyrelsens mål inför valet 2022 till stor del uppnås, backar Moderaterna i riksdagsvalet från 19,8 till 19,1 procent. Emellertid är inte det enskilda valresultatet det mest anmärkningsvärda för Moderaterna; utmaningen för partiet ligger såväl i dåtiden som i framtiden. I tre val i rad har Moderaterna tappat väljare. Det är en utförlöpa på nästan två decennier. Som beskrivs i denna eftervalsanalys visar valresultatet 2022 att Sverige har fått ett nytt väljarlandskap. Det är en utveckling som pågått en längre tid men som nu är tydlig på alla nivåer, från väljardemografi till de parlamentariska realiteterna. De två block som definierat svensk politik de senaste decennierna finns inte längre. Sverige har fått en ny regering och en ny opposition baserade

på konstellationer och samarbetsformer som aldrig tidigare prövats. Den självklara roll och tydliga position som Moderaterna haft i svensk politik är inte längre lika självklar eller tydlig. I ett nytt politiskt landskap riskerar de huvudsakliga skiljelinjerna att gå mellan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna, inte längre mellan Socialdemokraterna och Moderaterna.

Tack vare valvinsten och regeringsmakten behåller Moderaterna under denna mandatperiod en av huvudrollerna i svensk politik. Väljarnas vilja har gett oss en respit på fyra år. Det är av yttersta vikt för partiets, borgerlighetens och Sveriges framtid att den tiden förvaltas väl.

Det ligger inte alltid för oss moderater att vara ödmjuka. Vi brukar veta bäst och kunna mest. Men eftervalsanalysens viktigaste slutsats är att Moderaterna just nu måste vara ödmjuka.

En okänd resa ligger framför oss. Den bär med sig stora möjligheter men även risker.

Mot denna bakgrund har eftervalsanalysgruppen landat i fyra övergripande slutsatser av vad partiet behöver tänka på framåt:

1) Därför blev det maktskifte, lärdomar inför nästa val

Fem faktorer är som särskilt viktiga för maktskiftet lyfts fram i rapporten:

- 1) Sakfrågeagendan i valet 2022 utspelade sig nästan helt och hållet på oppositionens planhalva.
- 2) En majoritet av väljarna ansåg att Sverige var på väg åt fel håll och att ekonomin utvecklades negativt.

3) Därtill drev oppositionen, primärt Sverigedemokraterna och Moderaterna, den mest effektiva valkampanjen. Mot den bakgrunden kan man fråga sig varför oppositionen inte vann med större marginal. Förklaringen till det är sannolikt aversionen mot Sverigedemokraterna, som fortfarande var starka i många väljargrupper, samt Magdalena Anderssons popularitet. Ytterligare en faktor är att själva sakfrågeagendan i sig är polariserande, det märks tydligt i de stora demografiska skillnaderna i valet. Här finns en framtida utmaning för regeringen. Om man ska bli återvald måste bland annat stödet bland kvinnor öka.

4) I detta val fanns en tillräckligt bred koalition för att kunna samla en majoritet, även om det var med knapp marginal.

5) I rapporten beskrivs även att oppositionen vann plånboksfrågorna; inte minst el- och drivmedelspriserna bidrog till valsegern.

2) Urban huvudvärk, Moderaterna måste bryta nedgången i storstäderna

I valet 1973 stod Stockholms stad och Göteborgs kommun för 21 procent av Moderaternas röster i Riksdagsvalet. I valet 2022 var andelen drygt 14 procent. Moderaterna har gått från ett parti som varit kraftigt överrepresenterat i storstäderna, särskilt i Stockholm, till att idag vara starkare i övriga landet. Moderaternas ökade stöd utanför storstäderna är odelat positivt. Det är något partiet länge eftersträvat och det visar att partiet representerar en bredare väljargrupp. Vägen till att bli Sveriges största parti går via att bli stora i hela Sverige, och just nu är det storstäderna som halkar efter. Därför ägnas Moderaternas problem i urbana områden särskild uppmärksamhet i denna rapport.

“Det måste kännas i magen när Moderaterna pratar politik.”

Sett till riksdagsvalkretsar i valet 2022 ökar Moderaterna i 13 av 29, med störst ökning i Jönköping, Gävleborg och Norrbotten. Störst tapp sker i de riksdagsvalkretsar där det finns ett stort antal väljare, och där Moderaterna historiskt har gjort starka valresultat: Stockholms kommun, Stockholms län och Skåne södra. Svenska val är nästan helt proportionerliga - flest röster vinner. Därför är det problematiskt att Moderaterna tappat mark i storstäderna. På grund av befolkningsökning och urbanisering ökar också storstadsområdenas betydelse.

För Moderaternas del är matematiken enkel: om partiet ska växa måste den nedåtgående trenden i storstäder vändas i allmänhet, och i Stockholm i synnerhet.

3) Sakfrågeprofil, politik måste kännas i magen

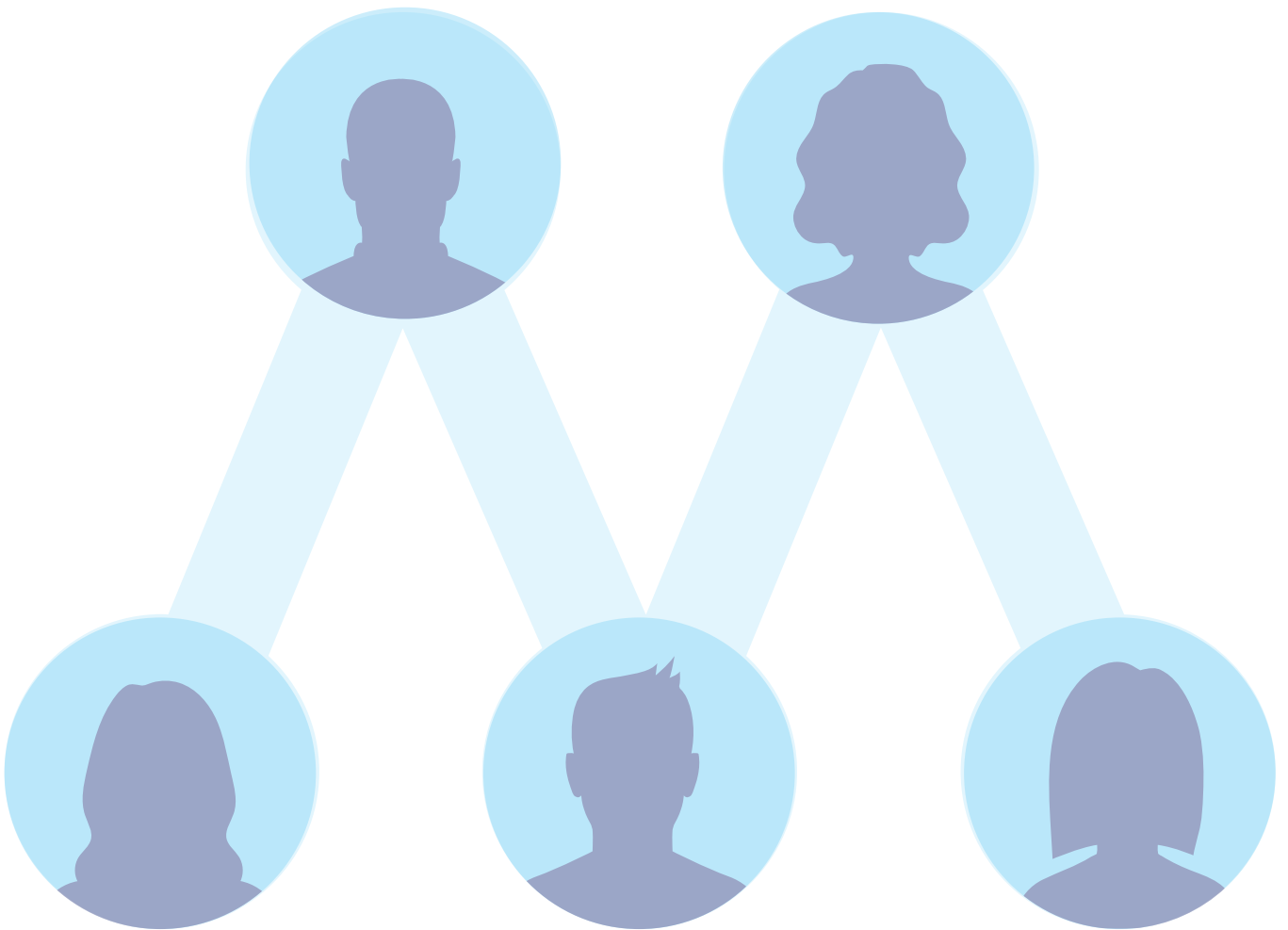
Valforskningen i Sverige visar att väljares och partiers positioner i sakpolitiska frågor är den huvudsakliga drivkraften bakom partibyten, särskilt i det långa loppet. Moderaterna måste värna och utveckla sin starka position beträffande lag och ordning, ekonomi samt energi. Samtidigt är partiet i behov av att bredda sin profil. Moderaternas nuvarande sakfrågeprofil är

troligen en delförklaring till det lägre stödet bland kvinnor och även storstadsbor generellt.

Sakfrågor handlar i politiken inte bara om förslag och reformer, utan även om kommunikation, verklighetsbeskrivning och problemformulering. Moderaternas styrka är att partiet har kunniga företrädare och en genomtänkt politik, men ens största styrka kan slå över i en svaghet, särskilt om man ser det som en lösning på alla problem. Det måste kännas i magen när Moderaterna pratar politik, inte bara i huvudet. Moderaterna behöver inte bara utveckla politiken utan även sättet på vilket politiken kommuniceras.

4) Fortsätta stärka organisationen för att stärka partiet

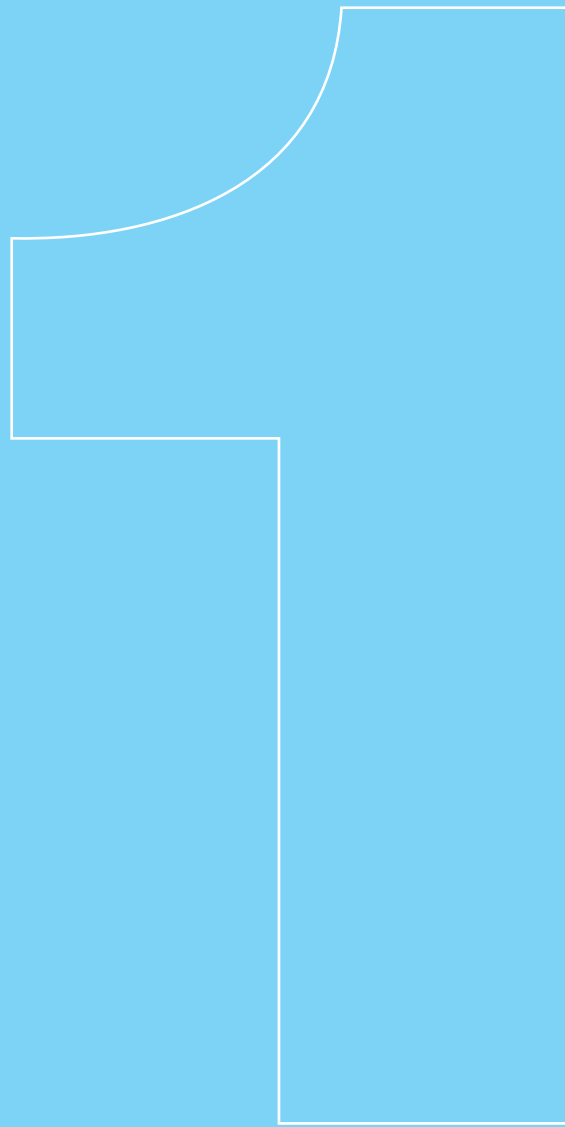
Ett starkt parti kräver en stark organisation, både i förbunden och nationellt. Partiledningar kommer och går, men partikansliet måste alltid bestå. I denna eftervalsanalys ges flera konkreta medskick till hur Moderaternas partiorganisation, på både kort och lång sikt, kan stärkas. Särskilt i ett läge då partiet åter befinner sig i regeringsställning.

Innehåll

Sammanfattning	2
Om eftervalsanalysen	8
Disposition	9
Syfte och mål	9
Arbetsgrupp	9
Arbetssätt och förankring	10
Analys av valresultatet	12
Partistyrelsens mål	13
Resultatet i riksdagsvalet	13
Demografi – en splittrad väljarkår	15
Geografi – tappet i storstadsområdena fortsätter	17
Väljarflöden – sidbytarna avgjorde valet	20
Skäl till partival	22
Fortsatta framgångar i kommunvalet	24
Regionvalet	29
Lärdomar från lokala framgångar	31
Analys av samtliga partiers valresultat	32

Analys av mandatperioden 2018–2022	40
134 dagar och JA-avtalet	42
Revanschvalet till Europaparlamentet	42
En sensommar av våld	43
Pandemin räddar regeringen	44
Salami, kaffekoppar och formeringen av ett nytt regeringsalternativ	45
Regeringskrisen och S-partiledarskiftet	47
Rysslands invasion av Ukraina	48
Påskkravallerna	49
Valspurten	52
 Fyra centrala slutsatser	 56
1. Därför blev det maktskifte, lärdomar inför nästa val	57
2. Urban huvudvärk, Moderaterna måste bryta nedgången i storstäderna	62
3. Sakfrågeprofil, politik måste också kännas i magen	67
4. Fortsätta stärka organisationen för att stärka partiet	72

Om eftervalsanalysen

Disposition

Eftervalsanalysen är indelad i fyra delar med en inledande sammanfattning samt tillhörande bilagor. Den första delen innehåller information kring eftervalsanalysens syfte och mål, arbetsgruppens sammansättning samt en beskrivning av det förändringsarbete som arbetsgruppen genomfört. Den andra delen analyserar Moderaternas valresultat på djupet, väljarflöden, stöd i olika demografiska grupper och resultatet på lokal och regional nivå. I denna del ges även en kommentar och en analys av övriga partiers valresultat. Den tredje delen beskriver händelser under den gångna mandatperioden, som eftervalsanalysgruppen bedömer har haft stor inverkan på valresultatet. Den fjärde delen och sista delen presenterar eftervalsanalysens fyra huvudsakliga slutsatser.

Syfte och mål

I maj 2022 tillsatte partistyrelsen en arbetsgrupp som fick i uppdrag att "sammanställa en utförlig genomgång och analys av det politiska läget inför inledningsskedet av valrörelsen, kampanjen, budskapen och partiets organisation".¹ Det arbetet har resulterat i denna rapport.

Det huvudsakliga målet med eftervalsanalysen är att identifiera såväl framgångsfaktorer som förbättringsområden inför framtida val. Ytterligare ett mål är att ge ett underlag för partiets kommande beslut avseende politikutveckling och positionering.

Arbetsgrupp

Arbetsgruppen för eftervalsanalysen utsedd av partistyrelsen:

- **Camilla Waltersson Grönvall**, socialtjänstminister, Västra Götaland (ordförande)
- **Katarina Brännström**, f d riksdagsledamot, Kronoberg
- **Peter Danielsson**, ordförande SKR, f d kommunstyrelsens ordförande i Helsingborg
- **Linda Frohm**, regionråd och förbundsordförande Norrbotten
- **Parisa Liljestränd**, kulturminister, f d kommunstyrelsens ordförande i Vallentuna
- **Erik Weiman**, förbundsordförande, Uppsala

Representanter från sidoorganisationer:

- **Fredrik Hultman**, Moderata Ungdomsförbundet
- **Josefin Malmqvist**, Moderatkvinnorna
- **Meta Pålsson**, Moderata Seniorer
- **Christian Holm Barenfeld**, Öppna Moderater

Tjänstemän i arbetsgruppen, utsedda av partisekreteraren:

- **Per Rosencrantz**, extern konsult (huvudsekreterare)
- **Karin Juhlin**, biträdande partisekreterare
- **Stefan Ek**, politiskt sakkunnig socialutskottet

¹ Direktiven från partistyrelsen till eftervalsanalysgruppen 2022

Arbetssätt och förankring

Arbetsgruppen har haft sex möten i Stockholm och ett arbetsinternat på Lidingö.

Den 11 oktober 2022 skickades en intern eftervalsenkät ut via e-post till alla 21 538 moderata medlemmar med registrerad e-postadress. Avsikten var att nå ut så brett som möjligt och att kunna fånga hur valrörelsen uppfattats av gräsrotter och de aktiva medlemmar som deltagit i valkampanjen. Den interna eftervalsenkäten stängdes den 8 november 2022; totalt svarade 4 074 och 6 498 fritextsvar inkom. Samtliga förbund har fått en nedbrytning av enkäten på förbunds nivå.

Camilla Waltersson Grönvall har, i egenskap av ordförande för arbetsgruppen, genomfört djupintervjuer med ordförande för respektive länsförbund i Moderaterna.

Eftervalsanalysgruppen har även tagit del av valutvärderingar från Moderaterna i Stockholms stad och län, Skåne län och Västra Götalands län - det vill säga Moderaternas fyra största länsförbund.

Arbetsgruppen intervjuade den 11 november fyra framgångsrika lokala företrädare som på olika sätt lyckats väl i valet: Bengtsfors, Trollhättan, Örnköldsvik och Österåker.

Per Rosencrantz har haft presentationer för bland annat riksdagsgruppen, partistyrelse, förbundsordförandegrupp och partiombudsmän, samt träffat ett tiotal moderata föreningar. Samtliga förbund har även erbjudits dragningar av arbetsgruppens arbete.

Eftervalsanalysgruppen har haft tillgång till ett omfattande material i form av opinionsundersökningar: Demoskop, Novus, Sifo, vallokalsundersökningen (VALU), Infostat och Axiom. Totalt sett ett material som omfattar över hundra tusen respondenter. Därutöver har Moderaterna gjort egna mätningar under valrörelsen, och så klart dessutom all offentlig publicerad statistik i form av väljarbarometrar och sakfrågemätningar som publicerats under senaste mandatperioden och valrörelsen. Särskilt värdefullt för att förstå väljarlandskapet är Statistiska centralbyråns partisympatimätning och SOM-institutets mätningar samt den valforskning som Göteborgs Universitet genomför.

Det huvudsakliga målet med eftervalsanalysen är att identifiera såväl framgångsfaktorer som förbättringsområden inför framtida val.

Analys av valresultatet

Partistyreliens mål

Inför de allmänna valen 2022 hade Moderaterna två huvudsakliga mål som hade antagits av partistyreliens gällande valresultatet:

- 1) Moderaterna ska efter valet 2022 bilda regering.
- 2) Moderaterna ska leda/ingå i fler styren än idag i landets kommuner och regioner.

Moderaterna lyckades bilda en moderatledd regering. Betydelsen av det är svårt att överskatta, men det är en mycket stor framgång för partiet. Som senare delar i denna analys visar (se kapitel tre om mandatperioden) har målet för partistyreliens hela tiden varit att bilda regering, inte maximera Moderaternas väljarstöd. Detta har varit en fundamental strategisk komponent för Moderaterna, och som arbetsgruppen bedömer, styrt flera viktiga avvägningar under mandatperioden och valrörelsen. I nästa val bör dock partistyreliens överväga att även sätta upp målet om att Moderaternas väljarstöd ska öka.

Gällande de lokala och regionala valen ingår Moderaterna nu i färre antal regionala styren, men i fler kommunstyren. Emellertid är ett antal av dessa inte borgerliga styren utan styren tillsammans med Socialdemokraterna. Inför nästa val är arbetsgruppens rekommendation att se över det lokala målet, så att man fokuserar på borgerliga styren eller styren där Moderaterna innehar ordförandeposten i kommun- och regionstyrelsen.

Resultatet i riksdagsvalet

“I högre utsträckning än någon annan eftervalsanalys i modern tid har denna behövt handla lika mycket om framtiden som om historien. Bakom oss har vi nu den mest turbulenta mandatperioden under efterkrigstiden.”

Så står det i förordet till Moderaternas eftervalsanalys 2018. En mandatperiod senare går det att konstatera att vi gått igenom en ännu mer turbulent mandatperiod än den 2014–2018. Vi har haft fyra år av regeringskriser, pandemi och krig i vårt närområde. Trots en omvälvande tid och en intensiv valrörelse är väljarrörligheten i valet 2022 blygsam. Endast 20 av riksdagens 349 mandat byter ägare mellan de åtta partierna. Faktum är att den aggregerade partirörligheten, mätt i vad statsvetarna kallar för Pedersens index, är den lägsta sedan valet 1976.² Särskilt är rörelsen mellan blocken liten; M/KD/L/SD gick fram 0,5 procentenheter och S/V/MP/C tappade 0,6 procentenheter. Ett exempel på det är att de gamla Januaripartierna fick på decimalen samma nivå i valet 2022 som i valet 2018: 46,7 procent. Val i Sverige brukar bli jämna och i ett väljarlandskap med låg blockrörlighet gör man bäst i att förbereda sig på att även valet 2026 kommer att bli jämnt.

Den som följt väljaropinionen under mandatperioden har sannolikt också reagerat över hur stabil den varit trots alla dramatiska omvärldshändelser. Valet avgjordes, precis som 2018, på marginalen. Drygt 45 000 röster skilde regeringsunderlagen 2022, vilket är fler än 2018, då det skilde 28 000 röster. Som jäm-

² Energivalet, 2022. Valforskningsprogrammet, 2022:9. https://www.gu.se/sites/default/files/2022-10/2022_9_Energivalet_2022.pdf

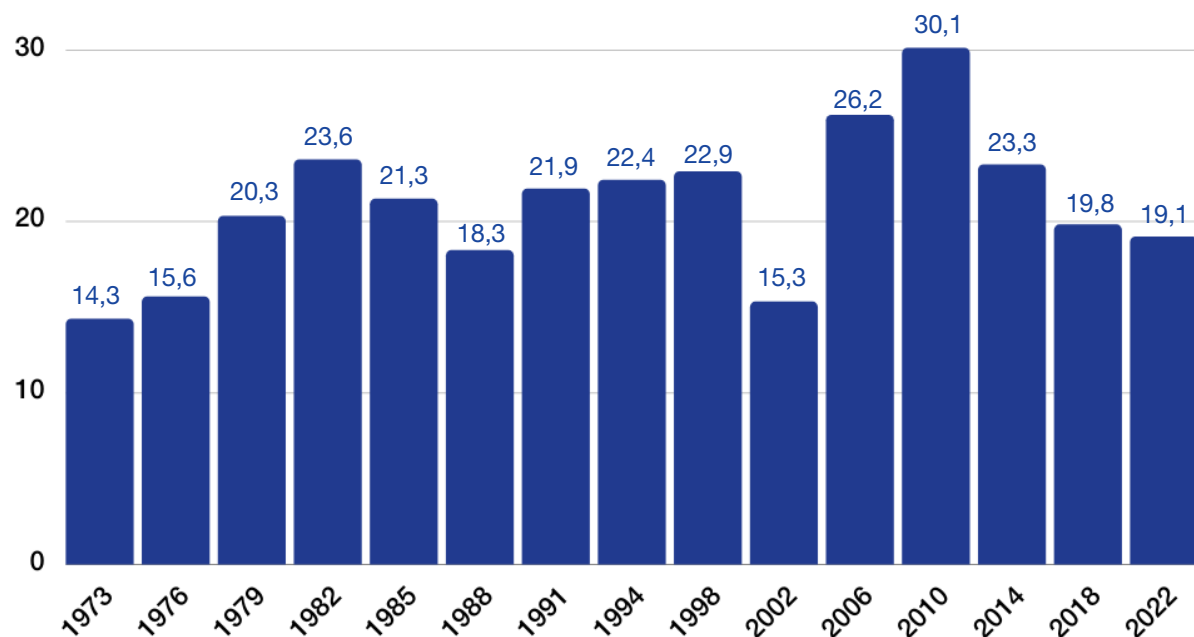
förelse har den genomsnittliga svenska kommunen 36 000 invånare. Två mandats övervikt är långt ifrån en jordskredsseger, men resultatet går heller inte att avfärda som en sinkadus. Tvärtom, svenska folket röstade för maktskifte den 11 september 2022.

För Moderaternas del innebär 19,1 procent i valet 2022 ett tapp på 0,7 procentenheter från 19,8 procent i valet 2018. Valresultatet ligger något under Moderaternas genomsnittliga valresultat sedan 1924, 19,4 procent. I ett kortare historiskt perspektiv, sedan enkammarriksdagen infördes 1973, är valet 2022 det femte sämsta. Dramatiken ligger dock primärt i att Sverigedemokraterna med 20,54

procent är större än Moderaterna. Även om 1,44 procent eller fem mandat i riksdagen låter som lite, är det tillräckligt stort för att vara betydelsefullt och värd att analysera. I antal röster framstår skillnaden som större. Nästan hundra tusen fler väljare röstade på Sverigedemokraterna än på Moderaterna.

Därtill är valet 2022 det tredje valet i rad där Moderaterna backar. Framgången att samla ett tillräckligt stöd för maktskifte får därmed inte skymma en mer problematiserande analys kring Moderaternas valresultat. Det är, som det heter, viktigt att hålla två tankar i huvudet samtidigt.

Moderaternas valresultat 1973-2022

Demografi – en splittrad väljarkår

I de flesta svenska val har regeringsalternativet till höger fått fler röster från tjänstemän och regeringsalternativet till vänster fått fler röster från arbetare.³ Så är det inte längre; i valet 2022 är arbetares och tjänstemäns röster nästan helt jämnt fördelade mellan de båda regeringsalternativen. Det kan jämföras med det borgerliga maktskiftet 2006, då endast cirka 30 procent av de väljare som identifierade sig som arbetare röstade på ett av de dåvarande allianspartierna. I valet 2022 var andelen som röstade på M/KD/L/SD drygt 50 procent. Sedan några val tillbaka har Socialdemokraterna tappat röster bland arbetare och Sverigedemokraterna har vuxit kraftigt i samma grupp. Under samma period har Socialdemokraterna stärkt sitt stöd bland tjänstemän. Valet 2022 innebär en brytpunkt för Socialdemokraterna, då partiet för första gången någonsin är lika starkt bland tjänstemän som bland arbetare. Det är ett bevis för att den traditionella klassröstningen, som präglat svensk politik i decennier, har minskat i betydelse. Väljarbeteendet är idag individualiserat.

Självklart är materiella demografiska variabler, såsom yrke, inkomst och familjeförhållanden, fortfarande viktiga, men de är inte lika dominerande som tidigare. Andra demografiska aspekter, framför allt rörande kön, geografi och utländsk eller svensk bakgrund, spelar allt större roll. Det syns tydligt i vallokalsundersökningen 2022, där en majoritet av gruppen arbetslösa röstade för en högerregering, medan en majoritet av de högskoleutbildade röstade för en vänsterregering. I gruppen utomeuropeiskt födda röstade 45 procent på Socialdemokraterna, och endast 30 procent på något av partierna i Moderaternas

regeringsunderlag. Det kan jämföras med den grupp väljare som är uppväxt i Sverige, och som även har föräldrar som är uppväxta i Sverige. I den väljargruppen röstade drygt 50 procent på något av partierna i Kristerssons regeringsunderlag.

De demografiska skillnaderna syns också i större väljargrupper: kvinnor, storstadsbor och pensionärer stöttade Magdalena Anderssons regeringsalternativ, medan en majoritet av män, förstagångsväljare och boende på landsbygd eller i mindre städer röstade på ett parti i Ulf Kristerssons regeringsalternativ. Höger och vänster i politiken handlar för väljarna inte längre bara om klassiska vattendelare, som nivån på skatten och privat kontra offentlig drift. Idag är det minst lika viktigt för många väljare med frågor som storleken på flyktningmottagande och synen på mångkultur. Över tid har dessa frågor också funnit sin plats på höger-vänsterskalan; väljare som placerar sig själva till höger om mitten är mer kritiska till invandring och väljare till vänster är mer positiva till invandring. Detta får dramatiska konsekvenser för väljarbeteendet och väljarlandskapet. Här föreligger även en utmaning för Moderaterna i att hitta sin position i detta nya landskap.

Två demografiska nedbrytningar i årets val är dock av så stor betydelse att de tas med även i detta avsnitt, det gäller kön och ålder, även om dessa analyseras mer djupgående i kapitel fyra.

Aldrig tidigare har män och kvinnor röstat mer olika än i valet 2022.⁴ Särskilt Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna har ett stort könsgap. Men efter flera val med ett relativt jämnt väljarstöd mellan kvinnor

³ Varje person som deltar i vallokalsundersökningen (Valu) får ange vilken yrkesgrupp de tillhör, mer info finns här: svt.se/datajournalistik/valu2022/valjargrupper/

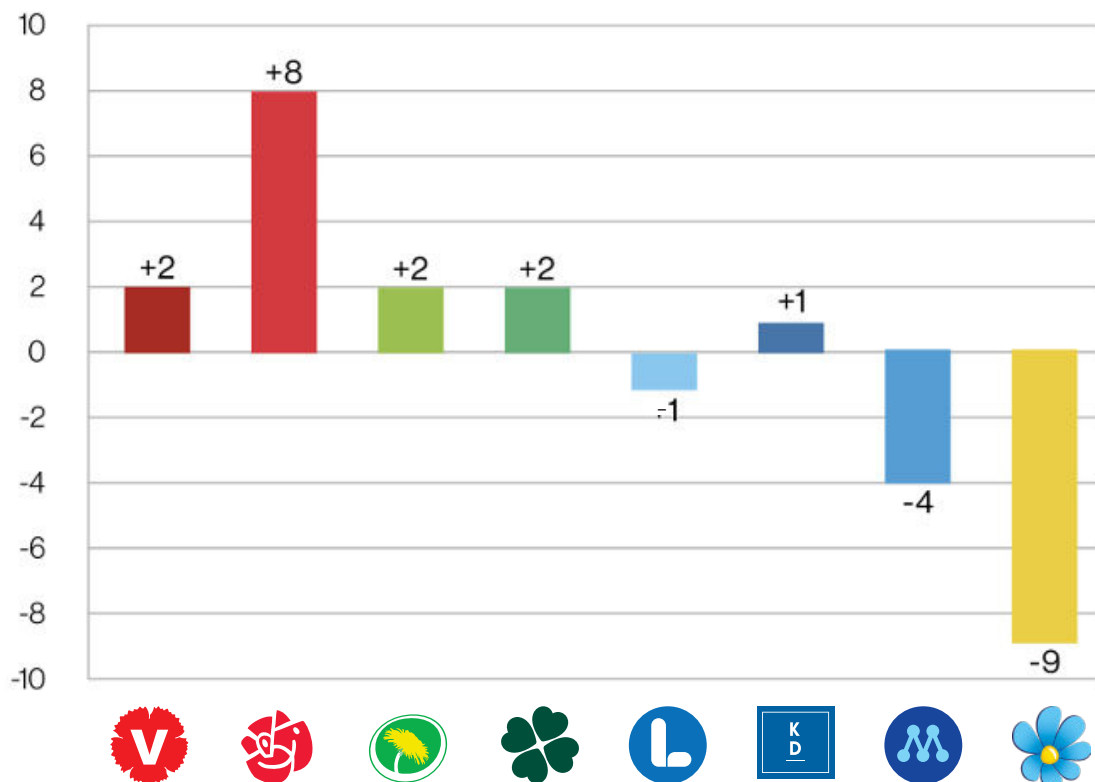
⁴ Snabbtänkt, 2022. https://www.snabbtankt.se/globalassets/forskning/center-och-institut/demicom/snabbtankt_2022_12okt.pdf

och män, har även Moderaterna i valet 2022 ett betydande könsgap. Kvinnor och män i genomsnitt skiljer sig allt mer åt som väljare. De har olika sakfrågeagenda och står långt ifrån varandra på höger-och-vänster-skalan, samt har olika attityd till Sverigedemokraterna.

Den andra stora demografiska skillnaden i valet är den mellan olika åldersgrupper. Enligt vallokalsundersökningen 2022 röstade hela 6 av 10 förstagångsväljare för maktskifte och Moderaterna var största parti i

den gruppen. Detta visar även resultatet i skolvalet. Moderaterna har under många år varit det största partiet bland unga. Som tidigare nämnts backar Moderaterna något i valet 2022, men faktum är att det sker en ökning bland unga väljare. Nivån bland förstagångsväljare är hela 25 procent. Det är ungefär lika mycket som i valet 2006 och faktiskt högre än i valet 2010, då partiet hade 23 procent bland förstagångsväljare. Moderaterna har relativt sett stärkts bland unga.

Könsskillnader i partival mellan kvinnor och män 2022 (procentenheter)

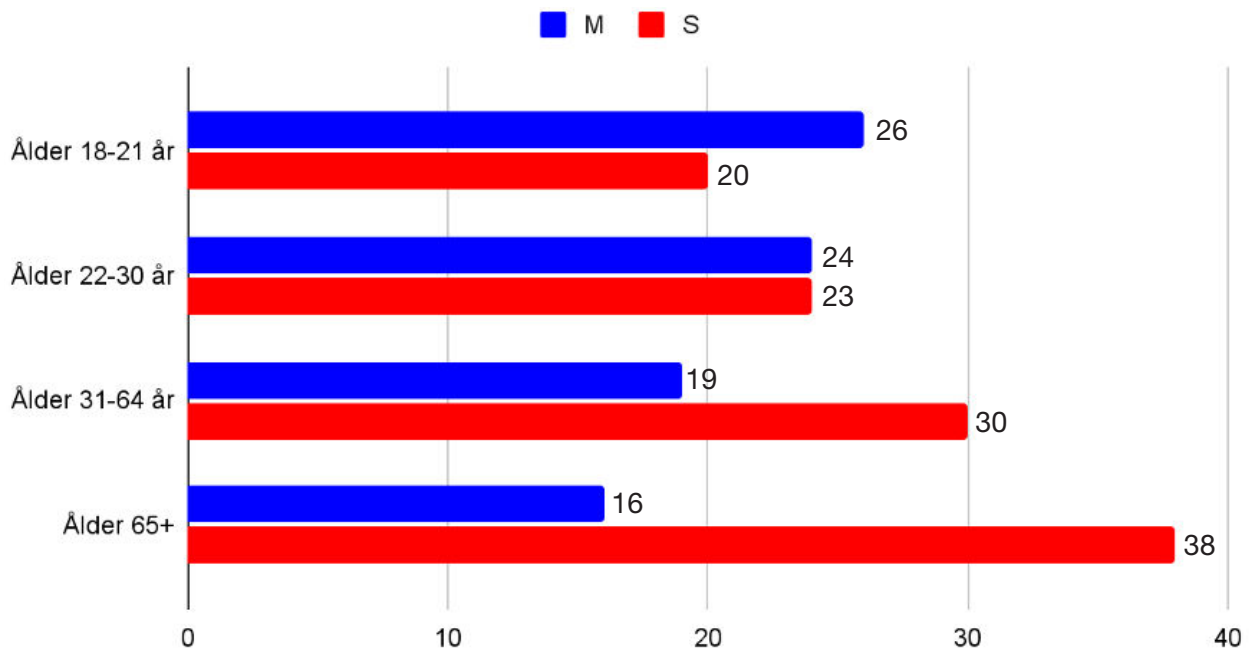
Kommentar: Positiva tal visar att partiet fick ett starkare röststöd bland kvinnor än bland män. Negativa tal visar att partiet erhöll ett starkare röststöd bland män än kvinnor. Källa: SVT/VALU 2022

Det kan finnas en regeringseffekt här, så till vida att unga ofta är mer oppositionella. Mot den bakgrunden är det intressant att följa hur opinionen bland unga utvecklas under mandatperioden.

Den svagaste åldersgruppen för Moderaterna är seniorerna. Det är också den stabilaste väljargruppen för Socialdemokraterna. I valet 2006 röstade 6 av 10 på Alliansen, i valet 2022 röstade 5 av 10 på något av partierna i Magdalena Anderssons regeringsunderlag. De forna allianspartierna stöddes av drygt 3 av 10. Det har sedan valet 2010 skett ett flöde från Moderaterna, men även från andra partier, till Sverigedemokraterna

i denna grupp. Sverigedemokraterna har gått från 3 procent i valet 2010 till 20 procent i valet 2022 bland seniorer. Under samma period har alla de gamla allianspartierna krympt bland seniorer. En del av detta är av naturliga skäl, inte partibytten utan att en grupp väljare försvinner och nya kommer till. SCB partisympatimätning visar att Sverigedemokraternas tillväxt primärt skett i gruppen yngre pensionärer, samt att Socialdemokraterna är starkast i den äldsta gruppen. Det är viktigt att notera att åldersgrupperna inte är lika stora sett till antalet väljare; ungdomarna är färre till antal väljare än seniorerna och den största väljargruppen är 31–64 år.

Val till riksdagen 2022, åldersgrupper

Källa: SVT/VALU 2022

Geografi – tappet i storstadsområdena fortsätter

Samtliga partier i Ulf Kristerssons regeringsunderlag gör ett bättre val, mätt i förändring, på landsbygden än i storstäderna. Motsatt är det för partierna i Magdalena Anderssons regeringsunderlag.

För Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna är skillnaden dramatiskt, över tre procentenheters skillnad i väljarstöd mellan storstäder och landsbygd. Även för Moderaterna är de geografiska skillnaderna i valet betydande. Stora delar av tappet för Moderaterna i riks-

dagsvalet sker i storstäderna, hela 40 procent av tillbakagången i riksdagsvalet förklaras av tappet i Stockholms stad. Läger man till Stockholms stad även Göteborgs, Malmös och Stockholms län förklarar det totalt 90 procent av tappet.

Sett till riksdagsvalkretsar ökar Moderaterna i 13 av 29, med störst ökning i Jönköping, Gävleborg och Norrbotten. Störst tapp sker i de riksdagsvalkretsar där det finns ett stort antal väljare, och där Moderaterna historiskt har gjort starka valresultat: Stockholms kommun, Stockholms län och Skåne södra.

Förändring i procentenheter jämfört med valet 2018, riksdagsval

								
Mindre städer och landsbygd	+1,2	+0,3	-1,7	-3,05	-0,3	-0,34	-0,2	+4,7
Storstäder och storstads-nära	+3,9	+1,08	-0,7	-1,1	-1,5	-1,5	-2,3	+1,6

Källa: Val.se och Infostat.se⁵

“Samtliga partier i Ulf Kristerssons regeringsunderlag gör ett bättre val, mätt i förändring, på landsbygden än i storstäderna.”

⁵ Infostat, 2022. <https://infostat.se/content/uploads/2022/09/sveriges-politiska-geografi-2022.pdf>

Val til riksdagen 2006-2022

	2006	2010	2014	2018	2022	Förändring 2018-2022
Jönköpings län	22,1	26,7	20,3	17,7	18,7	+1,0
Gävleborgs län	18,4	23,1	17,4	15,3	16,2	+0,9
Norrbottens län	13,4	16,4	12,9	12,8	13,6	+0,8
Kalmar län	21,3	26,9	20,3	17,2	17,8	+0,6
Värmlands län	20,9	25,7	19,6	16,4	17,0	+0,6
Västerbottens län	13,7	17,7	13,8	13,5	14,1	+0,6
Blekinge län	22,0	27,3	19,4	17,3	17,9	+0,6
Jämtlands län	17,6	22,2	17,3	14,3	14,8	+0,5
Kronobergs län	24,7	29,8	21,9	19,2	19,5	+0,3
Västernorrlands län	17,2	21,6	15,9	13,7	14,0	+0,3
Västra Götalands län östra	23,5	27,9	21,0	18,4	18,6	+0,2
Gotlands län	21,6	25,2	21,3	16,6	16,8	+0,2
Örebro län	18,8	24,0	18,6	16,6	16,7	+0,1
Västmanlands län	23,3	27,1	21,4	19,2	19,1	-0,1
Västra Götalands län södra	24,0	28,3	22,3	19,0	18,9	-0,1
Västra Götalands län norra	21,2	26,9	20,1	17,6	17,5	-0,1
Dalarnas län	21,1	25,1	19,0	16,7	16,4	-0,3
Hallands län	29,7	34,7	27,7	22,9	22,5	-0,4
Östergötlands län	24,8	28,6	22,3	20,4	19,8	-0,6
Skåne län norra och östra	27,4	32,0	22,1	20,2	19,5	-0,7
Uppsala län	26,5	30,1	22,8	19,0	18,3	-0,7
Skåne län västra	28,6	33,8	24,5	21,0	19,8	-1,2
Södermanlands län	23,4	27,9	22,4	20,4	19,2	-1,2
Västra Götalands län västra	26,5	32,8	25,6	21,8	20,5	-1,3
Göteborgs kommun	26,9	30,4	23,9	19,9	18,5	-1,4
Malmö kommun	28,5	32,6	23,2	19,5	17,9	-1,6
Skåne län södra	33,1	38,5	28,2	24,0	22,1	-1,9
Stockholms län	38,4	40,0	32,7	26,0	24,0	-2,0
Stockholms kommun	35,1	34,3	27,7	21,9	19,1	-2,8

Källa: SCB/Valmyndigheten

Resultatet i riksdagsvalet nedbrutet på kommunnivå visar även att Moderaterna ligger still eller ökar i en majoritet av alla kommuner, i hela 157 av 290. Men de kommuner där Moderaterna tappar är i genomsnitt större, mer urbana och har fler väljare. Moderaterna stärks särskilt i norra Sverige och i bruksorter, särskilt i Värmland och Västra Götaland. De fem kommuner där Moderaterna ökar mest i riksdagsvalen, med tre till fem procentenheter, är Norsjö, Älvsbyn, Åsele, Storfors och Vilhelmina. I flera av dessa kommuner, och även andra där Moderaterna ökar, är paritet större i riksdagsvalet 2022 än det någonsin varit, även i toppvalet 2010.

Det är glädjande att Moderaterna ökar på platser där partiet tidigare varit mycket litet, och, som beskrivs i nästa avsnitt, är ökningen på kommunnivå många gånger större, men det sker från låga nivåer. I de tio kommuner där Moderaterna ökar mest, ligger partiet fortfarande en bra bit under riksgenomsnittet, i alla utom en, Värnamo. I genomsnitt hade Moderaterna 14,3 procent i dessa kommuner, att jämföra med, 23,1 procent i de tio kommuner där Moderaterna tappade mest. Ett annat exempel är de tio kommuner där Moderaterna gjorde sitt bästa valresultat i riksdagsvalet 2022, mellan 27 och 41 procent; där tappar partiet väljare i samtliga. I genomsnitt är tappet dessutom dubbelt så stort som riket i genomsnitt. Jämfört med 2010 har Moderaterna tappat nästan 20 procentenheter i riksdagsvalet i dessa kommuner. Slutsatsen är tydlig: Moderaterna går framåt där partiet historiskt varit svagt, men tappar mark där det varit starkt. Problemet är att de platser där Moderaterna tappar mark, särskilt i städer, finns fler väljare, vilket gör att

Moderaterna krymper som parti. I kapitel fyra beskrivs och analyseras denna urbana utmaning närmare.

Väljarflöden – sidbytarna avgjorde valet

Något som ofta glöms bort i beskrivningen av svensk politik är att de flesta väljare inte alls är särskilt rörliga. SOM-institutets Henrik Ekengren Oscarsson uppskattar att cirka hälften av väljarna bedöms ha röstat på samma parti i riksdagsvalet hela sitt liv.⁶ Även om väljarrörligheten i Sverige de senaste decennierna har ökat kraftigt, andelen som bytte parti på 1980-talet var cirka 20 procent jämfört med cirka 40 procent de två senaste valen, så innebär det fortfarande att en majoritet av väljarna inte byter parti. Den stora gruppen partibytten sker också mellan partier som ligger nära varandra politiskt. SOM-institutet har mätt väljarrörligheten från valet 1956 till 2018. Majoriteten av alla partibytten sker inom blocken (definierat som S-V-MP och M-C-KD-L). Därför är det också naturligt att om partier närmar sig varandra både retoriskt och politiskt, så ökar andelen väljare i respektive parti som kan tänka sig rösta på det andra partiet. Ett talande exempel är att andelen av Centerpartiets väljare som ser Socialdemokraterna som näst bästa parti har ökat kraftigt sedan Januariavtalet. 2006 var det endast cirka sex procent av Centerpartiets väljare som hade Socialdemokraterna som näst bästa parti i SCB:s mätning, hösten 2020, tio månader efter januariavtalet, var andelen nästan 30 procent. På samma sätt har rörligheten mellan Moderaterna och Sverigedemokraterna ökat under denna mandatperiod.

⁶ Henrik Ekengren Oscarsson, Flytande väljare 2020.

Blockbytarna, de väljare som de facto avgör valet, är endast en liten del av alla rörliga väljare. Andelen blockbytare har varierat från 5 procent (i valet 1964) av väljarkåren till drygt 12 procent (i valet 1994). I de senaste valen har andelen blockbytare varit 7–8 procent. Andelen blockbytare, eller sidbytare som Moderaterna internt kallade dem, i valet 2022 är cirka 4–5 procentenheter beroende på vilken undersökning man väljer. Valet avgjordes på marginalen, vilket tidigare konstaterats. Detta är naturligt då väljarkåren är cementerad i respektive regeringsalternativ.

Väljarflöden är oprecisa till sin natur. Det råder valhemlighet Sverige, vilket gör att det inte med säkerhet går att veta hur en och samma person röstat i de olika valen. De undersökningar som utförs i samband med valen förlitar sig på människors egna uppgifter om hur de röstade senast. Här narras som så ofta den mänskliga faktorn; folk hittar på, glömmar bort eller justerar sitt val i efterhand för att de mer ska passa ens nuvarande politiska preferenser. Detta märks om man räknar baklänges; nettoflödena till och från ett parti summerar ofta inte till partiets faktiska valresultat. Över tid, då väljarflöden över flera val ska studeras, tilltar problemen. Så här trettio år senare är det till exempel svårt att hitta en väljare som kommer ihåg eller vill kännas vid att de röstade på Ny Demokrati i valet 1991, trots att partiet fick nästan sju procent i det valet.

Väljarkåren förändras även med demografin, nya väljare tillkommer och andra försvinner. Som om detta inte var nog föreligger också de vanliga skillnaderna mellan olika opinionsmätningarna beroende på metod och slump. Olika opinionsmätningar spretar

som bekant alltid något gällande partisympatier, och det gäller även väljarflöden. Exempelvis har arbetsgruppen inför valet 2022 haft tillgång till flödesanalyser från Valu, Demoskop, Novus och Axiom. Ingen mätning visar exakt samma resultat även om tendensen är densamma i alla mätningar. Till skillnad från mätning av partisympatier finns här inget facit i form av ett valresultat att jämföra med. Svårigheten att mäta väljarflöden ökar av naturliga skäl när rörelserna är små, vilket som ovan konstaterats är fallet i valet 2022.

Det bästa är att ta del av så många datakällor som möjligt och utifrån detta göra en samlad bedömning. Det handlar om tendenser i väljarflöden, inte en exakt precision. Den som påstår sig kunna mäta det ägnar sig åt vad nobelpristagaren F.A. Hayek skulle beskriva som "pretence of knowledge".⁷

Den samlade bedömningen av väljarflödena under mandatperioden 2018 till 2022 ger vid handen, att maktskiftet blev möjligt genom ett nettoflöde från Socialdemokraterna till Sverigedemokraterna, och ett mindre nettoflöde av väljare från Centerpartiet till Moderaterna. Vissa mätningar pekar även på ett litet nettoflöde från Centerpartiet till Sverigedemokraterna. Det finns även ett visst utbyte mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, men här tycks mer tala för att det var en nettoförlust för Moderaterna.

De stora rörelserna sker inom respektive regeringsunderlag, där Socialdemokraterna tar väljare från Centerpartiet och Vänsterpartiet. Miljöpartiet å andra sidan lyckas vinna väljare från Socialdemokraterna. Sverigedemokraterna är återigen den stora vinnaren sett

⁷ F.A. Hayek nobelföreläsning 1974, <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1974/hayek/lecture/>

till nettovinster genom att, som nämnts ovan, vinna väljare över blockgränsen. Men partiet fångar även upp nettoströmmarna inom det egna regeringsalternativet och tar väljare från både Moderaterna och Kristdemokraterna.

Moderaternas primära nettoförlust i valet 2022 går till Sverigedemokraterna, och enligt vissa mätningar sker även ett visst tapp till Socialdemokraterna. Mindre vinster görs från de gamla allianskollegorna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet. Totalt sett summerar det till det blygsamma tappet 0,7 procentenheter; den optimistiskt lagde kan notera att detta är ett mindre tapp än det Moderaterna haft i de två senaste valen. Från maj och fram till valdagen sker även ett tapp från Moderaterna till Liberalerna, vilket förklarar varför Liberalerna klarar riksdagsspärren. Mätt från valet 2018 sker dock inget motsvarande nettotapp, Liberalerna som helhet krympte som bekant. Värt att nämna är att om inte dessa stödröster gått från Moderaterna till Liberalerna hade Moderaterna sannolikt inte tappat väljare i valet, och heller inte blivit mindre än Sverigedemokraterna. I kapitlet om mandatperioden analyseras dessa rörelser närmare, men det är ett intressant exempel på att parti-styrelsens strategiska mål har haft betydelse. Att Liberalerna klarade spärren var en förutsättning för maktskifte, men det skedde på bekostnad av Moderaternas nivå. Det är även en faktor som kan sägas ytterligare avdramatiserar Moderaternas tillbakagång i valet.

Sett över tid är väljarflödet från Moderaterna mer dramatiskt. Sedan valet 2010 har Moderaterna tappat sammanlagt elva procentenheter. Av dessa har uppskattningsvis cirka sex procentenheter gått till

Sverigedemokraterna, vilket märks bland annat i SCBs partisympatimätning, där andelen SD-väljare som har Moderaterna som näst bäst parti har fördubblats sedan 2010, från drygt 20 procent till drygt 40. Cirka 3 procentenheter har gått till Socialdemokraterna, och resterande två procentenheter till andra borgerliga partier, framförallt till Centerpartiet och Kristdemokraterna. Dessvärre har en del av dessa väljare inte stannat kvar hos de forna alliansvännerna utan fortsatt sin resa till Socialdemokraterna eller Sverigedemokraterna.

Över tid har faktiskt samtliga partier i den forna alliansen tappat väljare. I valet 2022 fick de fyra partierna tillsammans endast 36 procent, att jämföra med Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna som tillsammans för första gången har egen majoritet (51 procent). Illustrativt för det predikament som svensk parlamentarisk borgerlighet befinner sig i är att de borgerliga partier som stöttade en moderatledd regeringen (M/KD/L) i valet 2022 endast fick 29 procent, en procentenhet mindre än Moderaterna i valet 2010.

De rödgröna partierna (S/MP/V) är ungefär lika stora nu som 2006, ett väljarstöd på cirka 43 procent. Även Socialdemokraternas väljarstöd har stabiliserats runt 30 procent efter flera val med dramatiska nedgångar under senare halvan av 1990-talet och i början av 2000-talet. Summan av valresultat och väljarflöden visar att det är de borgerliga partier som varit de stora förlorarna mätt i väljarstöd, som orsakar Sverigedemokraternas tillväxt. Men Sverigedemokraterna har även tagit en grupp arbetarväljare⁸ från Socialdemokraterna, vilket totalt sett gör att maktbalansen i svensk politik förflyttats högerut.

⁸ En del av dessa arbetarväljare är unga och har aldrig röstat på Socialdemokraterna. Därmed fångas de inte upp i mätningar kring väljarrörelser, men deras demografiska profil är sådan att tidigare generationer i den gruppen, till exempel unga män som läser yrkesförberedande utbildning, tidigare röstat på Socialdemokraterna men numera röstar på Sverigedemokraterna.

Skäl till partival

I Novus eftervalsanalysmätning finns den öppna frågan vilken det främsta skälet var till att man valde det parti man gjorde. Även Sifo, Axiom och Demoskop har en snarlik fråga. Totalt summerar det till cirka 60 000 svar. Moderaterna lyfts av de väljare som röstade på partiet i valet 2022 som ett parti med stark sakpolitik och seriösa och kunniga företrädare. I jämförelse med andra partier är just sakpolitiken extra viktig för Moderaternas väljare. Detta framkommer såväl i öppna svar som i enkäter med fasta svarsalternativ om skäl till partivalet.

I tabellen nedan redovisas de fem vanligaste skälen från de öppna svaren i Novus undersökning gällande skäl för partival. Även här framgår tydligt att sakpolitiken, kombinerat med viljan att få till ett maktskifte, var det främsta skälet att rösta på Moderaterna, och att

de sakpolitiska skälen dominerar jämfört med många övriga partier.

De fyra vanligaste skäl som anges för att byta parti i valet 2022 var i Novus mätning, vilket är representativt även för övriga undersökningar:

- 1) Klimat- och miljö
- 2) Att hålla SD utanför
- 3) Invandring
- 4) Stödröster

Klimat- och miljöfrågan kombinerad med en mindre andel stödröster är förklaringen till att Socialdemokraterna förlorade väljare till Miljöpartiet. Invandringsfrågan är det primära skälet som uppges av väljare som lämnade ett annat parti för Sverigedemokraterna, oavsett om dessa väljare kom från Moderaterna eller Socialdemokraterna.

Topp fem vanligaste skäl till partival, riksdagen 2022 (öppna svar)

Parti								
1.	Andersson	Invandring	Brottslighet	Klimat/ miljö	Motkraft till SD	Sjukvård	Klimat/ miljö	Skola
2.	Motkraft till SD	Brottslighet	Förändring	Välfärd	Klimat/ miljö	Ebba Busch	Stödröst	Ideologi
3.	Ideologi	Energi	Energi	Ideologi	Ideologi	Brottslighet	Motkraft till SD	Stödröst
4.	Skola	Integration	Regerings- skifte	Vinst- förbud	Lands- bygd	Familje- politik	Jäm- ställdhet	Motkraft till SD
5.	Välfärd	Förändring	Invandring	Skola	Annie Löf	Energi	Ideologi	Energi

Fråga: Vilka var de främsta orsakerna till att du röstade på partiet X i riksdagsvalet? Öppna svar, fem vanligast förekommande svaren för respektive parti. Novus eftervalsanalys, 12 351 intervjuer. Fältperiod 11 – 15 september 2022.

Bland väljare som lämnat Moderaterna eller ett annat borgerligt parti för Sverigedemokraterna uppges att Sverigedemokraterna står för en annan tydlighet och trovärdighet än övriga partier. För en annan grupp väljare var Sverigedemokraterna istället, precis som i valet 2018, ett rött skynke och skäl till att lämna Moderaterna och istället rösta på Socialdemokraterna eller Centerpartiet. En stödröst var som beskrivs i avsnittet ovan ett viktigt skäl för väljare som under valåret gick från Moderaterna till Liberalerna. Hela 4 av 10 Liberala väljare angav i Demoskop eftervalsundersökning att "partiet är ett litet parti som kan riskera att hamna under 4-procentsspärren till riksdagen" som ett av de viktigaste skälen att de röstade på partiet. Regerings- och samarbetsfrågor var därmed högst levande hos väljarna i valet 2022.

Fortsatta framgångar i kommunvalet

Röstsplittringen i Sverige har ökat. Detta innebär att fler väljare röstar på olika partier i riksdagsval, regionval och kommunval. Under 1990-talet röstsplittrade

cirka 20 procent av väljarna – i valet 2022 hade siffran stigit till 34 procent enligt Vallokalsundersökningen. För andra valet i rad presterar Moderaterna bättre i kommunalvalet än i riksdagsvalet, 20,5 procent jämfört med 19,1 procent i riksdagsvalet. Jämfört med valet 2018 sker faktiskt en ökning med en halv procentenhet i kommunvalen. Det är i sig historiskt då Moderaterna aldrig tidigare tappat väljare nationellt men gått framåt lokalt. I alla tidigare val har Moderaterna också haft en lägre nivå i regionvalen än i riksdagsvalet, så är inte fallet 2022, i det valet är nivån densamma.

För andra valet i rad så presterar även Socialdemokraterna sämre i kommunvalen än i riksdagsvalet, även om det sker en ökning i båda. Sverigedemokraterna fortsätter att ha en mycket stor röstsplittring, där mer än fem procentenheter fler röstar på partiet i riksdagsvalet än i kommunvalet.

Allmänna valen, 2022

Parti	Kommunval	Regionval	Riksdagsval
Socialdemokraterna	29,3	31,7	30,3
Sverigedemokraterna	14,5	14,9	20,5
Moderaterna	20,5	19,1	19,1
Centerpartiet	7,7	6,3	6,7
Vänsterpartiet	8,2	8,9	6,7
Kristdemokraterna	5,4	7,3	5,3
Miljöpartiet	3,8	3,2	5,1
Liberalerna	5,2	4,6	4,6

Källa: Infostat/SCB/Val.se

De lokala framgångarna är ett glädjeämne för Moderaterna. I nästan 50 kommuner ökar Moderaterna med fem procentenheter eller mer och i nio kommuner är ökningen i årets kommunval över tio procentenheter. I nästan 30 kommuner har Moderaterna över 30 procent av väljarstödet.

Trenden från valet 2018 håller i sig, Moderaterna växer lokalt på orter där partiet traditionellt varit svagt. Framsteg sker i bruksorter och landsbygdskommuner från norr till söder. Nedan ser ni en tabell över de tio bästa

kommunerna, sett till resultatet i kommunalvalet.

Schablonbilden av moderata framgångskommuner, välmående villakommuner, stämmer inte längre. Istället toppas listan av Essunga, Östra Göinge och Staffanstorps. Tabellen efter visar de topp fem kommuner där Moderaterna ökade mest i kommunvalet. Även den bekräftar bilden av ett parti som breddar sig; i samtliga kommuner har Moderaterna tidigare varit små och Socialdemokraterna varit dominerade på orten.

Starkaste M-kommuner, 1973 till 2022

	1973	1998	2010	2018	2022
1	Danderyd	Vellinge	Lomma	Vellinge	Essunga
2	Lidingö	Täby	Vellinge	Essunga	Östra Göinge
3	Vellinge	Danderyd	Höganäs	Staffanstorps	Staffanstorps
4	Täby	Lidingö	Trosa	Östra Göinge	Mariestad
5	Öckerö	Värmdö	Staffanstorps	Trosa	Trosa
6	Ekerö	Nacka	Nacka	Höganäs	Vellinge
7	Nacka	Ekerö	Ekerö	Lomma	Lomma
8	Vara	Lomma	Danderyd	Grästorps	Täby
9	Staffanstorps	Salem	Salem	Täby	Österåker
10	Stockholm	Sollentuna	Täby	Sotenäs	Karlskoga

Källa: SCB, val till kommunfullmäktige

Topp tio M-kommuner som ökar mest i kommunvalet 2022

	2018	2022	Ökning
Älvsbyn	1,5	19,6	+18,1
Norsjö	1,2	17,5	+16,3
Storfors	9,5	25,7	+16,2
Lekeberg	13,1	28,3	+15,2
Bengtsfors	19,2	32,0	+12,8
Gällivare	17,5	30,2	+12,7
Åmål	10,8	23,1	+12,3
Strömsund	10,7	21,6	+10,9
Dals-Ed	13,0	23,5	+10,5
Sunne	11,9	21,4	+9,5

Källa: SCB, val till kommunfullmäktige

Framgångarna lokalt har även lett till fler moderata kommunstyren, 177 jämfört med 155 förra mandatperioden, som i sig är en ökning från mandatperioden 2014 till 2018. En del av dessa styren är blocköverskridande, där Moderaterna har gjort upp med Socialdemokraterna. Detta är särskilt vanligt i vissa län, exempelvis i Sörmland. Totalt har antalet kommuner där Moderaterna styr med Socialdemokraterna mer än fördubblats, från 22 till 57.

Eftervalsanalysgruppen har förståelse för att det finns unika lokala förutsättningar som kan motivera uppgörelser med Socialdemokraterna, men på sikt finns det stora risker med sådana uppgörelser, inte minst eftersom Sverigedemokraterna eller andra lokala partier kan få rollen som opposition. Målet för Moderaterna bör vara borgerliga styren och att Moderaterna leder kommunen i form av kommunstyrelsens ordförande (KSO). På den punkten är det

glädjande att antalet moderata KSO:er ökar från 85 till 100. Ytterligare tre KSO:er kommer att skifta mellan Socialdemokraterna och Moderaterna.

Före valet fanns 34 kommuner där Socialdemokraterna alltid hållit i ordförandeklubban i kommunstyrelsen. Nu har sju av dem fallit – Filipstad, Hällefors, Karlshamn, Oxelösund, Trollhättan, Älvsbyn och Örnsköldsvik. I en majoritet av fallen är det Moderaterna som tar över kommunens tyngsta politiska uppdrag.

Trots den generellt sett glädjande utvecklingen i kommunvalen finns flera utmaningar för Moderaterna framåt som är värda att ta i beaktning. Den första är att Moderaterna tappar stöd i de kommuner som har flest invånare, den andra är att röstsplitteringen ökar vilket drabbar Moderaterna negativt nationellt.

I de 20 folkrikaste kommunerna hade Moderaterna KSO-posten i sju förra mandatperioden, efter detta val är antalet endast tre. Trots ökningen på totalen i antalet kommunstyren är det därmed över en miljon färre invånare som under denna mandatperiod kommer att bo i en moderatstyrd kommun. I de fem kommunerna med störst invånarantal, Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Linköping, ligger Moderaterna – som tabellen nedan visar – under snittet i kommunvalet 2022 i samtliga. Faktum är att man måste gå tillbaka till valen på 1970-talet för att hitta ett val då mindre antal väljare röstade på Moderaterna i kommunvalet i dessa fem städer, trots att invånarantalet ökat kraftigt under dessa decennier. Som analyseras i kapitel fyra underpresterar Moderaterna i storstäder vilket är en stor utmaning för partiet. Viktigt att ha med sig är att det inte är en enskild kommuns fel. Att Moderaterna backar i storstäder är en trend som går över flera val och i hela landet.

Den andra utmaningen är röstsplittningen. Som tidigare konstaterats är det fler som röstar på Moderaterna i kommunvalen än i riksdagsvalet. Faktum är att Moderaterna skulle varit jämnstora med Sverigedemokraterna i riksdagen om det inte vore för röstsplittningen. I genomsnitt i kommunerna, utan justering för befolkningsstorlek, är det 2,2 procentenheter fler som röstar på Moderaterna lokalt än nationellt. Justerat för befolkningsstorlek är skillnaden 1,4 procentenheter. Ett annat sätt att beskriva det är att i drygt 6 av 10 kommuner, 182 av 290, är det flera som röstar på Moderaterna i kommunvalet än i riksdagsvalet. Sveriges två största städer, Stockholm och Göteborg, utmärker sig genom att fler röstar på Moderaterna i riksdagsvalet än lokalt. Det finns en generell trend att Moderaterna i senare val ökat på orter som präglas av en relativt hög röstsplittning och tappat i kommuner, ofta städer, som präglas av låg röstsplittning.

Valresultat kommunval, 2022

	2022
Rikssnitt	20,5
Linköping	20,2
Malmö	19,4
Stockholm	18,3
Göteborg	17,1
Uppsala	17,1

Källa: SCB, val till kommunfullmäktige

“Den andra utmaningen är röstsplittningen. Som tidigare konstaterats är det fler som röstar på Moderaterna i kommunvalen än i riksdagsvalet.”

I tabellen nedan redovisas de tio kommuner med störst röstsplittning till förmån för det lokala valet, samt de kommuner där Moderaterna har bäst resultat i riksdagsval respektive kommunval. De starkaste kommunerna i riksdagsvalet är fortfarande vad många

skulle förknippa med traditionella M-kommuner. De nya starka moderata fästena runt om i landet har fantastiska lokala framgångar, men levererar på grund av sin mindre storlek och lägre andel M-röster inte lika mycket till det nationella valresultatet.

Topp 10-kommuner avseende röstsplittning, valresultat riksdag samt kommunval

Röst-splittning	%-enheter högre i kommunval	Riksdagsval		Kommunval	
Östra Göinge	+29,1	Danderyd	41,0	Essunga	46,8
Essunga	+26,6	Vellinge	35,7	Östra Göinge	46,4
Mariestad	+23,1	Lidingö	34,2	Staffanstorps	44,4
Trosa	+18,8	Täby	33,9	Mariestad	43,4
Karlskoga	+18,2	Lomma	29,4	Trosa	43,3
Hjo	+18,2	Kungsbacka	29,0	Vellinge	42,2
Bengtstors	+17,7	Vaxholm	28,7	Lomma	41,4
Staffanstorps	+17,5	Österåker	27,5	Täby	39,5
Gällivare	+17,2	Staffanstorps	26,9	Österåker	38,2
Gullspång	+16,3	Nacka	26,9	Karlskoga	37,1

Som påpekades i eftervalsanalysen 2018 finns en logik i att Moderaterna på många platser i Sverige gör bättre val lokalt än nationellt: "Det finns även en inte obetydlig grupp väljare som röstsplitrar mellan Moderaterna och Sverigedemokraterna nationellt. Att Sverigedemokraterna gör sämre val lokalt är logiskt. Sveriges migrationspolitik styrs inte av en enskild kommun och många av Sverigedemokraternas lokala företrädare är ofta okända. Decemberöverenskommelsen påverkade inte heller på samma sätt på den lokala nivå."

Därtill kan läggas att lokala populära företrädare drar extra röster lokalt men inte på samma sätt nationellt. Även om man tar de omständigheterna i beaktning är det eftervalsanalysgruppens bild, baserad på erfarenhet från valrörelsen, intervjuer med aktiva och enkätsvar från medlemmar, att det under de senaste valen vuxit fram en kultur i Moderaterna där man väljer att prioritera ner den nationella valrörelsen till förmån för den lokala kampanjen. Att det finns en stolthet i att vara en kommun med stor röstsplitring, för att det implicit visar att man relativt sett är bättre lokalt än nationellt, men det bästa för Moderaterna självklart att så många som möjligt röstar på partiet i alla val. Frågan om röstsplitring och vad partiet bör göra för att adressera det problemet tas upp i slutsatserna, se kapitel fyra.

Regionvalet

Moderaterna tappar mindre i regionvalet än i riksdagsvalet, från 19,3 procent till 19,1 procent. Som noterats i avsnittet om de lokala valen är det också första gången någonsin som Moderaterna är lika stora i regionvalet som i riksdagsvalet. Övriga bor-

gerliga partier tappar, även övriga partier och Miljöpartiet backar; totalt åker Miljöpartiet ur sex regioner. Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna är regionvalets vinnare mätt i procentuell ökning. På totalen försämrar detta Moderaternas förutsättningar att styra. Även om det finns en majoritet för partier till höger i de allra flesta regioner råder en tveksamhet - särskilt från Centerpartiet och Liberalerna - inför att samarbeta med Sverigedemokraterna, vilket gör det svårt för högerstyren att tillträda. Antalet regionstyren där Moderaterna ingår minskar från 13 till 11. Antalet regioner där Moderaterna har posten som regionstyrelseordförande (RSO) minskar från nio till åtta.

Två företeelser är särskilt värda att notera i 2022 års regionval:

Den första att samtliga sittande styren utom ett, Socialdemokratiskt styrda Region Västerbotten, straffas i valet och tappar i väljarstöd, detta oavsett vilket parti som styr. En hypotes är att sjukvårdsfrågor och det regionala styret hamnat i större fokus under pandemiåret vilket gynnat oppositionen.

Det andra är att precis som i riksdagsvalet och kommunvalet tappar Moderaterna i storstadsregionerna Stockholm och Uppsala. Se tabellen nedan. Störst ökning sker i Västerbotten och Norrbotten. Därmed finns samma geografiska tendenser i regionvalet som i riksdagsvalet och kommunvalet.

Regionval, 2022

	2022	Förändring
Stockholms län	20,2	-2,1
Blekinge län	18,1	-1,9
Kronobergs län	21,6	-1,1
Uppsala län	17,0	-1,1
Skåne län	21,8	-0,8
Östergötlands län	21,4	-0,6
Dalarnas län	18,6	-0,3
Västra Götalands län	18,4	-0,2
Västmanlands län	20,4	0,0
Hallands län	23,2	0,0
Örebro län	18,5	0,3
Västernorrlands län	12,9	0,3
Jämtlands län	15,6	0,5
Jönköpings län	16,5	1,0
Södermanlands län	17,8	1,2
Värmlands län	15,9	1,6
Gävleborgs län	17,2	2,3
Kalmar län	17,6	3,0
Västerbottens län	16,9	3,2
Norrbottens län	13,6	5,3

Källa: SCB, Valmyndigheten

Lärdomar från lokala framgångar

Moderaternas eftervalsgrupp har intervjuat företrädare från de kommuner där Moderaterna fick framgångsrika lokala valresultat 2022. De fem viktigaste slutsatserna och lärdomarna från dessa samtal är följande:

Lokalt ledarskap. En eller flera välkända moderata företrädare som väljarna känner förtroende för är helt avgörande för att lyckas, särskilt i mindre och medelstora kommuner där personlig kännedom är större. Man kan i större utstäckning visa mod att sticka ut hakan i frågor där man vet att man har väljarna på sin sida och man kan på så sätt stå upp för kommunen och dess invånare.

Bygg ett lag. Ingen kan göra allt själv. Ska Moderaterna bli största parti på orten krävs ett lag av duktiga och engagerade lokalpolitiker. I många kommuner där det har gått bra för Moderaterna har partiet lokalt arbetat aktivt med att rekrytera till olika uppdrag. I vissa fall har man annonserat i lokaltidningen. Det är också viktigt att få unga att engagera sig och stanna kvar i partiet; alla framgångsrika kommunpolitiker vet att en lokal MUF-förening med aktiva medlemmar är guld värd i valkampanjen. När lagbygget tvärtom inte fungerar, utan lokalföreningen och fullmäktigegruppen präglas av interna konflikter, leder detta ofta till väljarförluster.

Ett tydligt alternativ till Socialdemokraterna. På de platser där Moderaterna lyckats utmana det sittande socialdemokratiska styret och ta makten, efter många decennier eller vissa fall ett sekel, finns några gemensam framgångsfaktorer. För det första, självförtroendet att våga kliva fram och erbjuda ett politiskt

alternativ till medborgarna. För det andra, tydlighet i viktiga lokala frågor. För det tredje, förmåga att bygga en fungerande relation med andra partier.

Möta väljare. Särskilt på mindre orter kan förtroendet mellan politiker och medborgare bara byggas genom samtal och möten. Det viktiga är inte hur det sker. Dörrknackning fungerar på många håll och är en mycket bra metod, men på andra håll där Moderaterna gjort goda valresultat har mötet med väljare skett på andra sätt, till exempel genom att vara i centrum, utanför stora arbetsgivare på orten eller i den lokala matbutiken i stort sett varje helg och prata med människor. Det finns även exempel på att telemarketing använts framgångsrikt. Principen är densamma, att man träffar människor och är tillgänglig för sina väljare. Visa engagemang och få på så sätt förståelse för medborgarnas situation och bygg upp ett förtroende. Att ofta göra verksamhetsbesök, delta på idrottsevenemang, vara aktiv i de lokala Facebook-grupperna och på andra sätt visa närvaro i lokalsamhället.

Långsiktighet. Valdagen är summan av det som hänt under mandatperioden. Valrörelsen är inte allt, allt är valrörelse. Vägen till ett lyckat valresultat, om man vill bli omvald, börjar samma dag som man tillträder som kommunstyrelsens ordförande. Ett fokus på kommunens kärnverksamhet, välfärdsåtaganden, trygghet och att ekonomin är i balans belönas av väljarna.

I opposition måste arbetet med ett trovärdigt alternativt styre börja tidigt, man måste bygga ett lag med allierade både i och utanför politiken samt fokusera på ett antal viktiga lokala frågor under mandatperioden.

Analys av samtliga partiers valresultat

Moderaternas eftervalsanalys fokuserar av naturliga skäl på just Moderaterna. Val är dock per definition ett nollsummespel där någon förlorar på att någon annan vinner röster. Övriga partiers valresultat och agerande under mandatperioden är därmed intressant för att bättre kunna förstå Moderaternas resultat. Därför analyseras kortfattat övriga partier nedan. Analysen går inte på djupet i valresultatet, utan syftar till att lyfta fram det som är mest relevant ur Moderaternas perspektiv samt för svensk politik i allmänhet. Mot den bakgrunden ägnas inte alla partier lika mycket utrymme.

Socialdemokraterna

Socialdemokraterna ökar med drygt två procentenheter och får 30,33 procent i valet, en ökning med hela sju riksdagsmandat. I sig är valresultatet en stor framgång för partiet. Det finns i de flesta europeiska länder en nedåtgående trend för motsvarande arbetarpartier där nya partier till höger tar en allt större del av de traditionella arbetarväljarna. Så är även fallet i Sverige. Men Socialdemokraterna lyckas med reptricket att kompensera det tappet med att vinna nya väljare i storstäderna, primärt välutbildade kvinnor, samt att man behåller sitt starka stöd bland 65+, även i detta fall ofta kvinnor. Att partiet ökar i valet är också en framgång med tanke på att Socialdemokraterna haft regeringsmakten i två mandatperioder, vilket vanligtvis brukar straffa sig i opinionen. Hur kan då Socialdemokraterna gå framåt i valet? Svaret är enkelt: Det höga förtroendet för Magdalena Andersson, regeringsduglighet⁹ och motstånd till

Sverigedemokraterna. Det framkommer tydligt i alla eftervalsundersökningar, särskilt bland de nya väljare som partiet vunnit i storstäderna.¹⁰

Grundläggande finns naturligtvis för Socialdemokraterna en stark profil i välfärdsfrågor, men som beskrivs i kapitel fyra var det inte det som valrörelsen kom att handla om. Socialdemokraterna gjorde också förvånansvärt lite för att få valrörelsen att handla om sina starka frågor. Tvärtom försökte partiet spela ner de sakpolitiska skiljelinjerna genom att bland annat undvika alla former av vallöften och besked i enskilda ekonomiska frågor kopplade till skatt och plånbok. Från Magdalena Anderssons Ekot-utfrågning i början av valrörelsen, där hon meddelade att det inte blir några vallöften, till Mikael Dambergs uppmärksammade DI-intervju där Socialdemokraterna helt sonika inte lämnar besked kring en enda ekonomisk fråga. Slutligen TV-duellen där Andersson upprepade frasen att hon "höll med om vad Ulf Kristersson sa". Frontförkortningen mot Moderaterna blev till slut nästan parodisk, som när Socialdemokraterna i efterhand försökte ändra svaren i SVT:s valenkät om kärnkraften.

Det känns som om Socialdemokraterna fastnade i hur opinionen såg ut före sommaren, då stödet för regeringen Andersson var på topp. Partiet ville få allt att handla om partiledaren och hennes skicklighet att leda regeringen. I mätningar såg Socialdemokraterna säkert också hur det demografiska stödet förändrats och man ville för allt i världen inte föreslå något som kunde uppröra de nya tjänstemän partiet vunnit i

⁹ Regeringskriser till trots, Valu 2022 visar tydligt att väljarna ansåg att regeringen hanterat både pandemin och Ukrainakriget bra samt att Socialdemokraterna har ett starkt förtroende gällande att sköta Sveriges ekonomi.

¹⁰ Till exempel i Stockholms stad där Socialdemokraterna går fram hela 4,3 procent i riksdagsvalet, dubbelt så mycket som i övriga landet. "Magdalena Andersson" och "Emot SD" är de vanligaste öppna svaren kring varför man röstat på Socialdemokraterna.

storstäderna, till exempel höjda inkomstskatter eller fastighetsskatt. Historien lär oss dock att presidentval sällan fungerar i Sverige. Fredrik Reinfeldt förlorade valet 2014 trots att han toppade förtroendemätningarna och många väljare tyckte regeringen gjort ett bra jobb.

Förutom Socialdemokraternas dåliga förtroende för den egna politiken är det för en utomstående inte helt lätt att förstå det strategiska vägval som Socialdemokraterna tycks ha gjort: att sätta jaget före laget. För Moderaterna var målet med valet 2022 att bilda en ny regering ledd av Moderaterna. Det betydde att man i valrörelsen valde att inte ta stor konflikt med Sverigedemokraterna, att stötta Liberalerna och att lämna vissa frågor till Kristdemokraterna (se kapitel fyra om valrörelsen). Socialdemokraterna ville tona ner frågan om regeringsalternativen i valet, man gick ensamma till val och visade ingen som helst generositet mot sina stödpartier.

Man tog Centerpartiets position som anti-SD-röst, som många identifierat inför valrörelsen kunde väljare som rörde sig mellan Liberalerna och Centerpartiet eventuellt avgöra valet. Istället för att låta Centerpartiet fullt ut ta den kampen, klev Socialdemokraterna själva in under valspurten och riktade in sig mot Liberalerna. En av få sakfrågor Socialdemokraterna valde att ta konflikt med Moderaterna i var vinst i välfärden. Sannolikt taktiskt smart men även det strategiskt märkligt, då den frågan just var Vänsterpartiets kanske enda starka fråga i valrörelsen. Efter valet har Magdalena Andersson beskyllt Vänsterpartiet och Centerpartiet för valförlusten, som lagledare är det en dålig bortförklaring.

Ett annat strategiskt felsteg av Socialdemokraterna var att spela upp Sverigedemokraterna som huvudmotståndaren i valet, tanken var säkert god, att skrämma bort mittenväljare från Kristerssons sida och att göra Moderaterna mindre relevanta i valrörelsen. Till viss del lyckades strategin, Sverigedemokraterna fick stort utrymme i valrörelsen. Moderaterna hamnade lite i skymdan men i sin iver att ställa till det för Moderaterna lämnade Socialdemokraterna samtidigt större utrymme för det parti som faktiskt hade, och fortfarande har, störst potential att plocka socialdemokratiska arbetarväljare, det vill säga Sverigedemokraterna. Socialdemokraterna har inte knäckt koden för hur de ska stoppa flödet till Sverigedemokraterna, och innan de gjort det är det sannolikt oklokt av att byta huvudmotståndare. Sverigedemokraterna blev större än Moderaterna i valet, men vann samtidigt väljare från Socialdemokraterna och tack vare det väljarflödet har Moderaterna kunnat bilda en borgerlig regering.

Under kommande mandatperiod befinner sig Socialdemokraterna i en prekär situation då deras maktkonstellation har fallit.¹¹ Centerpartiet är i en sökande fas efter en ny partiledare och riktning. Socialdemokraterna har nu en majoritet i riksdagen tillsammans med Sverigedemokraterna. Det öppnar upp för Sverigedemokraterna att i vilket läge som helst kan spela samarbetskortet: "Vi kan väl göra upp i frågan i stället för att stå här och debattera?". På baksidan till det socialdemokratiska valmanifestet 2022 står det att "Socialdemokraterna kommer aldrig att medverka till att ge makt åt Sverigedemokraterna". Sådana löften från Socialdemokraterna betyder i praktiken ingenting för de flesta moderater. Inget annat parti i svensk

¹¹ Fredrik Johansson, Smedjan 2022. <https://timbro.se/smedjan/socialdemokraternas-maktstrategi-har-fallit/>

politik har förmågan att vända 180 grader och samtidigt hålla minen, och - ska tilläggas med viss avund - lyckas med omsvängningen utan att helt tappa ansiktet. Hur Socialdemokraterna på lång sikt ska förhålla sig till Sverigedemokraterna blir avgörande för svensk politik kommande decennier.

Sverigedemokraterna

Sverigedemokraterna ökar för femte valet i rad. De fortsätter att vinna väljare från borgerliga partier men även från Socialdemokraterna och bland förstagångsväljare. Enligt Demoskops eftervalsmätning har Sverigedemokraterna högst andel väljare som är övertygade om sitt partival, över 70 procent. De har en extremt stark sakfrågeprofil, där de anses vara bästa parti beträffande invandring, lag och ordning, men de har även relativt sett höga nivåer i många andra sakfrågor.

Enligt väljarna genomförde Sverigedemokraterna den bästa valrörelsen av partierna och Jimmie Åkesson var bäst av alla partiledare i valrörelsen enligt Demoskops eftervalsmätning, detta samtidigt som Sverigedemokraterna fick mest negativ media av alla partier enligt Sifos mediebarometer. Lägg därtill att Valu visade att 80 procent av Sverigedemokraternas väljare angav att Jimmie Åkesson var mycket betydelsefull för partivalet, högst av alla partier och på samma nivå som Fredrik Reinfeldt hade när det begav sig. Trots att Åkesson är så pass populär är det ändå få som nämner honom som skäl för att rösta på partiet när man ställer en öppen fråga. Det särskiljer sig Sverigedemokraterna från Socialdemokraterna och Centerpartiet där partiledaren är en ännu viktigare faktor för partivalet. För Sverigedemokraternas väljare är det primärt sakpolitiken som är drivande.

Grundorsaken till Sverigedemokraternas tillväxt är verkligheten, den misslyckade migrationspolitiken i Sverige och dess konsekvenser. Partiet har alla förutsättningar att fortsätta vara framgångsrikt så länge dessa frågor kommer att dominera agendan, och då problemen inte har någon snabb lösning, kommer dessa frågor sannolikt att vara centrala i flera val framöver.

Rent väljarmässigt har Sverigedemokraterna tre stora utmaningar: För det första har partiet ett stort köns-
gap, enligt Valu fick de 25 procent stöd bland män men endast 16 procent bland kvinnor. Detta är dock inget nytt, Sverigedemokraterna ökar ungefär lika mycket såväl bland män som kvinnor i valet.

Det andra problemet är den låga röstandelen i storstäder, särskilt i Stockholm. Det här är egentligen ett större problem för partiet än köns-
gapet. Stödet i Stockholms stad i riksdagsvalet är bara drygt tio procent, och trots stora kommersiella kampanjaktiviteter får partiet endast åtta procent i kommunvalet i Stockholm, dock en ökning med 0,01 procentenheter.

Den tredje utmaningen är röstsplittringen, stödet i kommunvalet är nästan nio procentenheter lägre.

I åtta kommuner är röstsplittringen över 20 procentenheter och i endast tre kommuner är det fler som röstar på Sverigedemokraterna i kommunvalet än i riksdagsvalet: Hörby, Munkfors och Sölvesborg.

Vänsterpartiet

Vänsterpartiet är en av valets stora förlorare och tappar 1,25 procentenheter och fyra mandat i riksdagen. Egentligen är det ingen större dramatik, 6,75 procent är över partiets historiska snitt på 6,36 procent. Sedan 1973 har man bara gjort tre val med bättre

resultat: 1998, 2002 och 2018. I både valet 1998 och 2018 backade Socialdemokraterna. Längre såg det under mandatperioden ut som att Vänsterpartiet skulle göra ett riktigt bra val, men sedan kom partiledarskiftet i Socialdemokraterna (som beskrivs närmare i kapitel 4) och de väljare som Vänsterpartiet vunnit särskilt i storstäderna gick tillbaka till Socialdemokraterna. Någonstans här borde det skett en tillnyktring gällande partiets förväntansbild, men så verkar inte ha skett.

För en utomstående är det uppenbart att Vänsterpartiet skulle ha det svårt i valet. Dels pekade formkurvan uppåt för Socialdemokraterna, dels var agendan helt fel för Vänsterpartiet. Lag och ordning, elpriser och invandring finns detta inte på Vänsterpartiets hemmaplan. Oavsett vilken strategi partiet haft i valet var det sannolikt dömt att misslyckas.

Till råga på allt invaderas Ukraina sex månader före valet och svenska folket svänger i Natofrågan, vilket satte Vänsterpartiet i en obekväm position, detta eftersom partiets utrikespolitiska meritlista är av det slag man helst gömmer undan. Vänsterpartiets eftervalsanalys lyfter också fram att det var en nackdel för partiet att ledande företrädare viftade med PKK-flaggor i Almedalen och att man som enda riksdagsparti röstade nej till att skicka vapen till Ukraina.¹² En klok observation - att vara på fel sida om historien är dåligt. Särskilt några månader före ett val.

Centerpartiet

Valets verkliga krisparti är Centerpartiet. De tappar nästan två procentenheter till 6,7 procent. Även om det inte är en dålig historisk nivå för partiet så handlar

krisen mer om var Centerpartiet befinner sig efter valet. Som uppmärksammas tappar centern mest på landsbygden och är numera starkare i storstäder än på landsorten; en oproportionerligt stor andel av riksdagsgruppen kommer från Stockholms stad och län och i riksdagsvalet tappar Centerpartiet i samtliga Sveriges 290 kommuner. Partiet har en svag sakfrågeprofil och färre än hälften av väljarna är övertygade om sitt partival enligt Demoskops eftervalsanalysmätning.

Främsta skälet att rösta på Centerpartiet var Annie Lööf och "emot SD". Även om Lööf inte var lika dominerande som i valrörelsen 2014 och 2018 är hon fortfarande en skicklig politiker och får genomgående höga betyg av väljarna. Över 7 av 10 som röstade på Centerpartiet angav att Lööf hade stor betydelse för partivalet. Det är lika många som angav Magdalena Andersson bland Socialdemokraternas väljare. Utan Lööf hade sannolikt Centerpartiet varit farligt nära spärren i valet 2022.

Centerpartiets traditionella väljarbas på landsbygden och utanför storstäderna har ersatts med en ny typ av väljare som lutar mer åt mitten eller vänster och som har Socialdemokraterna som näst bästa parti. Med Magdalena Andersson som partiledare och utan tydliga vänsterpolitiska förslag, som skrämmer mittenväljare, är Socialdemokraterna helt enkelt ett mer attraktivt alternativ för denna väljargrupp.

Rollen som mittenparti finns egentligen bara om man kan samarbeta med båda sidor i politiken, men det kan inte Centerpartiet enligt deras nuvarande logik. Det är måhända en idealistisk position, men den rimmar

¹² Vänsterpartiets eftervalsanalys 2022 <https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2022/12/valanalys-2022-vacc88nsterpartiet.pdf>

illa med partiets pragmatism och dess sakfrågefokus. I tidigare val har Centerpartiet alltid gått till val på några tydliga sakfrågor. Det var även så man en gång motiverade Januariavtalet, men under mandatperioden blev bisaken, att isolera Sverigedemokraterna, huvudsak och sakpolitiken kom allt mer i skymundan.

Partiet kommer sannolikt heller inte att få möjlighet, även om de själva vill det, att prata sakpolitik så länge de inte rett ut regeringsfrågan. Det är den erfarenheten Moderaterna har av två stökiga mandatperioder. En grannliga utmaning väntar för den nya centerpartistiska partiledningen.

Kristdemokraterna

I valet tappade Kristdemokraterna en procentenhet till, 5,3 procent, vilket är högre än i valet 2018. Det är också högre än Kristdemokraterna legat generellt sett under mandatperioden, med undantag för det första halvåret efter riksdagsvalet 2018. Partiet har under Ebba Buschs ledning breddats från en mycket snäv sakfrågeprofil kopplat till sjukvård och omsorg under Allianstiden, till att idag även ha en profil inom energi, lag och ordning med mera. Det märks inte minst i öppna svar kring varför väljare valt att rösta på Kristdemokraterna. Ebba Busch personligen är också ett skäl till att Kristdemokraterna numera ligger tryggt över riksdagsspärren. Bryter man ner valresultatet på kommunnivå är Kristdemokraterna under spärren i endast 13 kommuner, att jämföra med Miljöpartiet och Liberalerna som ligger under spärren i över 200 av Sveriges 290 kommuner. Kristdemokraterna har också ökat sitt stöd bland förstagångsväljare de senaste valen och har, till skillnad från Moderaterna,

Liberalerna och Sverigedemokraterna, ett starkare stöd bland kvinnor än män.

Kristdemokraternas och Moderaternas väljare har under åren blivit allt mer lika varandra, och rörligheten mellan partierna är hög. Hälften av Kristdemokraternas väljare har till exempel Moderaterna som näst bästa parti enligt SCB partisympatimätning i maj 2022. Ebba Busch får ofta mycket höga betyg av moderata väljare efter partiledardebatter och det är allom välbekant att Busch är väldigt populär inom Moderaterna.

Rent väljarmässigt har det nog aldrig funnits några partier i svensk politik som har väljare som ligger så pass nära varandra som Moderaterna och Kristdemokraterna. De båda partiernas väljarbas kan liknas vid ett venndiagram där en allt större yta kommit att bli överlappande.¹³ Ett missförstånd är dock att de väljare som röstar på Kristdemokraterna är mer höger än Moderaterna, så är det inte enligt vare sig Valu eller någon annan eftervalsmätning. Snarare har Kristdemokraternas en lite mjukare profil med fler väljare som prioriterar sociala frågor. Överlag kommunicerar Kristdemokraterna mer frimodigt och med mer känslor än Moderaterna som ofta är väldigt sakorienterade, på gränsen till teknokratiska (se mer kapitel fyra). Kristdemokraterna och Moderaterna har under de gångna mandatperioderna kommit att bli ett team som på många sätt kompletterar varandra. Det är viktigt att värna det samarbetet.

Miljöpartiet

Efter en svår mandatperiod för Miljöpartiet gör de en stark valrörelse och ökar med en knapp procentenhet

¹³ Venndiagram är en illustration som används inom mängdlära <https://sv.wikipedia.org/wiki/Venndiagram>

till 5,1 procent, vilket är högre än partiets historiska snitt och betydligt högre än de dryga tre procent man hade i opinionsmätningarna bara några månader före valet, i till exempel SCB partisympatimätning i maj 2022. Efter valet är Miljöpartiet också med och styr i Sveriges tre största städer.

Förklaringen till den relativa framgången är enkel:

Miljöpartiet behövdes för att säkra en rödgrön regering, vilket motiverade till stödöstning och Miljöpartiet har en stark sakfråga, klimat och miljö, som är en viktig fråga även om den inte toppade den allmänna agendan i just denna valrörelse. Med det sagt har Miljöpartiet stora utmaningar, till att börja med är det ett parti som många ogillar, framförallt utanför storstäderna. I över 200 av Sveriges kommuner ligger de under spärren i riksdagsvalet. Faktum är att Miljöpartiet är Sveriges minst omtyckta parti enligt Novus eftervals-mätning; hela 6 av 10 väljare har en negativ bild av partiet. Språkrören ligger därtill i botten på alla förtroendemätningar.

Zoomar man ut lite kan det verka märkligt att ett så modernt och generellt sett progressivt land som Sverige har ett så litet grönt parti. Förklaringen är just det, att nära nog alla partier i Sverige är mer progressiva och gröna än sina europeiska systerpartier. Miljöpartiets position är inte lika stark i Sverige som i till exempel Tyskland. Sverige är också ett land vars kultur är präglad av ett stort mått av rationalism, vilket bland andra Katarina Barrling, Åke Daun och Lars Trägårdh konstaterat. Det finns inget större utrymme i offentligheten för åsikter, särskilt inom politiken,

som skulle kunna uppfattas som "flummiga". Den gruppen väljare som skulle attraheras av en alternativ och radikal grön politik är nog helt enkelt färre i Sverige än många andra länder.

Liberalerna

Liberalerna gör sitt sämsta valresultat någonsin, 4,6 procent. I över 200 kommuner ligger Liberalerna under riksdagsspärren och partiet åker även ur fullmäktige i flera kommuner och regioner. Det till trots kan Liberalernas resultat ses som en framgång, under mandatperioden låg partiet riktigt illa till i opinionsmätningarna och politik handlar ju som mycket annat i tillvaron om förväntningar. Och förväntningarna inför valet 2022 var att Liberalerna skulle åka ur riksdagen. Interna konflikter präglade Liberalernas mandatperiod vilket kulminerade i ett partiledarbyte bara några månader före valet. Partiets egen eftervalsanalys är uppfriskande ärlig kring problemen med de interna konflikterna, och konstaterar helt enkelt att: "vi överlever inte som parti med en ordning där ledande företrädare i offentligheten motarbetar partiet."¹⁴

Kultur äter strategi till frukost. Förhoppningsvis lyckas Liberalerna förbättra den interna kulturen inför nästa val även om det är svårt.

Tre ytterligare faktorer kring Liberalernas valresultat är värda att lyfta fram. För det första lyckas partiet, mot alla odds, genomföra en lyckad valkampanj. Johan Pehrsons bidrag med ny energi och en självdistans och humor som i övrigt saknades i valet. Det ökade det mediala genomslaget och utrymmet för partiet.

¹⁴ Liberalernas eftervalsanalys 2022. <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/valutvarderingro22.pdf>

För det andra så hade Liberalerna inte klarat spärren utan stödröster från väljare som hade Moderaterna som förstahandsalternativ. Flera undersökningar belägger detta, ett exempel är Demoskops eftervals-mätning som visar att över 4 av 10 av Liberalernas väljare anger att "partiet är ett litet parti som kan riskera att hamna under 4-procentsspärren till riksdagen" som ett av de viktigaste skälen för partivalet. En enkel okulär analys av opinionssiffror bekräftar också det, Moderaternas tapp under våren 2022 sammanfaller till exempel med Liberalernas resa över spärren. Som påpekats många gånger i denna text finns en stor grupp rörliga borgerliga väljare som tar med strategiska avvägningar i sina beslut. Att kalla dessa för "moderater" är möjligen att förhåva sig lite, men de är helt enkelt borgerliga kärnväljare som, om inte särskilda skäl föreligger, röstar på Moderaterna.

För det tredje handlar politik om förtroende. Moderaterna betalade under mandatperioden 2014 till 2018 ett högt pris för snabba kursändringar i bland annat regeringsfrågan. Liberalerna har bytt regeringsalternativ två gånger under en mandatperiod. Inget annat parti hade kommit helskinnad ur det. Resan tillbaka, precis som för Moderaterna, är lång och för att lyckas måste man vara uthållig.

Övriga partier: Partiet Nyans och Medborgerlig samling

I analysen av valresultatet 2022 är det värt att kort nämna något om övriga partier, det vill säga partier utanför riksdagen. Det nystartade partiet Nyans fick drygt 28 000 röster vilket motsvarade drygt 0,4 procent. Hade samtliga av dessa röster istället tillfallit Social-

demokraterna skulle ha det kunnat påverkat valutgången. Nyans kampanjade hårt i storstadsområden med många utrikes födda, områden där Socialdemokraterna historiskt haft ett starkt stöd. Socialdemokraterna har tappat i flera av de valdistrikt som Nyans har gått bra i. Socialdemokraterna bör se detta som en varning. I sin egen eftervalsanalys konstaterar Socialdemokraterna att de "tappar stort i just de valdistrikt där Nyans fick flest röster".¹⁵

Det finns uppenbarligen efterfrågan på ett identitetspolitiskt missnöjesparti. Socialdemokraterna går nationellt snarare i motsatt riktning och driver en stram migrationspolitik och gör uttalanden kring "Somalietowns".¹⁶ En utmaning opinionsmätningar har är att fånga upp opinionen i utanförskapsområden beträffande språkförbistringar och lägre tillit. Detta gör det svårt att få kunskap om Nyans eller motsvarande partiets eventuella framväxt under mandatperioden. Det kan visa sig bli en x-faktor i valet 2026.

Medborgerlig Samling fick cirka 0,20 procent av rösterna i riksdagsvalet, cirka 13 000, ungefär lika många som i valet 2018. Dessa väljare borde rösta på något av de borgerliga partierna i stället. Medborgerlig Samling kan ses som en motreaktion till Decemberöverenskommelsen men har över tid vuxit fram till ett litet men aktivt parti som driver en rad olika sakfrågor, och där det även finns en del kunniga företrädare med intressant yrkeserfarenhet. Deras samhällsengagemang borde kunna kanaliseras bättre inom Moderaterna eller något av de andra borgerliga partierna.

¹⁵ Socialdemokraternas eftervalsanalys, sida åtta.

¹⁶ Aftonbladet, 7 september 2022 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/RGRbK2/magdalena-andersson-pressades-om-somalitown-inte-planerat>

Foto från Ulf's tal på valnatten.
Fotograf: Axel Adolfsson

Analys av mandatperioden
2018–2022

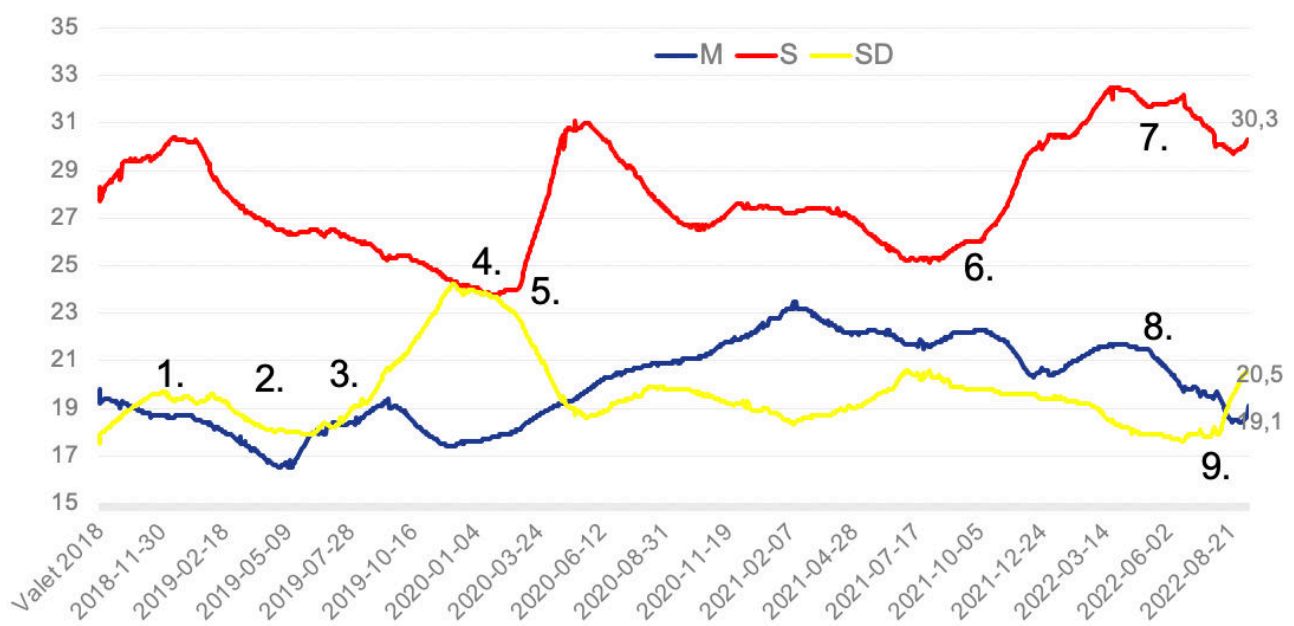

Val sker inte i ett vakuum. Många väljare fattar beslut om vilket parti de ska eller överväger att rösta på långt innan valrörelsen är igång. Även för de väljare som inte bestämmer sig förrän på valdagen beror bilden av partierna på händelser som inträffat tidigare under mandatperioden, eller kanske ännu längre tillbaka i tiden. För Sverige och svenska folket handlar val om framtiden, men för partierna är det i stor utsträckning en uppgörelse om den tid som varit.

Resultatet i riksdagsvalet bör därför sättas i relation till vad som hänt under mandatperioden. I detta kapitel analyseras nio händelser under mandatperioden 2018 till 2022 som eftervalsanalysgruppen bedömt haft stor betydelse för valutgången.

- 1) 134 dagar och JA-avtalet, 2019
- 2) Revanschvalet till EP, 2019
- 3) En sensommar av våld, 2019
- 4) Salami, kaffekoppar och formeringen av ett nytt regeringsalternativ, 2019
- 5) Pandemin räddar regeringen, 2020
- 6) Regeringskrisen och S-partiledarskiftet, 2021
- 7) Rysslands invasion av Ukraina, 2022
- 8) Påskkravallerna, 2022
- 9) Valspurten, 2022

Mandatperioden 2018–2022: S, M och SD

Källa: pollofpolls.se

134 dagar och JA-avtalet

“Med facit i hand kan det konstateras att Moderaterna fick en dålig start på mandatperioden.” Så inleds Moderaternas eftervalsanalys från valet 2018. En mandatperiod senare är det bara att konstatera att Moderaterna även denna gång fick en dålig start.

Den 11 januari 2019 valde Centerpartiet och Liberalerna att ingå en sakpolitisk överenskommelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Det innebar att Stefan Löfven kunde väljas till statsminister med stöd av Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Vänsterpartiet. Den rekordlånga regeringsbildningen har analyserats på djupet av både statsvetare och journalister.¹⁷ Moderaterna lyckades med tre viktiga steg: Andreas Norlén valdes till talman, den sittande rödgröna regeringen fälldes och Moderaterna tillsammans med Kristdemokraterna fick även igenom sin budget i riksdagen. Det sista steget, att bilda regering, lyckades däremot inte.

Fanns det något Moderaterna kunde ha gjort annorlunda som hade kunnat påverkat utfallet? Eftervalsanalysgruppens korta svar på den frågan är – nej. Det krävdes stöd från Sverigedemokraterna för att bilda en borgerlig regering, något som Centerpartiet och Liberalerna då inte kunde acceptera. Därmed var en borgerlig regering inte möjlig.

Slutsatser av detta slag är otillfredsställande. Vi vill gärna kunna påverka tillvaron, men ibland går det inte. Oavsett förhandlingarnas beskaffenhet avseende tempo och personkemi samt vilka kompromisser Moderaterna var beredda till, hade utfallet blivit detsamma.

En sak kring regeringsbildningen 2019 är värd att kort kommentera: Januariavtalet slog fast att “Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden”. Att partiet accepterade att bli behandlade som dörrmatta på detta sätt var obegripligt. Som bekant höll det heller inte utan Januariavtalet föll sommaren 2021 när Vänsterpartiet krävde sitt parlamentariska inflytande. Decemberöverenskommelsen och Januariavtalet bör lära svenska politiker att man inte kan basera parlamentariska uppgörelser på orimligheter.

För Moderaterna innebar Januariavtalet en sur start på mandatperioden. Det syntes i opinionssiffrorna. På vårkanten 2019 finns bottennoteringen för mandatperioden, 16,5 procent i poll of polls. Kristdemokraterna som då fortfarande går på ångorna från den succéartade valrörelsen närmar sig 12 procent. Innan dippen för Moderaterna hinner utvecklas till en regelrätt kris kommer räddningen från ett oväntat håll; drygt 150 mil sydväst om Stockholm ska nämligen ett annat parlament snart gå till val.

Revanschvalet till Europaparlamentet

Inför valet EP-valet 2019 var det många i partiet som kände att Moderaterna var i behov av en seger. Efter två valförluster i rad, en Allians som gått i bitar, en snopen regeringsbildning och usla opinionsmätningar var partiet svultet på framgång. Oddsen inför EP-valet såg dåliga ut. Sedan 1995 hade Moderaterna tappat i samtliga EP-val, med undantag för valet 2009. Då ökade partiet visserligen marginellt till 18,8 procent men det ska sättas i relation till att Moderaterna då hade runt 30 procent i de nationella opinionsmätning-

¹⁷ P1-dokumentären “Regeringsbildningen 2018 den som ändrade allt” av Maggie Strömberg och Jan Torells m fl bok “134 dagar: om regeringsbildningen efter valet 2018.

arna. Med fyra veckor kvar till valdagen den 26 maj 2019 låg Moderaterna dåligt till i opinionsmätningarna, vilket om de historiska trenderna höll i sig pekade på ett stort tapp i EP-valet. Så blev det inte. Moderaterna ökade i EP-valet med över tre procentenheter, från 13,2 till 16,8 procent, och gick från tre till fyra mandat i EU-parlamentet.

Valet är en viktig påminnelse att politik inte följer naturlagar. Historien upprepar sig inte enligt ett förutbestämt mönster, alla regler gäller tills de slutar att gälla. I det konkreta fallet EP valet 2019, upphävdes "lagen" att Moderaterna alltid gör dåliga EP-val.

Partiets eftervalsanalys "Revanschvalet – lärdomar av valet till Europaparlamentet 2019" som leddes av Jessika Roswall lyfter fram att partiet tog ett strategiskt omtag inför EP-valet 2019 baserat på de lärdomar man fått från tidigare val. För det första valde man att tydligt prioritera ett fåtal sakfrågor i kampanjen som var partiskiljande och relevanta på EU-nivå, dels klimatet i form av kärnkraftsfrågan, dels lag och ordning i form av stöldligor. För det andra hade partiet en mindre och mer välfungerande valledning än vid tidigare val. För det tredje fungerade samarbetet mellan kandidaterna väl. I planeringen av valrörelsen 2022 kom erfarenheten från EU-rörelsen att ha betydelse, blandat annat i behovet av att prioritera sakfrågor i allmänhet och potentialen i kärnkraftsfrågan och lag och ordning i synnerhet. Även rent organisatoriska och kampanjmässiga erfarenheter från EP-valet togs med i planeringen av de allmänna valen. Utifrån den erfarenheten vill eftervalsanalysgruppen understryka vilken möjlighet EP-valet 2024 är för partiet inför valrörelsen 2026. Ta till vara på den.

Framförallt innebar framgången i EP-valet ett nytt självförtroende i partiet och för partiledningen var det

en välbehövlig seger. Moderaterna fick också en skjuts uppåt i opinionen månaderna efter valet, sedan kom augusti och det dödliga skjutvapenvåldet.

En sensommar av våld

I Malmö måndagen den 26 augusti 2019 mördades en ung läkare. Hon höll sitt barn i famnen när mördaren avlossade cirka åtta skott, varav åtminstone ett av dem ska ha träffat henne i huvudet. Det avskyvärda dådet som precis som dåvarande inrikesminister Mikael Damberg uttryckte "passerar alla gränser för medmännisklighet" var kulmen på en sommar av döds-skjutningar och grovt våld relaterat till den växande kriminella gängmiljön i utanförskapsområden. Mordet föranledde en omfattande politisk debatt om problemet med den eskalerande gängkriminaliteten och dess koppling till migrationen och den misslyckade integrationen. I sakfrågemätningarna gick lag och ordning, som inte varit en toppfråga för väljarna sedan början av 1990-talet, till att bli en av de viktigaste frågorna.

Det är viktigt att ha med sig att lag och ordning varit en relativt perifer fråga i svenska politik till att hamna i dess absoluta centrum. I valet 2014 kom den frågan först på femtonde plats över viktigaste frågan för väljarna i Valu, i valet 2018 var den uppe på plats nummer fem och i valet 2022 plats tre.

Under hösten 2019 dominerade debatten om gängvåldet mycket av den inrikespolitiska diskussionen. Starkast ur den debatten kom Sverigedemokraterna, svagast kom Socialdemokraterna och Stefan Löfven. Det numera famösa "vi såg det inte komma", upprepas flera gånger av Löfven under en intervju, med SVT:s Anders Holmberg i Agenda i november 2019 om den illa fungerande

integrationen och dess koppling till gängkriminalitet och dödsskjutningar.¹⁸ Löfven och Socialdemokraterna vägrade att göra den kopplingen utan skyllde gängvåldet på droghandel och tillgång på vapen.¹⁹

Väljarna uppfattade att regeringen flydde ansvaret, och inte heller talade klarspråk om situationen i landet. Socialdemokraterna hade redan tappat väljare efter Januariavtalet och rasade under hösten 2019 ytterligare, från cirka 27 till 24 procent. Vid årsskiftet var Sverigedemokraterna i flera mätningar och i poll of polls större än Socialdemokraterna. Moderaterna tappade också mark under hösten, men efter årsskiftet började siffrorna åter peka uppåt. I februari 2019 såg läget mörkt ut för regeringen Löfven. Socialdemokraterna snittade 24 procent i opinionen och i Novus förtroendemätningar hade Löfven dalat ner under Sjöstedt, Busch, Åkesson och Kristersson. Andelen som upplevde att Sverige var på väg åt fel håll hade ökat kraftigt, från knappt 50 till över 70 procent, och andelen som ansåg att regeringen gjorde ett dåligt jobb var uppe i hela 68 procent enligt Demoskops månatliga mätningar. Det ingen då visste var att i Wuhan i Kina hade ett virusutbrott inträffat som skulle komma att påverka hela världen.

Pandemin räddar regeringen

I SCB:s partisympatimätning i maj 2020 gör Socialdemokraterna en av de största ökningarna någonsin i SCB:s historia, nästan nio procentenheter på sex månader, från 25 till 34 procent. Förtroendet för Stefan Löfven stiger och kommer permanent att etablera sig

på en högre nivå. På en månad ökar andelen som är nöjda med hur regeringen sköter sitt jobb från 32 till 53 procent enligt Demoskops mätningar. Orsaken till skiftet är enkel: pandemin.

COVID-19-utbrottet lägger även en våt filt över den mer vanliga politiska debatten då andra frågor hamnar i skymundan. Istället för gängbrottslighet och misslyckad integrationspolitik, diskuteras smittskyddsåtgärder och sjukvård, det visar inte minst Ekot och Sifos mediamätare.²⁰ Oppositionsarbetet avstannar till stor del och fokus läggs, särskilt från Moderaternas sida, på att hantera krisen. Riksdagen går in i pandemiläge med digitala utskott och endast ett fåtal ledamöter på plats. Moderaterna avstår från en stor del av det traditionella oppositionsarbetet så som interpellationer, skriftliga frågor med mera, detta för att inte uppta regeringens tid. Moderaterna drev däremot på för stödåtgärder till företag och andra insatser under pandemin, där regeringen ofta var motvillig. Utan Moderaternas arbete i riksdagen är det frågan om dessa stöd överhuvudtaget kommit på plats. I regioner och kommuner tog moderater ansvar för den lokala och regional krishanteringen.

Partistyrelsen tillsatte en arbetsgrupp med uppdrag att genomlys partiets arbete under pandemin. Den genomgången visar att det på alla nivåer under pandemin fanns vilja att ta ett så stort ansvar som möjligt. Det var inte unikt för Moderaterna utan präglade många delar av politiken och samhället i stort under pandemin. Till del belönades det av väljarna, ekonomi

¹⁸ SVT Agenda 11 november 2019 <https://www.svtplay.se/video/23437514/agenda/agenda-11-nov-23-45>

¹⁹ Ett år senare hade Stefan Löfven tvärvänt i frågan, och kopplade ihop invandringspolitik med ökad brottslighet: "Om man har en migration som innebär i storleksordning att man inte klarar av integrationen då blir det så att vi får sociala spänningar i ett samhälle och det är inte bra." <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/lofven-ser-sociala-spanningar>

²⁰ Sveriges radio, april 2020 <https://sverigesradio.se/artikel/7459267>

och regeringsduglighet ökade i betydelse för väljarna vilket stärkte Moderaterna relativt sett.

Den största pandemieffekten skedde under den första vågen, då även ekonomin skickades in i en kraftig lågkonjunktur. Värt att notera är dock att samtidigt som väljarnas optimism kring ekonomin minskade kraftigt och börsen störtade ökade andelen väljare som kände att Sverige var på väg åt rätt håll. Känslan av sammanhållning var stark och många kände en stolthet över den svenska pandemistategin innebar relativt stor frihet och öppenhet. Även om Coronakommissionen i sin slutrapport²¹ riktade skarp kritik mot bland annat regeringens krisledning var väljarna överlag nöjda med regeringens hantering. Hela 6 av 10 väljare ansåg enligt Valu att regeringen hanterat pandemin bra.

Under sommaren 2020 minskar smittspridningen och en viss återgång till sker det normala, men det är värt att komma ihåg att pandemin, som kom i skov, påverkade agendan ända fram till våren 2022. Vid varje tillfälle då pandemiläget försämrats har regeringen stärkts och förtroendet för statsministern ökat. Det är logiskt, väljarna samlas i lägen av kris. Regeringen tog även rent politiskt tillvara på krisen med presskonferenser, tal till nationen med mera som gjorde att man dominerade medietrymmet. Rent praktiskt försvårade pandemin också möjligheterna att verka som opposition, ett litet men illustrativt exempel är att riksdagen i början av 2022 fick ställa in den av oppositionen begärda debatten om elpriserna eftersom energiminister

Khashayar Farmanbar satt i karantän. Den debatten hade givetvis ingen betydande inverkan på valutgången, men pandemins ständiga närvaro gjorde det svårare än vanligt att ha sikten fri och kunna blicka framåt. Valrörelsen kom ytterst inte att handla om pandemin, men hade den inte kommit, och hade inte regeringen hanterat den, på ett enligt väljarna tillfredsställande sätt, hade Socialdemokraterna med all sannolikhet gjort ett sämre val.

Likt den fiktiva kriminalkommissarien Lars Martin Johansson hoppas vi alla kunna se runt hörn.²²

Men en snabb återblick av moderna svenska regerings framgångar och vedermödor är nog att de är de okända händelserna, kriserna, som format dem mest. Det går inte att säga vad som väntar Kristerssons regering de kommande åren. Moderaterna måste helt enkelt vara förberedda på det okända, och precis som tidigare regeringar kommer vi delvis att utvärderas utifrån hur vi hanterar just det.²³

Salami, kaffekoppar och formeringen av ett nytt regeringsalternativ

Moderaternas vånda över regeringsfrågan och sökandet efter en ny position i det parlamentariska landskapet har varit en berg- och dalbana under många år. Ofta med fler djupa dalgångar än höga bergstoppar. Mandatperioden 2014 till 2018 präglades av tvära kast, från Decemberöverenskommelsen 2015, där Sverigedemokraterna till varje pris skulle isoleras, till beskedet januari 2017 som istället kom att öppna dörren till Sverigedemokraterna. Eftervalsanalysen

²¹ Coronakommissionens slutrapport kom den 25 februari, men hamnade helt i skuggan av att Ryssland dagen innan invaderat Ukraina.

²² Lars Martin Johansson är en fiktiv polis i Leif G.W. Perssons kriminalromaner https://sv.wikipedia.org/wiki/Lars_Martin_Johansson

²³ På temat: I en artikel i DN hösten 2022 sa den tidigare socialdemokratiska statssekreteraren Oskar Magnusson att han tror flera centrala politiker har en önskan "att man kunde sätta en riktigt klok person att fundera ut hur framtiden kommer att bli och hur man då borde agera. Tycker själv det är sympatiskt. Men min erfarenhet är att framtiden blir vad den blir och du gör bäst i att lägga resurserna på att hantera problemen när de dyker upp eller kan skönjas".

2018 beskriver problemen med regeringsfrågan på följande sätt:

“För det första har regeringsfrågan gått från att i tre val ha varit en tydlig styrka för Moderaterna, till att i valet 2018 bli ett huvudbry. Då Alliansen var långt ifrån att få egen majoritet upprepades ständigt frågan om hur regeringsbildningen skulle gå till, och framförallt hur Sverigedemokraterna skulle hanteras efter valet. Det ligger inte inom ramen för eftervalsanalysgruppen uppdrag att försöka leverera ett svar på frågan om hur Sverigedemokraterna ska hanteras i framtiden. En sak kan dock konstateras: I jämförelse med andra frågor är väljarnas syn på Sverigedemokraterna i högre grad svart eller vit. Det lämnar mindre utrymme att kompromissa med sin uppfattning, och det har visat sig vara i stort sett omöjligt att övertyga väljare att ändra sitt synsätt. Frågan ligger därmed till del utanför Moderaternas kontroll. Partiet måste helt enkelt välja en position som är tydlig för väljarna och som man bottnar i.

Gällande regeringsfrågan lär oss valet 2018 också att Moderaternas trovärdighet som parti i olika sakfrågor inte går att frikoppla från vår trovärdighet som regeringsbildare. Alliansens trovärdighet som regeringsalternativ skadades av att de fyra partierna inte hade en gemensam politik i en av valets absolut viktigaste frågor: migration.”

Den enskilt största bedriften för Moderaternas ledning under den gångna mandatperioden är att man lyckats forma ett nytt och trovärdigt regeringsalternativ bortom

Alliansen, samtidigt som man hållit ihop partiet under processen. Istället för snabba besked har ledningen jobbat stegvis och sakfrågeorienterat. Någon har beskrivit det som att skära en salami, man vill inte ta hela biten på en gång utani små bitar taget. I december 2019 skedde det första formella mötet mellan Ulf Kristersson och Jimmie Åkesson. Detta föranleddes av att regeringen bjudit in till samtal om gängkriminaliteten men uteslutit Sverigedemokraterna; kaffekoppen mellan de båda partiledarna fick stor uppmärksamhet.²⁴ Noterbart är även att Moderaterna efter detta långsamt men säkert började att öka i opinionen.²⁵

Steg för steg utökas samarbetet med Sverigedemokraterna och formerandet av Kristerssons sida i politiken, från samarbeten i utskotten i enskilda sakfrågor till sociala kontakter mellan partierna, och ytterst ett budgetsamarbete. En viktig del kom även att bli de gemensamma debattartiklar som skrevs inför varje partiledardebatt med start cirka ett år före valet. Det visade på en enighet i både form och sak i de för väljarna viktigaste frågorna, precis det som eftervalsanalysen 2018 efterfrågat

Givetvis skedde inte allt detta friktionsfritt. Moderaternas regeringsalternativ i valet 2018 var Alliansen och av det följde en annan hållning gentemot Sverigedemokraterna. Många ledande politiker för Moderaterna har i ett annat parlamentariskt läge sagt saker om samarbete med Sverigedemokraterna som inte stämmer överens med att något år senare förhandla en budget tillsammans med dem. Sådana skiftet skapar trovärdighetsproblem.

²⁴ SVT Nyheter december 2019 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forsta-direkt-mote-mellan-kristersson-och-akesson>

²⁵ Från kaffekoppen i början av december till första vågen av pandemin ökade Moderaterna nästan två procentenheter i opinionen. Här går att invända att ökningen kan ha berott på något annat. Det kan vara stämman, men Moderaterna tappade i alla fall inte väljare, vilket hänt tidigare när relationen till Sverigedemokraterna kommit i fokus.

Med kursändringar kommer en kostnad. Även om ändringen i sig är motiverad, eller till och med nödvändig för att inte gå på grund. Anna Kinberg Batra är den enskilda politiker som fått betala det högsta politiska priset efter att ha initierat nödvändiga förändringar, både av migrationspolitiken och Moderaternas parlamentariska strategi. Decemberöverenskommelsen var en strategisk och politisk katastrof, och underlåtenheten i migrationsfrågan fram till 2015 ett svek mot väljarna.

För aktiva i politiken kan allt detta kännas som för länge sedan, i en annan tid i ett annat Sverige, men för många väljare var det alldeles nyss. Nuvarande ledning gick under mandatperioden metodiskt fram och undvek snabba skiften, det var bra, men tillitsproblematiken kring Moderaterna finns fortfarande där, om än i mindre utsträckning än i valet 2018.

Regeringskrisen och S-partiledarskiftet

“No taxation without representation”, slagorden som tände den amerikanska revolutionen följer en logik som till slut även fällde Januariavtalet. Vänsterpartiet skulle stillatigande rösta fram en regering vars politik de inte hade något inflytande över. Detta för att isolera Sverigedemokraterna från inflytande, ett bakvänt tankesätt, för om isolering av Sverigedemokraterna var det axiom utifrån vilket all politik borde mätas, så torde väl övriga partier i Januariavtalet, inklusive Centerpartiet, haft ett ansvar att ge Vänsterpartiet en plats vid förhandlingsbordet. Vänsterpartiet hade satt upp två röda linjer för regeringen, LAS och marknadshyror. Trots det valde regeringen att gå fram med ett förslag om fri hyressättning i nyproduktion. Nooshi Dadgostar hade upprepade gånger sagt att de skulle fälla regeringen om förslaget inte drogs tillbaka.

I efterhand framstår det som ett stort strategiskt

misstag att regeringen gick vidare med förslaget, för när regeringen föll innebar det även att Januariavtalet föll och med det Liberalernas stöd. Det stod även klart att Vänsterpartiet skulle kräva sakpolitiskt inflytande över en ny regering. Särskilt för Centerpartiet var detta läge problematiskt. Centerpartiets mål om en mittenregering gick inte längre att nå. Vänsterpartiet belönades dessutom kraftigt i opinionen för sitt agerande.

I efterhand står det även klart att en nyckel till oppositionens valvinst fanns här. Tidigare hade regeringsfrågan varit spel mot ett mål: det borgerliga alternativet. Efter regeringskrisen 2021 var det tydligt att Vänsterpartiet skulle kräva sakpolitiskt inflytande över en ny regering. Den sakpolitiska och formmässiga splittringen mellan partierna på Anderssons sida började långsamt att få allt mer uppmärksamhet.

I slutet av sommaren 2021 annonserade Stefan Löven sin avgång, och snart stod det klart att Magdalena Andersson skulle efterträda honom. Skiftet var en strategisk framgång för Socialdemokraterna. Effekten var omedelbar, från runt 25 procentenheter i slutet av sommaren 2021 till över 30 procent i januari 2022. Andersson har under hela perioden toppat alla förtroendemätningar och hon har särskilt lyckas stärka stödet för Socialdemokraterna bland kvinnor, tjänstemän och storstadsbor. Från SCB i november 2021 till maj 2022 ökade till exempel Socialdemokraterna hela tio procent i Malmö, åtta procent i Stockholms stad och bland SACO-an slutna kvinnor var ökningen också åtta procent. En extra bonus för Socialdemokraterna var också att Miljöpartiet valde att lämna regeringen och Andersson kunde tillträda med en enpartiregering.

Ett intressant fenomen är att partiledarskiftet även innebar att Socialdemokraternas förtroende i sakfrågor stärktes, detta trots att Andersson egentligen inte tydligt drivit någon specifik politisk sakfråga. Tvärtom gick hela valrörelsen hos Socialdemokraterna mest ut på att Andersson som person är en god ledare.

Ett exempel är i en av utfrågningarna under valrörelsen 2022; då fick Andersson frågan vad Socialdemokraterna skulle göra om de fick egen majoritet efter valet. Svaret blir då, efter lite vända, "se över 3:12 reglerna".²⁶ För att vara en framgångsrik oppositionsledare krävs i regel en sakpolitisk tydlig profil, hur väl Andersson lyckas i den rollen under mandatperioden återstår att se.

Rysslands invasion av Ukraina

Rysslands invasion av Ukraina inleddes i gryningen den 24 februari 2022 och kom att prägla hela den resterande mandatperioden. Invasionen dominerade den inrikespolitiska debatten fram till Påskkravallerna i mitten av april. En minst sagt annorlunda inledning på ett valår.

Likt i pandemins inledning stärks Socialdemokraterna kraftigt av den uppkomna krisen, regeringen tog alla möjligheter till pressträffar, tal till nationen med mera. Moderaterna intog en mer aktiv roll än under pandemin. Givetvis samarbetade partiet med regeringen, men samtidigt pressade man tydligare på gällande sanktioner, militärt- och ekonomiskt stöd till Ukraina samt kanske viktigaste av allt, tog en tydlig position för att Sverige skulle gå med i Nato. För valets vidkommande är fem faktorer kopplade till kriget intressanta att ta upp.

För det första stärkte det Anderssons position ytterligare, från en redan stark position, men möjligen fick det också Socialdemokraterna att tappa fokuset på inrikespolitiken. Enligt Valu ansåg också 6 av 10 väljare att regeringen hanterat kriget bra. Även bland borgerliga väljare ansåg en majoritet att hanteringen varit bra. Man kan dock få känslan av att den Socialdemokratiska partiledningen förlitade sig väl mycket på detta stöd, att ledningen i mars 2021, när partiet närmar sig 33 procent i mätningarna, tänker man att nu är det klart: "Går vi till val på regeringsduglighet och Andersson så vinner vi". Detta visar sig vara en strategisk felbedömning.

För det andra tvingades Socialdemokraterna efter interna vändor att ändra sig i Natofrågan. Ytterligare en i raden av alla kovändningar för partiet som man på något märkligt sätt ändå lyckas ro i hamn utan att tappa all trovärdighet, även om det ska sägas att förtroendet för försvarsminister Hultqvist fick sig en törn. Natofrågan kombinerad med Vänsterpartiets svajande kring militärt stöd till Ukraina visade då på en stor splittring inom Anderssons regeringsalternativ, medan Kristerssons sida, på fråga efter fråga kopplat till kriget i Ukraina, stod enad.

För det tredje så tog kriget upp nästan allt utrymme i debatten. Socialdemokraterna gjorde också allt för att så skulle vara fallet, medan oppositionen ville fortsätta den inrikespolitiska debatten. Det känns igen från pandemin där regeringen, när det passade deras egna intressen, såsom när Vänsterpartiet hotade med ett misstroende sommaren 2021, mana till besinning då landet "befinner sig mitt i en pandemi".

²⁶ SVT:s partiledarutfrågning, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/magdalena-andersson-7>

Statsministern väljer någon månad senare att mitt under samma pandemi avgå. Även för oppositionspolitiker är det en svår balansgång; vilken kritik uppfattas som konstruktiv och vilken uppfattas obstruerande? Moderaterna lyckades överlag väl med den balansgången, men ett blindskär var misstroendet mot Morgan Johansson. Även om missnöjet var stort hos väljarna - så pass stort att Socialdemokraterna valde att gömma undan justitieministern under stora delar av valrörelsen - kom det feltajmat i och med omvärldsläget. Det är möjligt att Moderaterna upplevde att det inte fanns något alternativ när väl Sverigedemokraterna tagit initiativet, men utfallet blev i alla fall det motsatta än det tänkta: Andersson framstod som ännu mer ansvarstagande och statsmannamässig enligt väljarna och oppositionen som splittrad. Nu kom detta inte att ha en inverkan på valutgången, men det är ändå en sedelärande händelse inför eventuellt framtida liknande situationer.

För det fjärde väckte Rysslands invasion av Ukraina väckte en eld hos många borgerliga väljare, partiledare och politiker. En stolthet över att vara en del i den rörelse som står på rätt sida om historien: mot auktoritarism, för väst och för frihet. Eldsjälar som Gunnar Hökmark återstartade Måndagsrörelsen som spreds till stora delar av landet, insamlingar startades till Ukraina och många partiföreningar vittnar om att

aktiviteten och intresset från medlemmar ökade under våren. Förnyat råg i ryggen infann sig.

För det femte, kriget innebar ett abrupt slut på den inrikespolitiska debatten kring regeringens hantering av pandemin. Coronakommissionen slutbetänkande presenterades den 25 februari, dagen efter att Ryssland invaderat Ukraina. Kommissionen kom fram till att regeringen borde ha tagit tydligare ledartröja i krisen.²⁷

Påskkravallerna

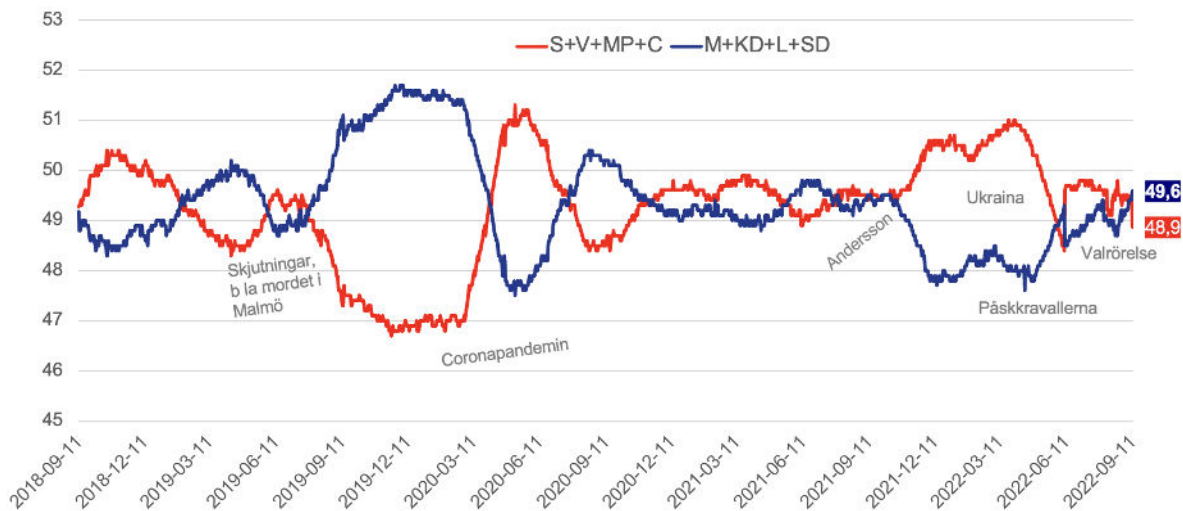
Den 15 till 17 april 2022, under påsken och den muslimska högtiden ramadan, bröt en serie upplopp ut i flera städer, detta efter att Rasmus Paludan planerat ett flertal demonstrationer på olika platser där han planerade att bränna Koranen. Över 300 poliser skadades. Många chockades av bilder på barn, så unga som åtta år, som var med och kastade sten, samt mammor som stod vid sidan med barnvagnar och hejade på.²⁸ I en period som dominerats av kriget i Ukraina så kom påskkravallerna under några veckor att åter sätta inrikespolitiken i fokus. Före påsken ledde de rödgröna partierna tydligt i opinionen, efter kravallerna började läget utjämnas. Opinionseffekten liknar den efter dödsskjutningen i Malmö sensommaren 2019.

“En stolthet över att vara en del i den rörelse som står på rätt sida om historien: mot auktoritarism, för väst och för frihet.”

²⁷ Se till exempel Läkartidningen, februari 2022. <https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2022/02/coronakommissionen-regeringen-var-alltfor-beroende-av-fhm/>

²⁸ Svenska Dagbladet, april 2022 <https://www.svd.se/a/PoxVWe/flera-familjer-orosanmalda-efter-kravallerna>

Regeringsalternativen i opinionen under mandatperioden 2018-2022

Källa: *pollofpolls.se*, valresultat 2022

Både Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna var väldigt snabba i sitt agerande efter kravallerna, särskilt Ebba Busch fick stor uppmärksamhet, detta efter att hon i P1:s Lördagsintervju ifrågasatte varför polisen drog sig undan under upploppet: "Varför har vi inte hundra skadade islamister, hundra skadade kriminella, hundra skadade upprorsmakare?"²⁹ Uttalandet fick kritik särskilt från Socialdemokraterna som i vanlig ordning tog till hyperboler, "Är hon riktigt klok?" frågade sig till exempel justitieministern Morgan Johansson i Ekot. Jimmie Åkesson var däremot snabbt ute och gav Ebba Busch sitt fulla stöd på Twitter: "Ebba har rätt. Poliser bör skjuta skarpt när islamister försöker ta deras liv. Hur detta ens kan vara kontroversiellt är för mig en gåta."

Liberalernas partiledare Johan Pehrsson var mer kritisk till Busch uttalande och meddelade att han inte skulle uttryckt sig så. Moderaterna stödde också Busch, men det är intressant att sätta svaret i kon-

trast till tydligheten från övriga partier, till exempel Ulf Kristersson i Aftonbladet: "Jag tycker att det är viktigt att polisen inte hamnar i lägen där man får 104 skadade poliser och det var helt förfärligt. Det är klart att när man lyssnar på helheten så tycker jag att det är det rätt uppenbart att det är det hon också syftar på. Hon menar att polisen inte ska tvingas backa, hon menar att människor inte ska kunna vinna över polisen, och hon menar att polisen behöver verktyg för den uppgiften."³⁰

Det är ett balanserat och klokt svar, men det är också illustrativt för debatten under och efter kravallerna. Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna intog en tydlig position och mot dem fanns Socialdemokraterna, med stödpartier samt väldigt många samhällsdebattörer, organisationer och det som i bred mening skulle kunna kallas etablissemangen. Moderaterna hamnade lite vid sidan om.

²⁹ Sveriges radio, april 2022 <https://sverigesradio.se/avsnitt/ebba-busch-kd-varfor-skot-inte-polisen-skarpt>

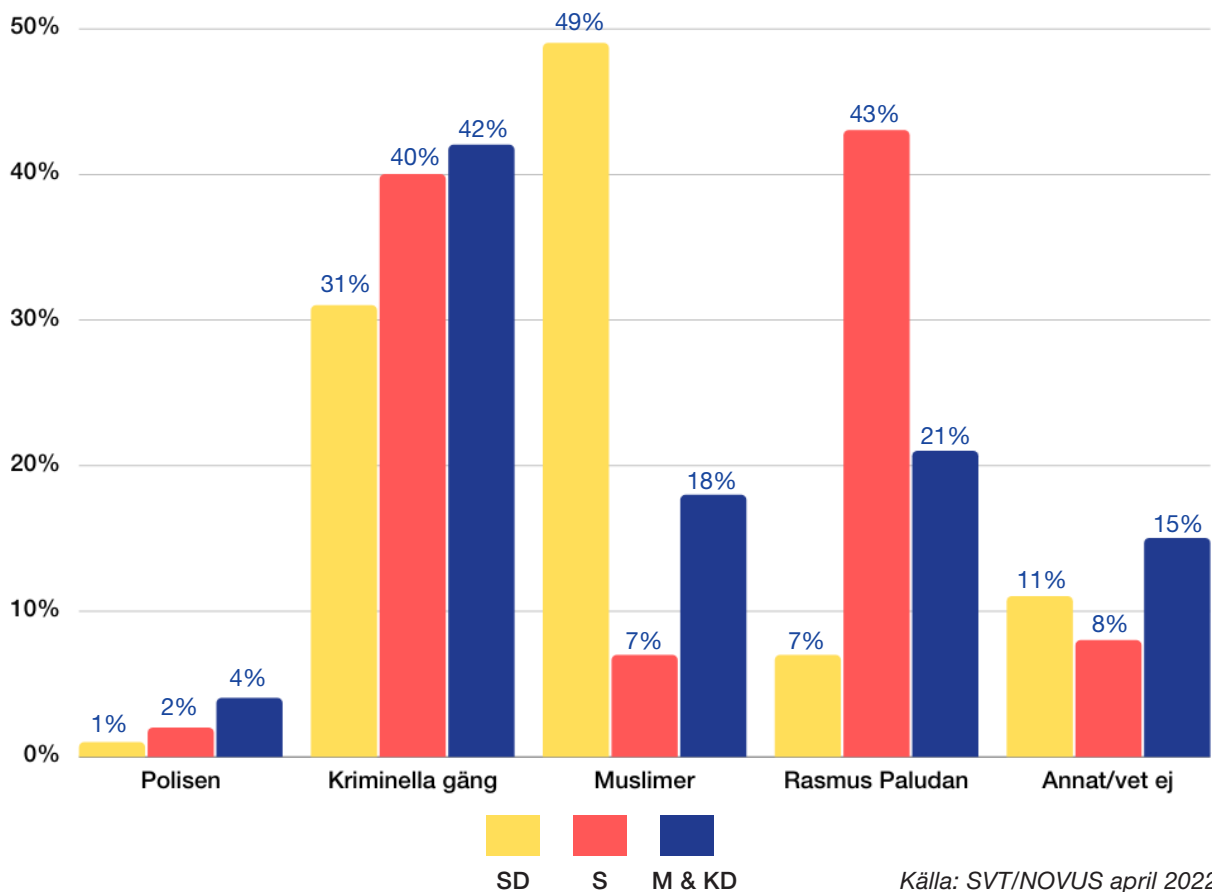
³⁰ Aftonbladet, april 2022 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/28z1EG/m-ledaren-forsvarar-ebba-busch-om-skott-mot-valdsverkare>

Moderaterna tappar väljare till Kristdemokraterna och Liberalerna under april 2022, vilket för Liberalernas del kan ha med bytet av partiledare att göra. Samtidigt, under ytan, sker en ännu viktigare förändring: Sverigedemokraterna går förbi Moderaterna gällande vilket parti som väljarna anser har bäst politik beträffande lag och ordning. Enligt Demoskop hade det skiftet redan skett, men Sverigedemokraternas försprång ökar efter kravallerna. I Novus börjar Sverigedemokraternas stärka sitt förtroende i lag och ordning i samband med kravallerna och går om Moderaterna i augusti.

SVT/Novus gjorde en undersökning efter påskkravallerna där respondenterna fick svara på frågan vem

som bär ansvaret för kravallerna? Följt av alternativen: Polisen, kriminella gäng, Rasmus Paludan samt annat/vet ej. Nedbrutet på kön visar resultatet att fler kvinnor ser Rasmus Paludan som den skyldiga medan männen anser att det är de kriminella gängens eller muslimernas fel. Uppdelat på parti, se diagram nedan, visar resultatet att fler av Sverigedemokraternas väljare svarar muslimer medan det bland Moderaternas och Kristdemokraternas väljare är kriminella gäng som är det vanligaste svaret. Det är en stor kontrast till Socialdemokraternas väljare där många svarar Rasmus Paludan.

Vem bär ansvaret för Påskkravallerna?

Påskkravallerna är ett tydligt exempel på att våra ideologiska utgångspunkter återspeglas i den verklighet vi betraktar. Bland Sverigedemokraternas väljare finns en förförståelse redan före kravallerna för att mångkulturen i Sverige och islam orsakar problem. Bland moderata väljare är gängbrottsligheten på motsvarande sätt landets huvudsakliga bekymmer, och hos väljare till vänster är oron för rasism och extremism stor. ”Vi tenderar att tolka vår fakta så att vår världsbild bekräftas”, som nationalekonomen Gustav Tinghög vid Linköpings Universitet sammanfattat sin forskning över hur väljare reagerar på ny information.³¹

Möjligen är det minst lika viktigt för politiker att lyckas träffa rätt i verklighetsbeskrivningen, att väljarna känner att man är på deras sida och delar deras problembild, som att komma med rätt förslag på lösningar på de problemen. Det är nog så att vi moderater generellt sett fokuserar för mycket på det sista steget, lösningarna, och för lite på beskrivningen av verkligheten. Något som analyseras mer i rapportens slutsats i kapitel fyra.

Valspurten

I beskrivningen av Moderaternas valspurt är det viktigt att hålla en sak i minnet, något som också upprepats många gånger i denna rapport, att det mål som parti styrelsen fastställt och som valledningen arbetade efter var att vinna stöd för maktskifte och att kunna bilda en regering ledd av Moderaterna, inte att maximera partiets väljarstöd. Konkret ledde det till fyra åtgärder som präglade valkampanjen:

1) Konflikt i regeringsfrågan. Som tidigare beskrivits hade mandatperiodens diskussion mestadels handlat om det borgerliga alternativet, med frågor

kring om Liberalerna accepterat förhandlingar med Sverigedemokraterna, och om Sverigedemokraterna skulle kräva en plats i regeringen. Även om några av dessa frågor var levande under valrörelsen, inte minst när Liberalerna avvek från den gemensamma energiturnén, så ökade även granskningen av Anderssons alternativ. Både i sak och form rådde och råder där en stor splittring. Moderaterna valde att fokusera på att få upp den konflikten i ljuset; dels genom att manifesterade det egna alternativet i debattartiklar och i ett enigt lag under partiledardebatter, dels rent kampanjmässigt. Valrörelsen inleddes med en stor kommersiell kampanj om regeringsfrågan, med elva sakfrågor som Kristersson sida var överens om, men där den rödgröna sidan tvärtom inte var överens. Det vore en grov överdrift att hävda att kampanjen blev en succé internt, det visar medlemsenkäten och samtal med aktiva. Däremot fick den stort medialt genomslag och lyckades på så sätt lyfta upp regeringsfrågan, vilket gynnat oppositionen.

2) Laget framför jaget. Ingen som såg eller hörde en intervju med Ulf Kristersson kunde missa sägningen ”min sida i politiken”. Hela tiden underströk Kristersson att Moderaterna var en del i ett lag. Det genomfördes aktiviteter med Liberalerna för att ytterligare stötta partiet och inga konflikter togs med något av partierna i oppositionen. Detta trots att till exempel Sverigedemokraterna lokalt attackerade Moderaterna, bland annat i Stockholm, med annonser och hushållsutskick. Strategiskt helt rätt, men för många kampanj-arbetare blev det svårt att svara på varför man skulle rösta på Moderaterna framför Sverigedemokraterna i riksdagsvalet. Möjligen är detta också en delförklaring till den stora röstsplittringen.

³¹ Ahlgren, Jenny. *Faktaresistens farligt för demokratin*. LIU.se 22/9 2021. <https://liu.se/nyhet/faktaresistens-farligt-for-demokratin>

3) Valet av sakfrågor. En slutsats från eftervalsanalysen 2018, samt erfarenheten från EP-valet 2019, var att Moderaterna måste prioritera. Även om Moderaterna självklart ska vara ett fullsortimentsparti är det nödvändigt att i en valrörelse fokusera, och det lyckades valledningen med. I valet 2018 hade Moderaterna sex prioriterade frågor, i valet 2022 var det praktiken tre, brottslighet, energi och plånboksfrågor. Bakgrunden var enkel, det var de frågor som dominerade debatten och där flest antal "sidbytare" fanns.

En genomgång av partiets politiska utspel under valrörelsen visar att brottsligheten primärt låg tungt i början men att fokus mot slutet var elpriserna. En kalibrering skedde utifrån vad som upplevdes kunna få fäste. Ekot/Sifo mediemätare visar också att de frågor där Moderaterna fick genomslag i media var lag och ordning, energi samt skatter; ett kvitto på att man lyckades med den strategi man hade valt. Baksidan av myntet är förstås att det fanns många väljare som inte var lika berörda eller attraherade av denna agenda. Valu visar att kvinnor i genomsnitt prioriterade andra frågor, och frågan om elpriser och drivmedelspriser var mindre relevant för storstadsbor.

4) Rösta för förändring. Ett bärande budskap, särskilt mot de sista två veckorna i valkampanjen, var att rösta för förändring. Alla fyra partier i oppositionen hade kampanjer och budskap på motsvarande tema vilket bidrog till en stark helhet. Opinionsmässigt visade mätningarna att cirka 6 av 10 väljare ansåg att Sverige var på väg åt fel håll. Därmed fanns det väljare som röstade på något av de rödgröna partierna men som var missnöjda med utvecklingen, och potentiellt kunde mobiliseras med ett budskap om förändring.

Sammantaget bidrog Moderaternas strategi i valet till att oppositionen vann och maktskiftet blev ett faktum, se kapitel fyra. Samtidigt ökade enigheten inom oppositionen rörligheten mellan partierna, vilket märktes direkt när valrörelsen intensifierades i mitten av augusti.

*“Laget framför jaget.
Ingen som såg eller
hörde en intervju med
Ulf KristerSSon kunde
missa sägningen
“min sida i politiken”.
Hela tiden underströk
KristerSSon att
Moderaterna var en
del i ett lag.”*

En kommentar kring opinionsmätningarna under valrörelsen är här på sin plats. Statsvetaren Per Oleskog Tryggvason vid Göteborgs universitet har i sin analys av opinionsmätningarna inför valet 2022, som presenterades på SCB:s Demokratidag, visat att samtliga institut underskattade oppositionen och Moderaterna.³² Faktum är att Moderaterna har underskattats i de tre senaste valen. Moderater börjar bli luttrade, valvakor inleds i regel med en lavett i form av en deprimerande vallokalsundersökning. Läget ljusnar sedan allt eftersom valdistrikten räknas. Vad det beror på är svårt att säga, det finns en generell tendens att opinionsmätningar fångar lite mer motiverade och insatta väljare och att dessa ofta kanske är lite mer benägna att uppge andra borgerliga partier. Eventuellt kan det också bero på Moderaternas starka stöd bland unga väljare, som inte fullt ut fångas upp i opinionsmätningar. Det institut som låg närmast valresultatet var Demoskop, underpresterade gjorde inte minst TV4/Sifo:s valdagsmätning som till exempel visade att Moderaterna skulle få 16 procent och att valet skulle bli en promenadseger för Andersson.

SVT/Novus dagliga mätningar förtjänar också ris, även om de var först med att fånga upp den svängning som skedde andra veckan i augusti, då Sverigedemokraterna gick om Moderaterna. Mätningen var utformad på ett sådant sätt att slagen i opinionen blev allt för kraftiga. Flera procentenheter kunde röra sig mellan regeringsalternativen från en dag till en annan, vilket naturligtvis inte har någon bäring på en verklig förflyttning i väljarkåren, utan beror på att alla undersökningar har felmarginaler och mäter man en

och samma sak varje dag kommer resultatet att variera.

Mätmetoden är inte fel i sig, men som publicist måste man hantera resultat med försiktighet. Särskilt i början av valkampanjen slogs varje rörelse i de dagliga mätningar upp stort. En vecka före valet begick SVT Agenda vad som i det närmaste kan liknas vid en profylaktisk likvaka för Moderaterna där den stundande valförlusten analyserades. En valförlust som ännu inte inträffat och faktiskt heller aldrig kom att inträffa, men som var tydlig i SVT/Novus dagliga mätningar.

Med detta sagt så reflekterade ändå opinionsmätningarna ett viktigt skifte som inträffade under valrörelsen, när Sverigedemokraterna kom att göra ett ryck i opinionen och då även gick om Moderaterna. Skiftet sammanfaller med flera uppmärksammade våldsbrott, särskilt dödsskjutningen i Emporia i Malmö. Situationen i augusti 2022 liknar faktiskt den hösten 2019, som beskrivs i ett separat avsnitt ovan. Återigen kom gängbrottsligheten att dominera debatten och därmed även integrations- och migrationsfrågor. Till skillnad från 2019 var Socialdemokraterna nu mer offensiva och Anders Ygeman talade om att "det är dåligt att ha områden där majoriteten har utomnordiskt ursprung"³³ Magdalena Andersson meddelade att hon inte ville se några "Somalitowns" i Sverige. Med tanke på dåvarande partiledare Stefan Löfvéns kritik mot Fredrik Reinfeldts öppna sina hjärtan-tal i valrörelsen 2014 för att det var för kritiskt till migration och "ovärdigt"³⁴, har uppenbarligen partiet gjort en rejäl resa. Som konstaterades i Moderaternas eftervalsanalys 2018:

³² SCB Demokratidag 2022, livesänd via SVT: <https://www.svt.se/nyheter/svtforum/fortidsroster-na-rekordmanga>

³³ Dagens Nyheter, juli 2022 <https://www.dn.se/sverige/ygeman-max-halften-med-utomnordisk-bakgrund-i-utsatta-bostadsomraden/>

³⁴ "Det var väldigt ovärdigt av Fredrik Reinfeldt att ställa den kostnaden mot att vi ska ha råd med framtiden. Ökade kostnader för flyktingmottagande betyder inte att vi inte har råd med investeringar i välfärden." Stefan Löfven, som även menade att Fredrik Reinfeldt "ställer flyktingar, som flyr för sina liv, mot svensk välfärd och det stör mig" <https://www.expressen.se/nyheter/val2014/lofvens-kanga-mot-reinfeldt-om-flyktingar/>

“Socialdemokraterna har varit en av de största bromsklossarna för en öppen och ärlig debatt om Sveriges migrations- och integrationspolitik. Partiets företrädare har systematiskt attackerat politiska motståndare som diskuterat frågan och försökt stöta ut dem från samhällsdebatten.”

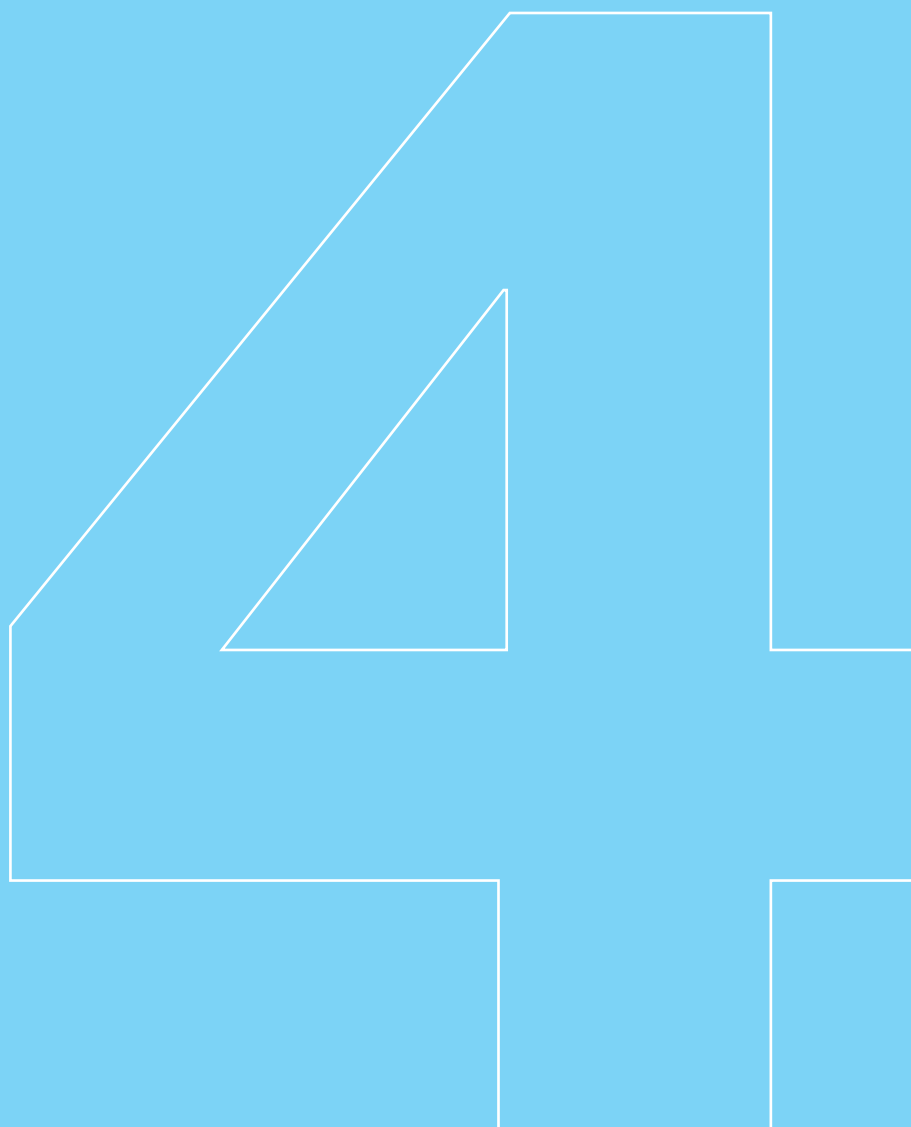
Socialdemokraterna har aldrig, även om enstaka företrädare har försökt, gjort upp med sin skuld i denna fråga eller förklarat sin omsvängning. Gentemot väljarna finns här ett trovärdighetsproblem i valrörelsen, å ena sidan talar partiledaren om Somalitown, och skryter om att Socialdemokraterna är det parti som i regeringsställning minskat invandringen mest. Å andra sidan är Sverigedemokraterna ett fruktansvärt parti som hotar demokratin. För vissa väljare går säkert denna logik ihop, då de litar på Socialdemokraternas intentioner men inte på Sverigedemokraternas. Men för de väljare som är mer sakfrågeorienterade och inte har samma aversion mot Sverigedemokraterna fungerar inte taktiken. Under valrörelsen kom vittnes- mål från bland annat LO att Socialdemokraternas valkampanj inte fungerade på bruksorter och utanför storstäder, att hota med Sverigedemokraterna fungerade helt enkelt inte längre. Redan under de sista veckorna kunde man se en rörelse i opinionen där avståndet mellan regeringsalternativen krympte, Sverigedemokraterna växte och Socialdemokraterna tappade. Även Moderaterna tappade, men en viss del av flödet tycktes gå till de andra partierna i oppositionen. Ytterst visade det sig också att tappet från Socialdemokraterna till Sverigedemokraterna bland arbetare och i orter utanför storstäderna bidrog till maktskiftet.

Erfarenheten av Moderaternas valkampanj är tudelad; på marknivå i mötet med väljarna var stämningen

god och en majoritet av alla moderater som var engagerade i valrörelsen upplever att det var lättare att vara moderat nu än i det senaste valet. Upplevelsen är att Moderaterna låg helt rätt i prioriteringen kring sakfrågor och att planeringen, informationen och delaktigheten var bättre än tidigare. I den nationella debatten var det bitvis motigare. I sociala medier har partiet ett stort tryck och spridning, och genomslaget i media var stort vilket Sifos mediamätare visar. Inte minst opinionsläget bidrog till en allmän motvind och negativ mediebild, vilket även det bekräftas i Sifos mediemätningar där faktiskt, och möjligen inte helt oväntat, endast Socialdemokraterna hade en positiv mediebild under valrörelsen. Sista veckan innebar dock ett sista skifte i debatten. Särskilt partiledarduellerna som Ulf Kristersson vann stort gav extra nytändning i valkampanjen.

Ulf Kristersson var ny som partiledare i valet 2018, och det fanns en annan nyfikenhet och ett annat intresse för honom än i valet 2022. Efter duellerna mot Magdalena Andersson och även övriga partiledardebatter kom lite av nytändningen tillbaka och rapporten från valarbetare är att dörrknackningar och möten med väljare gick lättare. Klipp från duellerna och debatterna fick även stor spridning i sociala medier vilket särskilt nådde unga väljare.

I opinionsmätningar fanns även en viss återhämtning för Moderaterna, inte minst i storstäderna. Debatterna visade sig återigen vara betydelsefulla. Man kan dock fråga sig hur valet hade utvecklats om de legat en vecka tidigare, särskilt som nästan fyra av tio väljare förtidsröstat när den sista duellen genomfördes. Enligt Valu bestämde sig hela 4 av 10 av de väljare som röstade på Moderaterna för sitt partival under den sista valveckan, så alla insatser, även de mot slutet, var av betydelse.

Fyra centrala slutsatser

1. Därför blev det maktskifte, lärdomar inför nästa val

Inför kommande val är det viktigt att förstå varför valet slutade med en vinst för oppositionen. Vi kommer aldrig att få det exakta svaret kring varför valet gick som det gick, antalet faktorer som påverkar väljarnas bedömningar och preferenser är för många. Vad som styr hur över sju miljoner väljare lägger sin röst kommer för alltid, oavsett hur mycket statistik eller metoder som finns, vara höljt i visst dunkel. Vi får göra vårt bästa med att tolka de skuggor på grottväggen som elden kastar, för att låna en liknelse från Platon. liknelse. Tillåter man sig en sådan tolkning framträder en tydlig bild: Sakfrågeagendan inför valet 2022 var nästan helt och hållet på oppositionens planhalva; dessutom ansåg en majoritet av väljarna att Sverige var på väg åt fel håll, och att ekonomin utvecklades negativt. Därtill drev oppositionen – primärt Sverigedemokraterna och Moderaterna – de mest effektiva valkampanjerna.

Mot den bakgrunden kan man fråga sig varför Kristerssons sida inte vann med större marginal. Förklaringen är sannolikt den aversion mot Sverigedemokraterna som fortfarande var stark i många väljargrupper, samt Magdalena Anderssons popularitet. Ytterligare en faktor är att själva sakfråge-

agendan i sig är polariserande, vilket delvis förklarar den de stora demografiska skillnaderna i valet.

Här finns en framtida utmaning för regeringen; om man ska bli återvald måste stödet bland till exempel kvinnor öka.

Vad fick då vågen att till slut tippa över till oppositionens fördel? Sannolikt var det plånboken, höga elpriser, drivmedelspriser och inflation, som till slut gjorde att en grupp väljare som kanske hade sina dubier kring oppositionen som regeringsalternativ ytterst ändå valde att rösta för förändring.

Samtliga av dessa faktorer analyseras mer ingående nedan.

Sakfrågeagendan

Oppositionspartierna hade störst förtroende enligt väljarna beträffande de sakfrågor som dominerade valrörelsen. Efter en mandatperiod där pandemi och kriget i Ukraina tagit stort utrymme var inrikespolitik- en tillbaka i valrörelsen, det gynnade oppositionen. SOM-institutets mätning ett år före valet visade att brottsligheten var det största samhällsproblem enligt väljarna. Den frågan har i sin tur enligt många väljare en koppling till invandring och integration.

1 augusti till 11 september 2022, Sifo/Mediebarometern

Köksbordssamtal: *Vad pratade du om när du pratade med någon om samhällsfrågor eller politik senast?*
24 – 29 augusti, 2022, Demoskop, 1198 intervjuer

Missnöje med samhällsutvecklingen

Att väljarna upplever att utvecklingen i Sverige går åt fel håll kan nog nästan sägas vara en förutsättning för maktskifte. Internationell statistik visar att ungefär 7 av 10 sittande regeringar blir omvalda om väljarna upplever att utvecklingen i landet går åt rätt håll. Under stora delar av mandatperioden 2014–2018 var väljarna kritiska till utvecklingen i Sverige men med ungefär ett år kvar till valet svängde opinionen. Högkonjunktur och minskat tryck i flyktingmottagandet kväste pessimismen. Under valrörelsen var opinionen delad, med bara en liten övervikt för den grupp som ansåg att Sverige var på väg åt fel håll. Att pessimismen inte var större gynnade regeringen Löfven i valspurten 2018.

Inför valet 2022 visade SOM-institutets mätning att andelen som upplevde att Sverige utvecklades åt rätt håll endast var två av tio, sex av tio upplevde att utvecklingen gick i fel riktning. Den negativa opinionen höll i sig. Socialdemokraterna var väl medvetna om detta och gjorde vad man kunde för att gå i opposition mot sig själva, dels genom att påpeka att Andersson precis tillträtt och dels något som kom att bli en konstform, inte minst från justitieminister Morgan Johansson, genom att skylla alla problem på Alliansen.

Tidigare var synen på Sveriges utveckling nära sammankopplad med ekonomin, både den egna privatekonomin och Sveriges. Under mandatperioden skedde ett skifte, till exempel under pandemin när pessimismen för ekonomin i början ökade så sköt optimismen kring landets utveckling samtidigt i höjden. Demoskop visade till exempel i början av valåret 2022 att cirka sju av tio väljare tyckte att utvecklingen i Sverige var på väg åt fel håll, men endast tre av tio hade en pessi-

mistisk syn på landets ekonomiska utveckling. Misslyckad integration och ökad brottslighet var drivande bakom pessimismen, vilket förklarar varför den också var större hos väljare till höger än till vänster.

Det som händer under valåret är att väljarnas syn på ekonomin, både den egna och landets, börjar att försämrans. Räntorna, inflationen och energipriserna ökar. Det bidrar till ökad pessimism, särskilt bland rödgröna väljare. I den sista Demoskopmätningen inför valet i september 2022 är det hela 7 av 10 som upplever att Sverige är på väg åt fel håll och kanske mest intressant av allt, för första gången sedan Andersson tillträdde, anser en majoritet att regeringen gör ett dåligt jobb. Fundamenta fanns alltså för maktskifte och att "rösta för förändring" i valet 2022.

Plånboken

I valrörelsen brukar de frågor som ligger nära väljarnas vardag öka i betydelse. Särskilt för de rörliga väljare som kan tänka sig byta block kan plånboksfrågor spela en avgörande roll. Det är ett skäl till att Socialdemokraterna brukar skrämmas med hyreshöjningar i valets slutspurt. Oppositionen vann plånboksfrågorna i detta val, en majoritet av väljarna som röstade på Moderaterna eller Sverigedemokraterna angav att den egna ekonomin var av mycket stor betydelse för partivalet i valet, för Socialdemokraterna var andelen under 30 procent enligt Valu.

Jämfört med tidigare val utförde inte Socialdemokraterna någon plånboksattack mot Moderaterna som fungerade. För Moderaterna fanns fastighetsskatten och ett generellt hot om att en rödgrön regering skulle leda till höjda skatter i ett läge där det redan var "dyrt

att vara svensk". Socialdemokraterna försökte dementera planerna på att återinföra fastighetsskatten, och det ska sägas att det fanns väljare som avfärdade just detta som "pajkastning". Bevisföringen för att Socialdemokraterna skulle införa fastighetsskatten var dock inte svagare än de bevis de haft alla gånger de attackerat Moderaterna kring marknadshyror och annat. Genom att inte ställa ut några vallöften, och vara allmänt väldigt lösa i konturerna kring den framtida ekonomiska politiken, öppnade också Socialdemokraterna upp för denna kritik. Går man till val med ett blankt papper har motståndarna större möjlighet att fylla pappret med innehåll.

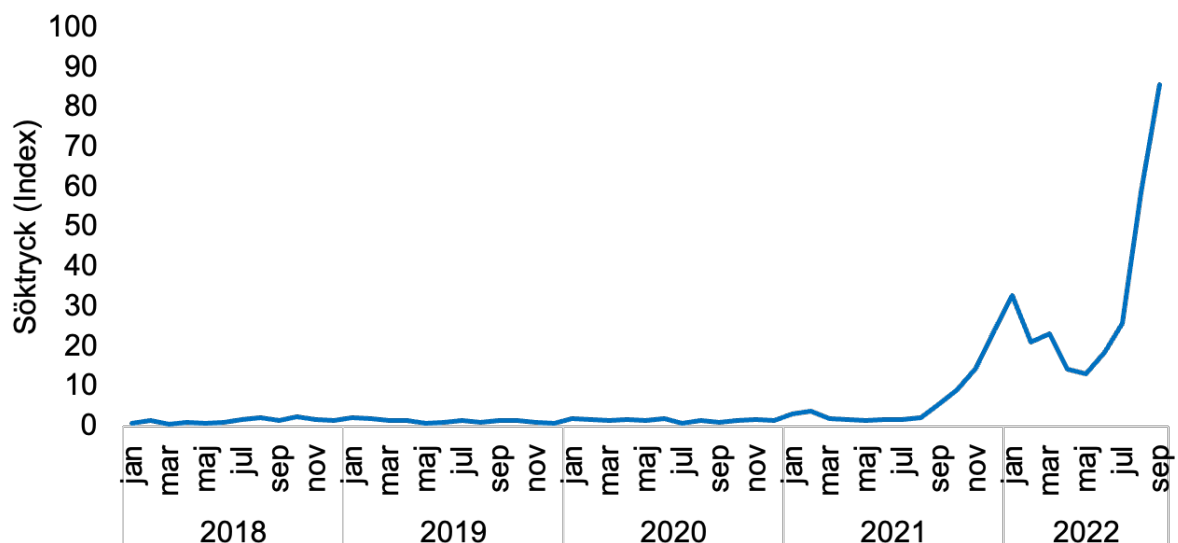
Kanske agerade Socialdemokraterna så för att inte uppröra några marginalväljare, kanske för att de inte ville försvåra en förhandling efter valet, eller kanske berodde det på att den dåvarande Socialdemokratiske ledningen inte riktigt hade någon idé om vad de ville göra efter valet mer än att fortsätta regera.

Hotet om skattehöjningar fanns där dock och fick den rödgröna sidan på defensiven, men ytterst var det sannolikt drivmedelspriserna, och mot slutet även elpriserna, som fick oppositionen att vinna plånboksvalet.

Sifo har sammanställt söktrycksstatistik från Google gällande elpriser, se grafen nedan, söktrycket skjuter i höjden i augusti och september. I dörrknackningen och mötet med väljare i särskilt Skåne var elpriserna det helt dominerande samtalet. Skåneförbundet rapporterade om det till valledningen, vilket föranledde ett snabbt agerande, dels i form av nya förslag om elprisstöd, dels att partiet centralt under de sista tio dagarna allt mer ställde om till att fokusera på elpriserna med pressträffar, utspel, debattartiklar med mera. Noterbart är även att det är under denna skälvande sista vecka som oppositionens tycktes ta klivet förbi regeringen i opinionsmätningarna. Plånboksfrågan kom att allt av att döma spela en avgörande roll, om än på marginalen, för oppositionens valvinst.

Intresset för elpriser når rekordnivåer under valrörelsen

Sifo: Söktryck på Google gällande elpriser

Lyckad valkampanj

Moderaternas valkampanj kan överlag beskrivas som framgångsrik. Målet var maktskifte och det lyckades partiet med. Flera av de förbättringspunkter som eftervalsanalysen 2018 pekade på hade också åtgärdats: interninformation fungerade bättre, det fanns fler tydliga politiska förslag, det mediala genomslaget var större och den interna organisationen tydligare. Det är eftervalsgruppens bestämda bild, baserat på enkätundersökningen med medlemmar, intervjuer med förbundsordföranden med mera, att valkampanjen 2022 fungerade och var bättre organiserad och genomförd än 2018. Därtill var MUF mycket framgångsrika vilket märks i rekrytering av nya medlemmar, skolvalet och valresultatet.

Moderaternas kommunikationsstrategi inför valet kan sammanfattas med devisen ”massmedialt genomslag, personlig påverkan”. Den personliga påverkan innebar valarbetarnas möte med väljarna i form av dörrknackning, torgmöten med mera. Där visar Novus eftervalsamätning att Moderaterna är det parti jämte Socialdemokraterna som mött flest väljare under valrörelsen. Den interna undersökningen visar även att 59 procent av de svarande medlemmarna var aktiva i valrörelsen, vilket är ett gott betyg. Den personliga påverkan gällde även partiets kommersiella insatser, till exempel att inte göra en stor traditionell valfilm för TV, utan istället producera tusentals unika filmer med personliga hälsningar från Ulf Kristersson. Moderaterna tog även ytterligare steg framåt i sociala medier, även om Sverigedemokraterna fortfarande är det största partiet där. Sammantaget visade valkampanjen 2022 på strategisk höjd, anpassningsförmåga och att våga tänka nytt. Det är viktigt att partiet tar med sig och vidareutvecklar det inför valet 2026.

Sverigedemokraterna vann enligt alla undersökningar valrörelsen, de hade enligt väljarna den bästa kampanjen och Åkesson var den partiledaren som betydde mest för sitt parti. De fick också valet att, återigen, till stor del handla om sig själva. Även när de inte var närvarande handlade debatten om hur andra partier förhöll sig till Sverigedemokraterna. Samtidigt och här föreligger en skillnad mot tidigare val; nu var de sakpolitiska skiljelinjerna mellan Sverigedemokraterna och övriga partier mindre än någonsin. Helt klart bidrog medvinden för Sverigedemokraterna till att oppositionen vann valet, då de lyckades vinna en del väljare från bland annat Socialdemokraterna.

Demografi – en tillräckligt bred koalition för att samla en majoritet

Det finns uppenbara demografiska utmaningar för Moderaterna och övriga partier till höger i svensk politik. Inte minst att stödet bland kvinnor är för svagt, men även stödet i till exempel storstäderna. För att vinna ett val måste man ha en demografisk koalition som tillsammans summerar till en majoritet av riksdagsmandaten. Det går inte att bilda en regering bara genom att vara det största partiet i en enda grupp, utan det måste dessutom finnas en viss bredd. För oppositionen 2022 var den bredden unga, boende utanför storstäder och män, där en majoritet röstade för en ny regering. Maktskiftet hade dock inte varit möjligt om stödet bland kvinnor och storstadsbor hade varit ännu lägre. Det var drygt 40 procent av alla kvinnor som stödde Kristerssons sida; hade den andelen sjunkit under 40 procent skulle istället Andersson blivit statsminister efter valet.

Inför valet 2026 är det extremt viktigt att hålla denna demografiska lärdom i minnet. En risk vid alla

valsegrar är att de får en förstärkande effekt; den politik och agenda som vann valet stärker stödet i den för regeringen redan starka demografiska gruppen, medan stödet försvagas i övriga grupper. I nästa avsnitt analyseras utmaningarna med storstadsväljare. Den andra stora grupp där regeringen har ett svagare stöd är kvinnor. I SCB:s partisympatimätning i november 2022 summeras stödet till 39 procent för Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, att jämföra med 40 procent för Socialdemokraterna. Könsgapet följer en längre trend, SOM-institutets studier visar också att män och kvinnor står allt längre ifrån varandra på höger-och-vänsterskalan. Män har blivit mer höger, medan kvinnor blivit något mer vänster. Internationella studier visar att de flesta västländer följer samma mönster.

Efter andra världskriget var män mer vänster än kvinnor, sannolikt på grund av den starka arbetarrörelsen. Med åren minskade skillnaderna, för att sedan öka igen på 1980-talet då män blev mer höger. Nästa skifte är nu här, skillnaden mellan könen är större än på 30 år. Orsaken anses enligt forskarna vara migrationsfrågan, och i Sveriges fall även synen på Sverigedemokraterna. Kvinnor är generellt sett betydligt mer skeptiska till Sverigedemokraterna än män, och står något längre till vänster än män i genomsnitt.³⁵

Som beskrivits i kapitel tre är det dock värt att ha med sig att Sverigedemokraterna ökar kraftigt, bland kvinnor i valet 2022 medan Moderaterna tappar i väljstöd bland kvinnor. Det finns därmed en hemläxa att göra för Moderaterna som parti. Där är sakfrågorna viktiga, kvinnor tycker i genomsnitt att välfärdsfrågor, klimat och miljö är mer prioriterade än män. En regering som

inte uppfattas prioritera dessa frågor får därmed, allt annat lika, lägre stöd. Även i frågor kring brottslighet, som många kvinnor tycker är viktiga, är betoningen en annan; mer fokus på brottsförebyggande, och bland unga kvinnor är sexualbrott en stor fråga. Till det kommer kommunikationen, som analyseras mer senare i detta kapitel. En Novus-mätning som Moderaternas kvinnoförbund genomfört efter valet visar att Moderaternas kommunikation i många frågor uppfattas mindre positivt av kvinnor än av män.³⁶

Mandatperioden är lång. Moderaterna och hela den nya regeringen måste ha den demografiska basen och balansen i åtanke i politiska prioriteringar, kommunikation och förhållningssätt. Det är viktigt att behålla stödet, inte minst bland unga, men även att stärka stödet bland kvinnor.

2. Urban huvudvärk, Moderaterna måste bryta nedgången i storstäderna

I valet 1973 stod Stockholms stad och Göteborgs kommun för 21 procent av Moderaternas röster i Riksdagsvalet, i valet 2022 var andelen drygt 14 procent. Moderaterna har gått från ett parti som varit kraftigt överrepresenterat i storstäder, särskilt i Stockholm, till att idag vara starkare i övriga landet. Eftervalanalysgruppen vill understryka att Moderaternas ökade stöd utanför storstäder är odelat positivt; det är något partiet länge eftersträvat och det visar att partiet representerar en bredare väljargrupp. Vägen till att bli Sveriges största parti går via att vara stora i hela Sverige. Just nu är det storstäderna som halkar efter, och därför ägnas det särskild uppmärksamhet i denna rapport.

³⁵ Oskarson, Maria och Alhbm, Jakob. *Rapport 2021:1 Trender i könsskillnader bland svenska väljare*. Valforskningsprogrammet, SOM-institutet, 2021.

³⁶ Frågan som ställdes var: Hur upplevde du Moderaternas kommunikation och företrädare i valrörelsen? Beskriv med tre ord. De topp fem vanligaste orden bland kvinnor var: Tydlig, bra, saklig, men även aggressiv och hård.

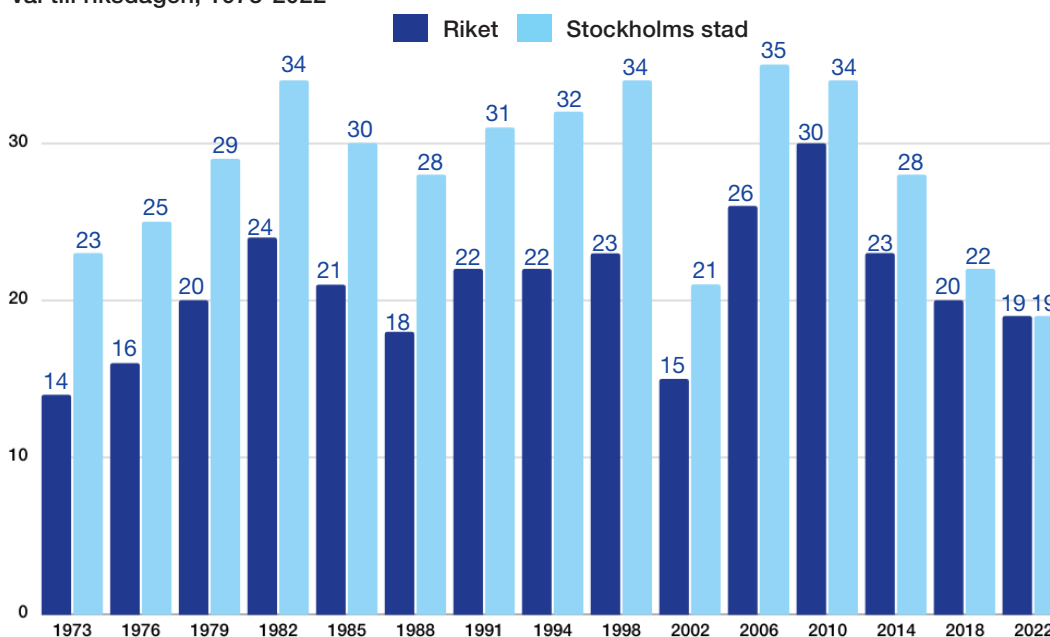
I stapeldiagrammet nedan visas valresultatet i riksdagsvalet nationellt jämfört med valresultatet i Stockholm stad i riksdagsvalet; det skilde länge över tio procentenheter mellan Stockholm och övriga landet. Redan 1982 hade Moderaterna 34 procent i riksdagsvalet i Stockholm, och då låg partiet runt 24 procent nationellt. Från valet 2010 och framåt har skillnaden minskat till att för första gången någonsin, och det kan faktiskt vara så att Moderaterna på decimalen har ett något lägre valresultat i Stockholms stad än i riket.

Denna förändring är det angeläget att notera för hela partiet. Tappet i Stockholms stad till trots står huvudstaden fortfarande för mer än var tionde moderat väljare. För att sätta volymen av väljare i perspektiv kan noteras att i Moderaternas starkaste kretsar i Stockholm, Normalmalm och Östermalm, fick drygt 30 procent, vilket motsvarade cirka 35 000 röster. Det är fler röster än vad Moderaterna fick i 17 av 29 Riksdagsvalkretsar. Det är fler röster än Blekinge och Jämtland fick ihop, eller ungefär lika många väljare som Örebro och Norrköping till-

sammans. Faktum är att om Normalmalm och Östermalm hade varit en egen kommun så skulle endast Göteborg och Stockholm levererat fler röster; med en marginal på cirka 1000 röster är nämligen Normalmalm och Östermalm större än Malmö. Ett annat exempel är Södermalm, där Moderaterna hade över 30 procent i valet 2010 men i valet 2022 endast drygt 14 procent, ett tapp på 16 000 röster, vilket motsvarar alla moderata röster i Täby i valet 2022.

Svenska val är nästan helt proportionerliga, flest röster vinner. Därför är det problematiskt att Moderaterna tappat mark i storstäderna; i takt med befolkningsökning och urbanisering ökar storstadsområdena i betydelse. De 20 kommuner med flest antal invånare står för 40 procent av alla röster i Riksdagsvalet 2022. För 40 år sedan var andelen bara 30 procent. Ett annat exempel: sedan 1980-talet har Stockholms stad och län fått 12 nya riksdagsmandat, under samma period har de fem Norrlandslänen tappat lika många.³⁷

Val till riksdagen, 1973-2022

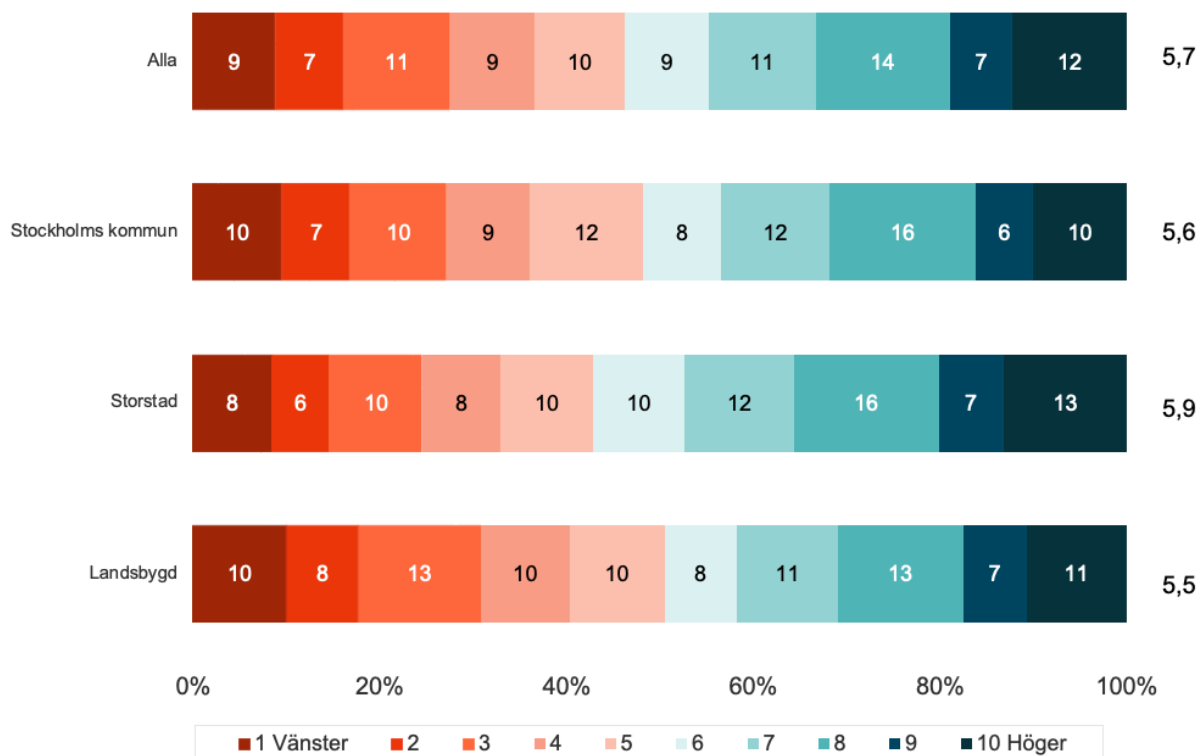
³⁷ Sveriges radio, 2022 <https://sverigesradio.se/artikel/allt-fler-riksdagsmandat-till-storstadsomradena>

Demografiska förändringar är ofta stegvisa, men på sikt formar de hela samhället och så även politiken. För Moderaternas del är matematiken enkel: ska partiet växa måste den nedåtgående trenden vända, särskilt i storstäder i allmänhet och i Stockholm i synnerhet. Eftervalsanalysen kommer här inte ge några djupgående förslag på hur det ska ske, ett sådant beting ligger utanför arbetets ram. Däremot finns det ett antal intressanta slutsatser om orsaken som kan vara intressanta för ett kommande arbete.

Till att börja med föreligger det ingen politisk vänstervind i storstäderna. Nedan är två grafer från Demoskop's eftervalsanalysmätning. Den första visar hur väljarna placerar sig själva på höger och vänsterskalan. Den visar att väljare i storstäder eller i Stockholm stad i genomsnitt inte är mer vänster än i riket i stort. Den andra grafen visar ideologi, här kan tilläggas att

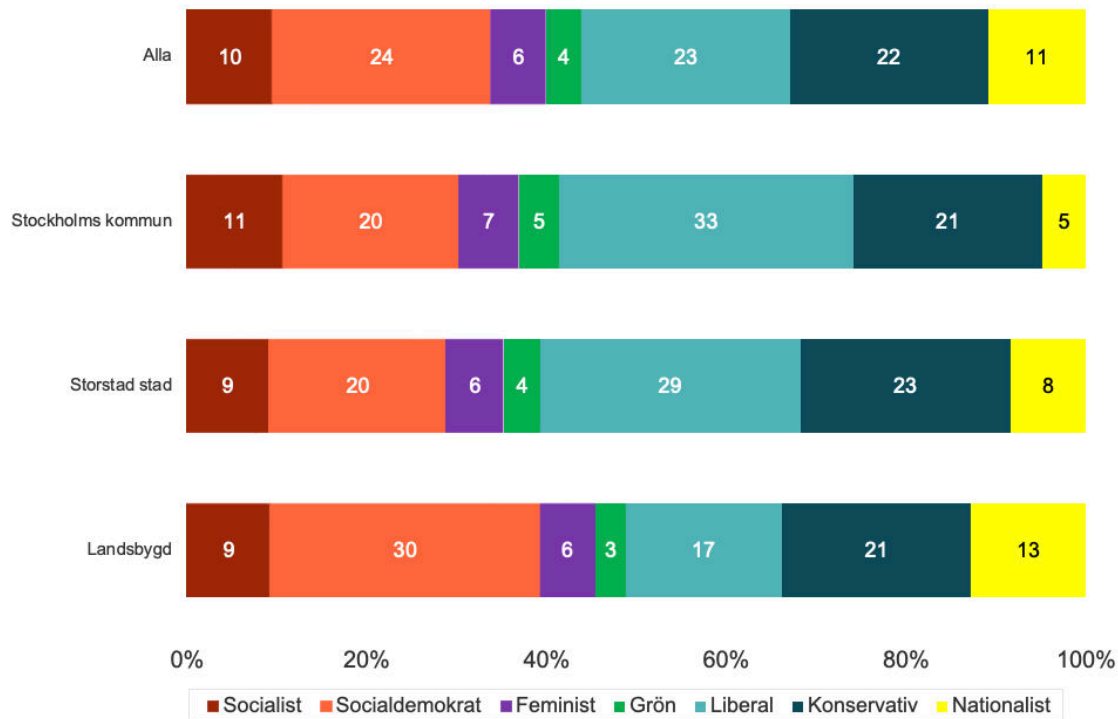
Demoskop har mätt väljarnas ideologiska självidentifiering sedan 2016. Mätserien visar tydligt att andelen väljare som ser sig som "konservativa" har ökat från drygt var sjätte väljare 2016 till drygt var fjärde i valet 2022. Under samma period har andelen väljare som ser sig som liberaler legat relativt konstant, runt var fjärde. Andelen nationalister har ökat något men är fortfarande liten, knappt var tionde väljare. Störst tapp har skett bland dem som inte vet vilken ideologi de har, samt socialister och socialdemokrater. I valet 2022 var det ungefär lika många som såg sig som konservativa som såg sig som socialdemokrater. Storstäderna sticker ut, som Timbro's vd Benjamin Dousa konstaterat: "En majoritet av storstadsväljarna, 51 procent, identifierar sig som antingen liberala eller konservativa. Det innebär att en stor grupp av de liberala väljarna röstat på vänstersidan i stället för något av de borgerliga partierna.

Fråga: Det är vanligt att man talar om "vänster" och "höger" i politiken. Hur skulle du placera dig själv på en sådan vänster-högerskala?

Källa: Demoskop, eftervalsundersökning 2022, 34 442 intervjuer

Fråga: Vilken av följande beteckningar stämmer bäst in på dig?

Källa: Demoskop, eftervalsundersökning 2022, 34 442 intervjuer

Tillbakagången i Stockholm ska även ses i ljuset av en bredare internationell trend, där allt färre huvudstäder styrs av partier till höger. Värderingar trumfar sakpolitiken. Socioekonomi kan i lägre grad än tidigare förklara röstbeteenden. En hypotes är att valet för många storstadsbor handlade om Sverigedemokraterna; hela 71 procent av väljarna i Stockholms stad ogillar Sverigedemokraterna jämfört med 55 procent i riket i genomsnitt enligt Novus eftervalsmätning. Detta framkommer även tydligt i öppna svar som skäl att rösta på särskilt Centerpartiet och Socialdemokraterna. Magdalena Andersson var också extra populär bland storstadsväljare. Därtill var de sakfrågor som dominerande valrörelsen, lag och ordning samt elpriser, inte lika prioriterade hos storstadsväljare.

Gällande elpriser är det logiskt, för lägenhetsägare är det ju inte en lika stor kostnadspost. Brottsligheten är mer komplex; å ena sidan är Stockholm, Göte-

borg och Malmö hårt drabbade av skjutningar och gängkriminalitet, men å andra sidan har brottslighet alltid funnits i våra storstäder, kanske inte lika grov som idag men i stora städer har det alltid funnits sociala problem och vardagsbrottslighet. För många mindre samhällen i Sverige är brottsligheten vi nu ser något helt nytt; samhällen har helt enkelt blivit okulärt förändrade.

I eftervalsmätningarna är detta också tydligt. Andelen väljare som anser att brottslighet var valets viktigaste fråga är fortfarande hög i till exempel Stockholm, men den är samtidigt signifikant lägre än i riket i genomsnitt; på motsvarande sätt är klimat- och miljöfrågan signifikant viktigare.

Här är det värt att nämna en av valets stora demografiska paradoxer: när storstäderna röstar vänster så röstar unga höger. Internationellt sett brukar unga

och storstadsbor ha samma röstningsbeteende, inte minst då unga utgör en större del av befolkningen i storstäderna. I Ungdomsbarometerns gedigna eftervals-mätning samt de mätningar de gjorde inför valet visas en tydlig bild av en ung generation som är djupt oroad över brottsligheten. Hela 7 av 10, tjejer som killar, ser det som det största problemet i Sverige. Andelen som anger klimat och miljö är 4 av 10.³⁸ En av mandatperiodens mest minnesvärda händelse för unga är mordet på rapparen Einár. Den nya kriminalitet som bitit sig fast i Sverige och dess konsekvenser, antisociala dominansbeteenden, droghandel och hot om våld och övergrepp är dessvärre allt för vanliga inslag i många ungas vardag.³⁹ Även om man själv inte är direkt drabbad så känner många unga någon som är det; unga har även en inblick i den kriminella världen via sociala medier och musik. Det handlar inte om gängbrottsligheten i en abstrakt mening utan om tryggheten i ens vardag, till exempel visar Axioms mätning, som MUF beställde inför valet, att sexualbrott var en viktig fråga för unga kvinnor i valet 2022. Många vuxna, särskilt höginkomsttagare i våra segregerade storstäder, ser inte och drabbas inte av dagens kriminalitet. De har lyxen att kunna prioritera annat.

Vår världsbild är dock inte statisk. Även om den kan vara svår att påverka spelar ofta stora händelser i omvärlden, i vårt eget liv och närområde stor roll. Efter Rysslands invasion av Ukraina skedde ett snabbt skifte i väljarkåren med kraftigt ökat stöd för Nato.⁴⁰

Efter valet 2014 visade en uppmärksam studie av statsvetarna Johan Wennström och Özge Öner ett samband mellan ett högt flyktingmottagande per invånare och ökningen i väljarstödet för Sverigedemokraterna.⁴¹ Nationalekonomen Adrian Mehic gjorde en liknande studie efter valet 2018 och fann motsvarande samband; I kommuner med högt flyktingmottagande ökade Sverigedemokraternas stöd mer än i kommuner med lägre mottagande.⁴² Kanske kommer motsvarande studier gällande skjutningar efter valet 2022, för när fler personer har dödats med skjutvapen i Södertälje som i hela Londonregionen är det självklart att det påverkar väljare.⁴³

En hypotes är att ungdomarna ligger före storstadsborna. Om inte brottsutvecklingen vänder kommer allt fler människor i Sverige påverkas av den. Vem vet, kanske är det inte Socialdemokraternas partiledare som influencers mitt i livet på Östermalm väljer att posera bredvid inför nästa val, utan en av partiledarna för ett helt annat parti? För en sak har unga och storstadsbor gemensamt, de är rörliga. Ett tag var det Miljöpartiet som drog röster, i valet 2018 var det Centerpartiet och i valet 2022 var det Socialdemokraterna som gjorde stora framsteg. I välbärgade Bromma och Kungsholmen i Stockholm ökade Socialdemokraterna till exempel över sju procentenheter i riksdagsvalet, samtidigt som partiet tappade väljare i delar av ytterstaden. Det vanligaste skälet för att rösta på Socialdemokraterna

³⁸ Ungdomsbarometerns eftervals-mätning 2022, <https://www.ungdomsbarometern.se/rapporter/>

³⁹ Fredrik Kärrholm beskriver detta väl i boken "Gangstervåld : den nya brottsligheten".

⁴⁰ Kantar-Sifo, 2022 <https://www.kantarsifo.se/blogg/kantar-public-diskuterar-ukrainakrigets-paverkan-pa-opinionen>

⁴¹ Wennström, Johan och Öner, Özge. *Den geografiska spridningen av kommunplacerade flyktingar i Sverige*. Ekonomisk debatt, nr 4 2015.

⁴² Mehic, Adrian. *Invandring och väljarstödet för Sverigedemokraterna – lärdomar från flyktingkrisen 2015*

⁴³ Svenska Dagbladet, <https://www.svd.se/a/76P629/rekordar-for-svenskt-skjutvapenvald>

i riksdagsvalet i Stockholms stad var “Emot SD” och “Magdalena Andersson”, det visar Novus eftervalsundersökning.

De nya väljare som Socialdemokraterna har vunnit i storstäderna är därmed inte övertygade socialdemokrater eller ens särskilt vänster. Partiet tycks också vara medvetet om det och sannolikt är det ett av skälen till att man i valet undvikit all form av vänsterpolitik – särskilt på skatteområdet – som skulle kunna uppröra denna väljargrupp. Hur länge denna akrobatik, att avstå att driva den politik som partiets aktiva vill driva, i syfte att vinna höginkomsttagare i Stockholm håller, återstår att se.

Moderaterna ska inte ge upp om storstäderna, vinden kan vända igen, men det kommer inte ske av sig självt. Som nämndes ovan har storstadsborna en mer negativ bild av Sverigedemokraterna, och tyvärr finns där även en mer negativ bild av Moderaterna. Enligt Novus eftervalsmätning är det två partier i riket i genomsnitt där fler har en positiv än en negativ bild av: Moderaterna och Socialdemokraterna. I Stockholms stad, som här får fungera som ett lackmustest för storstäder, är det bara ett parti, Socialdemokraterna, som väljarna har en positiv bild av. En majoritet av väljarna har tyvärr en negativ bild av Moderaterna. Den typ av sentiment ska tas på allvar; sannolikt finns det politiska sakfrågor och kommunikation där Moderaterna även lokalt ligger fel gentemot breda väljargrupper.

Oavsett om man är aktiv i Brunflo, Ockelbo eller Tidaholm är storstädernas öde en angelägenhet för alla moderater, då politik handlar ytterst om att få ihop

en majoritet och det kommer inte att gå om storstäderna fortsätter rösta rödgrönt. Partiledningen bör alltid ha med storstäderna i sin strategiska planering och politikutveckling. Använd det faktum att Moderaterna är i opposition i Sveriges tre största städer och därmed har politiker som kan inta en lite friare roll, vilket även kan användas nationellt och medialt.

3. Sakfrågeprofil, politik måste också kännas i magen

Valforskningen i Sverige visar att väljares och partiets positioner i sakpolitiska frågor är den huvudsakliga drivkraften bakom partibytten, särskilt i det långa loppet.⁴⁴ Detta resultat har man kommit fram till genom statistiska analyser av enkätsvar från partibytare. Sunt förnuft säger även att så är fallet. I det korta perspektivet kan ett parti gynnas eller missgynnas av olika faktorer, men på lång sikt är väljarnas bild av partiernas politik styrande. Grundbulten som förklarar Sverigedemokraternas tillväxt är migrationspolitiken. Att Miljöpartiet ens finns i riksdagen beror på miljö- och klimatfrågan. Partier kan på grund av en impopulär ledare eller andra tillfälliga faktorer hamna i kriser, men de partier som tar tag i långsiktiga problem och permanent etablerar sig på en lägre nivå i opinionen har ofta en svag sakfrågeprofil. Detta är till exempel både Centerpartiets och Liberalernas utmaning.

Vilka sakfrågor valet handlar om är också avgörande för valresultatet. Valet 2006 handlade om jobben, 2010 om ekonomin och 2014 – när Alliansen förlorade – handlade om sjukvård och skola. I valet 2018 var lag och ordning viktigare än i tidigare val, men inte alls lika dominerande som i valet 2022, då oppositionen vann. Moderaternas sakfrågeprofil, vilka

⁴⁴ Henrik Ekengren Oscarsson, Flytande väljare 2020

sakfrågor som väljarna förknippar partiet med och vilka sakfrågor partiet anses ha bra politik i, är på sikt den enskilt viktigaste faktorn för partiets långsiktiga utveckling, och för att regeringen ska bli omvald 2026.

Utmaningen i regeringsställning är att behålla förtroendet i partiets starka frågor: Sveriges ekonomi, privatekonomi, jobb, energi, försvar samt lag och ordning. Konkurrenten i dessa frågor, särskilt ekonomi, lag och ordning är större än tidigare. Socialdemokraterna under Magdalena Andersson är ett hot gällande ekonomin, särskilt i ett läge när Sverige brottas med lågkonjunktur och stigande inflation. Bland moderater finns efter finanskrisen 2008 en utspridd föreställning om att ett svårt ekonomiskt läge gynnar partiet. Det man då glömmer bort, eller väljer att bortse ifrån, är att finanskrisen för väljarnas vidkommande primärt var just en kris, och sekundärt handlade om ekonomi. Likt pandemin var upplevelsen bland väljarna att Sverige klarade sig bättre än övriga länder. Förtroendet för institutioner ökade och regeringens belönades för sin krishantering. Mandatperioden 2018 till 2022 visar med all önskvärd tydlighet att kriser kan stärka en regering; i ett land med väl fungerande statsapparat, myndigheter och marknadsekonomi är detta nog snarare regel än undantag.

Kriser är en sak, lågkonjunkturer är en annan. Regeringar som gynnas av en lågkonjunktur är få, exempel på regeringar som gynnas av stigande räntor är ännu färre, och lägg därtill en stigande inflation. Mot bakgrund av att privatekonomi var en bidragande orsak till att väljarna röstade för maktskifte är det rådande ekonomiska läget en central utmaning för regeringen och Moderaterna. Under mandatperioden är det vik-

tigt att väljarna känner förtroende för att Moderaterna ska kunna hantera Sveriges ekonomi. För att lyckas i nästa val måste sannolikt väljarna också uppleva att deras egen privatekonomi blir bättre.

Gällande lag och ordning är konkurrenten från Socialdemokraterna mindre, särskilt som frågan är så starkt sammankopplad med integration och därmed invandringsdebatten där Socialdemokraterna fortfarande har trovärdighetsproblem. Utmaningen är snarare verkligheten och att det kommer att ta tid att vända utvecklingen. Det är viktigt att Moderaterna visar handlingskraft i regeringsställning och tar kommandot i frågan, vilket det finns goda förutsättningar för.

Under mandatperioden 2018 till 2022 adresserade Moderaterna inte bara den repressiva delen utan lade också stort fokus på att utveckla politik för att förbättra integrationen. Ett exempel är den integrationskommission vars slutrapport med 100 konkreta förslag presenterades i april 2021.⁴⁵ Målet är att invandringen sammantaget ska vara bra för Sverige och att integrationspolitiken löpande skulle utvärderas mot två mått: hur många är självförsörjande och hur många talar användbar svenska. Rapporten gick i linje med Moderaternas idéprogram "Frihet och ansvar" som presenterades året innan.⁴⁶

Under valåret, av förklarliga skäl som beskrivits tidigare i denna rapport, flyttades fokus bort från integrationen. Utanförskapet, som länge varit en så viktigt fråga för Moderaterna, har på senare tid kommit lite i skymundan och i stället fokuserar debatten på konsekvenserna av detta utanförskap, exempelvis

⁴⁵ Moderaterna.se, 2021 <https://moderaterna.se/nyhet/100-forslag-en-ny-integrationspolitik/>

⁴⁶ Moderaternas Idéprogram https://moderaterna.se/app/uploads/2022/01/Idéprogram_digitalt_9dec.pdf

brottsligheten. Det är viktigt att orka hålla i frågor. På lång sikt är det dock en helt avgörande fråga för Sverige, Moderaterna har ett ansvar att fortsätta driva integrationsfrågan och genomföra politik för att minska utanförskapet.

Förutom att bibehålla förtroendet i Moderaternas starka sakfrågor måste partiet också försöka bredda sin profil. Moderaternas nuvarande sakfrågeprofil är en delförklaring till det lägre stödet bland kvinnor och även storstadsbor. I sociala frågor och välfärdsfrågor är Moderaterna relativt sett svaga. Detta är något som konstaterats i många eftervalsanalyser, men ändå värt att upprepa.

Mandatperioden 2018 till 2022 visar också att det faktiskt går att göra framsteg i sakfrågor. Moderaterna har haft en svag profil i klimat- och miljöfrågan, men den har tydligt stärkts under mandatperioden, Moderaterna hade en delad andra plats i miljöfrågan i valet 2022, jämfört med en fjärdeplats i valet 2018 enligt Valu. I flera mätningar under mandatperioden var man bästa parti och på ett helt annat sätt än tidigare har Moderaterna tagit för sig i klimat- och miljödebatten. Det är ingen slump utan resultatet av att partiledningen valt att prioritera frågan. Även om Moderaterna inte har miljö-, klimat- eller energiministerposten i nuvarande regering är det viktigt att inte släppa den position partiet tagit i dessa frågor.

Gällande välfärdsfrågor och sociala frågor är det annorlunda, de var inte prioriterade frågor i valkampanjen. Erfarenheten från valet 2018 var att man i

valkampanjen drev för många olika sakfrågor. Som beskrivits i denna rapport var det ett strategiskt beslut att inför valet 2022 smalna av frågebatteriet. Därtill är det eftervalsanalysgruppens bild att man överlät sjukvårdsfrågor till Kristdemokraterna. Partiet måste stärka sig även i dessa frågor och det arbetet måste påbörjas snarast. En minnesvärd händelse under valrörelsen var partiledarduellen under den sista veckan, då Ulf Kristerssons klev fram som Sveriges kanske främsta socialpolitiker och överglänste Magdalena Andersson i fråga efter fråga, från surrogatmödraskap till barnpsykiatri. Som Expressens ledarskribent Linda Jerneck sammanfattade det:

“Moderaten vann till och med barnpsykiatri-diskussionen, det var en skräll. Välfärdsfrågorna ska ju vara socialdemokratins mjuka hemmaplan. Men Kristersson svarade med tre konkreta reformer, att införa en kö-gräns, att häva sekretess för att kunna dra lärdom från ungas suicid och mer psykiatri inom elevhälsan. Anderssons svar var lika vagt som platt: ”höja statusen så att fler vill arbeta inom BUP” och ”vi måste vara beredda att betala skatt”. Det verkade inte som att hon hade ägnat en tanke åt barn- och ungdomspsykiatri någonsin.”⁴⁷

Inte bara Expressens ledarsida var överraskad utan även aktiva i partiet; inte nog med att Kristersson var så engagerade i frågan utan dessutom att det fanns så mycket konkret politik inom dessa områden. Utan att ta konflikt med Sverigedemokraterna visade duellerna ett moderat parti som var något helt annat än Sverigedemokraterna. Duellerna betydde otroligt

⁴⁷ Expressen, september 2022 <https://www.expressen.se/ledare/linda-je-neck/oj-vilken-utklassning/>

mycket för valkampanjens sista vecka och upplevelsen från många länsförbund var att de bidrog till en lyckad valspurt.

I efterhand ger duellerna samtidigt viss bitter eftersmak; frågan som hänger kvar är varför denna sida av Moderaterna och partiledaren inte visat sig tidigare? Duellerna var en positiv överraskning under valrörelsens sista vecka. Att det just var en överraskning indikerar att det för de flesta väljare, journalister och även aktiva i Moderaterna var en ny sida – eller en sida de känt till men glömt bort – som visades av både Moderaterna och partiledaren. Det i sig är ett misslyckande.

Under mandatperioden skedde ett uppmärksammat arbete kring lex lilla hjärtat och även andra sociala frågor, men mycket, så som det stora paket med brottsförebyggande åtgärder som presenterades under valrörelsen, resulterade i en pressträff eller ett medialt uttag utan att vara en bestående del av den moderata berättelsen. En förklaring till detta är att utspel i sociala frågor under mandatperioden och valåret inte fått samma genomslag i media och i sociala medier som till exempel utspel om höjda straff och privatekonomi. Gällande sociala medier finns risken att det blir en självuppfyllande profetia, då de befintliga följarna av partiets kanaler ofta redan är övertygade väljare. Ett inlägg som riktar sig till en delvis annan målgrupp får därmed inte lika många interaktioner.

I kommunikationsbranschen sägs det ofta att en aktör som gör det oväntade får större genomslag än den som gör det väntade. Det finns säkert tillfällen där det stämmer, men det moderna mediala landskapet fungerar mer som en dynamiskt framväxt berättelse,

där olika aktörer, inte minst partierna, fyller olika roller. Förväntan från omvärlden är att Moderaterna och andra partier ska agera på ett visst sätt och driva vissa förslag. Det går inte att dyka upp i tredje akten och försöka inta en ny roll och förvänta sig att alla ska lyssna. Det gäller för oss alla och envar. Försök gå till jobbet och vara någon annan än du var igår och du kommer att känna att omvärlden gör motstånd. Berättelsen om vem vi är formas inte bara av oss själva utan även av andra. Vill man förflytta sin position tar det tid och kräver mod och beslutsamhet. Den tiden fanns inte inför valet 2022, men måste finnas inför 2026.

Sjukvård och skola är två av de viktigaste frågorna för väljarna och signifikant viktigast för kvinnor. Moderaterna har under mandatperioden utvecklat politik inom dessa områden men nationellt har man inte valt att prioritera frågorna i debatten. Efter regeringsbildningen hösten 2022 har Moderaterna heller inte dessa portföljer i regeringen. Partiet måste hitta andra sätt att fortsätta att utveckla sin politik på dessa områden och kommunicera den. Riksdagen blir i detta arbete central, men måste även utvecklas hos kommunala och regionala företrädare. Väl värt att minnas är att Jan Björklund som lokalpolitiker i Stockholm en gång i tiden satte tonen för hela den nationella skoldebatten.

Avslutningsvis vill eftervalsanalysgruppen lyfta fram en viktig insikt: sakfrågor handlar i politiken inte bara om policy, utan om kommunikation och verklighetsbeskrivning. Att börja i problemformulering och sedan beskriva lösningen. Politikutveckling, det som många moderater kallar för reformer, är givetvis helt nödvändig. Moderaterna kan bli bättre även på det, men en ärlig

genomlysning av svensk politik och de senaste mandatperioderna kan inte landa i någon annan slutsats, än att om politikutveckling var det enskilt viktigaste för att vinna val och väljarnas förtroende, så hade Moderaterna inte tappat väljare i de tre senaste valen. För vilket annat parti i Sverige, särskilt i opposition, har utvecklat sin politik mer? Haft fler arbetsgrupper? Externa experter och långa promemorior?

Svaret: inget parti. Snarare är det så att andra partier, även den tidigare regeringen, har tagit de förslag som Moderaterna tagit fram rakt av och drivit det som deras egen politik.

Många journalister har skojat om Moderaterna som "policyleverantör" eller "tankesmedja" åt den tidigare Socialdemokratiska regeringen.⁴⁸ Är det precisionen i de politiska reformerna som gjort att Sverigedemokraterna blivit Sveriges näst största parti? Nej, det är för att de enligt många väljare haft rätt, fått rätt och går att lita på. Socialdemokraterna ökar i valet 2022 utan att gå till val på några konkreta vallöften; själva avsaknaden av ett reformprogram är en bärande del i deras valstrategi. Det tredje partiet som växer i valet 2022 är Miljöpartiet, men ingen kan påstå att detta beror på deras genomarbetade klimat- och miljöpolitik. Snarare är det tvärtom. Miljöpartiet tappar väljare när deras politik blir konkret och vinner när debatten handlar om vem som bryr sig om klimatet mest.

"Moderaterna kampanjar som de brukar, med fokus hur man ska lösa saker, medan Socialdemokraterna och vi gick på känslor." Så sammanfattade Sverigedemokraternas kommunikationschef Joakim Wallerstein till Veckans Brief i oktober inför valet 2022. Moderaternas styrka är just det, att partiet

har kunniga företrädare och genomtänkt politik, men ens största styrka kan slå över i en svaghet, särskilt om man ser det som lösningen på alla problem. Vi vill tillsätta arbetsgrupper och ta fram reformer och räkna på konsekvenserna av olika förslag. Det är bra, Moderaterna ska med oförtrutet engagemang fortsätta göra just det. Samtidigt måste partiet höja blicken.

Inför valet togs en målgruppsindelning fram baserad på en känd modell, en gång i tiden framtagen av sociologen Hans Zetterberg. Till skillnad från en traditionell målgruppsanalys identifieras här potentiella väljare utifrån värderingar, inte demografi eller sakpolitiska preferenser. Utan att gå in för djupt på modellen så är grundvärderingarna den baseras på (inget komma) modernitet kontra tradition, materialism kontra humanism och pragmatism kontra principfasthet. Efter valet 2022, med 19,1 procent i valresultat, har nästan alla Moderaternas befintliga väljare en sak gemensamt: det lutar starkt åt pragmatism. Den genomsnittliga moderata väljaren prioriterar logik och fakta, och ser, om nära i hens omgivning skulle få tycka till, "lite väl krasst på tillvaron". De är med andra ord som vi i eftervalsanalysgruppen kan använda, men det finns många andra väljare i Sverige som ser på tillvaron på ett annat sätt. I vår iver att övertyga oss själva glömmar vi nog ibland bort dem. Det måste kännas i magen när Moderaterna pratar politik, inte bara i huvudet.

Vid sidan av att utveckla vår politik och att våga prioritera sociala frågor samt stärka förtroendet i de sakfrågor där vi redan är starka, har partiet ytterligare ett ansvar: att utveckla sättet vi kommunicerar. Framgången för Kristersson i duellerna var inte bara

⁴⁸ Expressen, januari 2022 <https://www.expressen.se/kronikor/viktor-barth-kron/moderaterna-maste-tank-a-om-snabbt/>

att han hade konkreta svar på frågor om surrogat-mödraskap och psykisk ohälsa utan även empati; det märktes att han brydde sig. Vi nådde ut och vi nådde fram.

Här finns en rad saker att fundera över. Vilka egenskaper och agerande från företrädare belönas? Kanske behöver Moderaterna internt även bli mer tillåtande och därmed ibland misslyckas i kommunikationen? Andra viktiga frågor är hur olika kommunikationskanaler används; sakpolitik kanske passar i vissa kanaler men inte i andra. Inte minst handlar det ju om hur partiet ska nå ut ännu bättre medialt, särskilt i själva intervju-situationen, så att det som sägs av moderata företrädare också blir citerat. Här är det viktigt att understryka att det inte finns ett motsatsförhållande mellan att vara en policyperson och en kommunikatör, ett exempel på det är Anders Borg.

Vi får heller aldrig glömma att verklighetsbeskrivning och problemformulering i många fall är lika viktiga som de konkreta politiska förslagen. Vår ideologiska utgångspunkt återspeglas i den verklighet vi betraktar. Moderater har en tendens att alltför snabbt hoppa över att beskriva verkligheten och direkt börja prata lösningar. Då missar man också att kommunicera till väljarna att man är på deras sida, förstår deras problem och delar deras verklighetsbild. Själva beskrivningen av verkligheten är i sig också politisk, vilket exemplet med Påskkravallerna är ett bra exempel på, se kapitel tre. Ett annat exempel är en Demoskopmätning gjord i maj 2022; frågan som ställdes till respondenten var ”upplever du att brottsligheten i Sverige har ökat eller minskat det senaste året?”. 7 av 10 svarade att de upplevde att den ökat. Av de 3 av 10 svarande som upplevde att brottsligheten inte ökat, eller till

och med minskat, sympatiserade nära nog samtliga med Miljöpartiet, Centerpartiet, Vänsterpartiet eller Socialdemokraterna. På motsvarande sätt vet vi att färre väljare till höger är oroad för klimatförändringarna, och i den lilla grupp som inte tror att människan orsakar klimatförändringarna är väljare längst till höger överrepresenterade.⁴⁹ Mycket av det politiska samtalet handlar om konflikter kring hur samhällsproblemen och Sverige idag ska beskrivas. Moderaterna borde ha större mod och självförtroende att ge sig in i och äga sådana diskussioner. En del av framgången med arbetslinjen inför valet 2006 var just att Moderaternas verklighetsbeskrivning kring jobben trumfade Socialdemokraternas. Ett arbete som sedan Höyre i Norge inspirerades av i sin resa till att bli landets ledande sjukvårdsparti. Det är möjligt att förändra ett partis position, men det tar tid och kräver uthållighet.

4. Fortsätta stärka organisationen för att stärka partiet

”Partiledningar kommer och går, men en stark partioorganisation måste bestå.” Devisen är myntad av Mats Green i eftervalsanalysen 2018 och är värd att jobba efter. För partiets arbete framåt vill eftervalsanalysgruppen peka på följande:

Utveckla den moderata berättelsen. Inför valet 2022 fanns ett samlat budskap om att rösta för förändring, ett tydligt medskick från förbundsordföranden och medlemmar är att den moderata berättelsen, den röda tråden i politiken, måste utvecklas ytterligare inför valet 2026. Idéprogrammet lade en grund för att stärka den moderata identiteten och föra vårt liberalkonserverativa idéarbete in i vår tid, men arbetet behöver fortsätta.

Stärk utbildningsverksamheten. Utbildningsverksam-

⁴⁹ Oscarsson, Henrik mfl (2021). Svenska klimatförnekare. I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Marie Grusell & Patrik Öhberg (red) Ingen anledning till oro (2021) Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

heten för såväl medlemmar som förtroendevalda inom Moderaterna bör ses över och utvecklas, inte minst för att locka fler medlemmar att ta steget till att bli aktiva eller söka förtroendeuppdrag.

Utveckla partikulturen. Moderaterna ska också vara ett parti där alla känner sig välkomna, oavsett faktorer som bakgrund, kön eller ålder. Trösklarna är lägre nu än längre tillbaka i tiden men målet bör vara att hyvla ner dem ytterligare. Ett strukturerat arbete bör bedrivas för att fortsätta förbättra partikulturen. Alla som är aktiva i Moderaterna ska arbeta för Moderaternas

bästa. Under mandatperioden, valrörelsen och till och med den inledande regeringsbildningen förekom allt för ofta anonyma källor i media som efter minsta motgång, till exempel en för partiet negativ opinionsmätning kritiserar partiet och partiledningen.

Det behövs ett större inslag av vinnarkultur i partiet på alla nivåer, se bild nedan. En vinnarkultur innebär också att man är mer framåtlutade och har självförtroende att ta för sig i debatten.

Vinnarkultur, exempel

Vinnarkultur
-därför vinner vi valet 2022

VINNARE	FÖRLORARE
- strävar efter ständig förbättring - jobbar hårt - tittar framåt och går vidare - fokuserar på lösningar - jämför sig med sig själva - är uthålliga - gör det som krävs - är prestigelösa - älskar feedback - tar kalkylerade risker - sätter mål och följer upp - är trygga i sig själva - står upp oavsett väder - är hoppfulla - sätter laget före jaget	- skyller ifrån sig - gnäller - ältar och tittar bakåt - fokuserar på problem - jämför sig med andra - förväntar sig snabba resultat - är för fina för vissa uppgifter - bevakar revir - är rädda för kritik - är rädda att göra fel - undviker att sätta mål - låter andra definiera sig - står inte upp när det blåser - är ängsliga - sätter jaget före laget

Stärk riksdag och partikansli. Detta är en viktig särskilt när partiet befinner sig i regeringsställning. Riksdagsgruppen och partiet i stort ska användas som motor i politikutveckling, vilket beskrivits mer i tidigare avsnitt. Låt oss inte göra om samma misstag som gjorts tidigare, tydligt beskrivet i den eftervalsanalys från valförlusten 2014 som leddes av Hans Wallmark:

”Relationen mellan partiet och regeringskansliet fungerade inte optimalt. När partiet hanterade de interna problem som beskrivs ovan blev politik och idéutvecklingen lidande. I det läget kom regeringskansliet att ta ett större ansvar även för partipolitiken, och ansvar och kontroll kom att gå före idéer. Det reflekterades inte minst i talespersonerna fick minimalt inflytande över politikens innehåll, och ett begränsat utrymme att utforma egna utspel. Det politiska innehållet blev därmed ofta för svagt för att ge avtryck och trovärdighet i debatten. Flertalet arbetsgrupper på olika nivåer tillsattes också, vilkas slutsatser och resultat inte togs till vara tillräckligt.

Riskerna med nya förslag och utspel analyserades och kontrollerades noga. Resultatet blev en allt för välkontrollerad politik som bidrog till att frimodigheten gick förlorad, och Moderaterna betraktades som mindre visionära och nytankande än i tidigare valrörelser.

Utan en gemensam och långsiktig plan som följdes under valrörelsen kom kortsiktiga vinster att prioriteras före de långsiktiga. Valrörelsen 2014 drevs snarare av reaktiva pressutspel än av en proaktiv strategi. Moderaterna kom därför att hantera valrörelsen i stället för att leda valrörelsen.”

Partiet får inte hamna där igen, relationen mellan riksdag och regering måste stärkas. Det är viktigt att ministrar som kommer utanför Riksdagsgruppen får en relation till sina kollegor i parlamentet. På samma sätt är det av betydelse att de politiska tjänstemän i regeringskansliet som kommer utifrån, och saknar erfarenhet av Moderaterna som organisation, får möjlighet att lära känna partiet genom att besöka riksdagsgruppen, partievenemang med mera. Det är viktigt att understryka att någon gång, förhoppningsvis om många år, kommer denna regeringsperiod vara över.

“Allting vackert har ett slut. Partiledningen måste därför tänka strategiskt och långsiktigt i utnämningen av företrädare och tjänstemän, att investera i framtiden, att investera i laget. Partiet, från förening till förbund och till Riksdagsgrupp, kommer att finnas kvar.”

Allting vackert har ett slut. Partiledningen måste därför tänka strategiskt och långsiktigt i utnämningen av företrädare och tjänstemän, att investera i framtiden, att investera i laget. Partiet, från förening till förbund och till Riksdagsgrupp, kommer att finnas kvar.

Vid ett kommande regeringsskifte måste det säkerställas att det även finns en plan för hur riksdagskansliet, från tjänstemän till ledamöter, ska organiseras och bemannas. Detta för att riksdagsarbetet inte ska tappa fart i början av mandatperioden.

Moderaterna i regering, riksdag, region och kommuner ska arbeta som ett lag där moderater både använder och hjälper varandra i hela landet, och drar nytta av varandras förtroende. Under den tidigare mandatperioden har partiet utvecklat våra former för samspel mellan partistyrelse, partisekreterare, förbund, riksdagsgrupp samt kommunala och regionala företrädare. I flera avseenden är samspelet tätare än

någonsin. Men det finns fortfarande betydande utvecklingspotential i fråga om interna strukturer och verktyg för möten mellan olika organ och nivåer. Efter regeringsbildningen är kraven på att allt detta ska fungera på ett effektivt och inkluderande sätt ännu högre. Det är av stor betydelse att dessa arbetsformer etableras, så att Moderaterna kan hålla ihop hela partiet: regeringskansli, riksdagskansli, partikansli, fältorganisation, förbund kommuner, regioner och Moderater i Europaparlamentet.

Tydliga förbättringar sedan valet 2018. Under mandatperioden har partiorganisationen på en rad punkter förbättrats, efter en period med flera olika partiledningar var 2018 till 2022 präglad av kontinuitet.

Det är värt att lyfta fram särskilt tio punkter som åtgärdades efter rekommendation från bland annat eftervalsanalysen 2018. Se faktaruta nedan.

Förbättringar som skett under mandatperioden 2018–2022

- Kontinuitet i ledande funktioner – de som leder valrörelsen ska ha planerat den – samt en bemanningsplan som identifierar och prioriterar valrörelsespecifika behov.
- Örat mot marken under mandatperioden för att ligga rätt och inte missa något.
- Strategisk prioritering av målgrupper samt geografiska områden.
- Tydlig valbudget.
- Tydlig beslutsstruktur.
- Förankra valplanering i god tid och i hela partiet.
- En effektivt genomförd kommunikationsstrategi: "Massmedialt genomslag, personlig påverkan".
- Ett tydligt politiskt huvudbudskap i valrörelsen med stödande enkla argument.
- Tydligt svar på hur Moderaterna ska skapa majoritet för sin politik.
- Förankring hos och information till riksdagsgruppen.

